

EB 284

80

381

J. Bender.

Ob 284

J U R A
REVERENDISSIMI CAPITULI
V ARMIENSIS,
CIRCA ELECTIONEM
EPISCOPI

Romae. Typis Linchi et Monaldi. 1724.

*J. Janozki, Manuscript von der Julius-Stiftung Bibliothek
 der Geden 1747 bei Muelpe 3 Bde S. 65*

Manuscript von der Julius-Stiftung

Nr. inc. 247

III 3314 / 262

~~2148 / II~~

Varmien. Electionis, seu Postulationis.

1. *Eñe, & Rñe Dñe.* **P**ollentibus in antea actis seculis vniuersis ferè Catholici Orbis Capitulis ex Generali Sanctæ Romanæ Ecclesiæ largitate, liberâ facultate proprium sibi Pastorem, ac Episcopum eligendi, de quo eruditè testatur *Thomassin. de veter. & nou. Eccles. discipl. part. 2. libr. 2. cap. 31. cum plurib. seqq.*
2. Hæc ipsa libertas facta, testaque præservata fuit Insigni Ecclesiæ Varmiensis, vsque ab eius exordiis, quæ refert ad annum reparatæ salutis 1264. Nam felicitis recordationis Alexander PP. IV. siue eius vice Angelus Episcopus Sambinen. tunc in Terris Prussiæ fungens munere legati à latere erigendo in Cathedralem Ecclesiam Brunbergæ, quæ caput est Prouinciæ Varmiensis, liberam Electionem proprii Episcopi tribuit Reverendissimo Capitulo, & Canonicis ibi *Sanè Episcopum eligendi, seu postulandi, Canonici dictæ Ecclesiæ liberam facultatem habeant & vt ex nostro Summario num. 2. littera C.*, In qua libertate idem Capitulum, eiusque Canonici, quoque perseverarunt vsque ad annum 1479. quo tempore pactum inierunt cum Casimiro Poloniæ Rege, vt personam ei gratam eligere deberent, *vt in Summario numer. 5.*, seu de anno 1512., quando inter Capitulum antedictum, & gloriosæ memor.

Sigismundum I. Poloniae Regem solemniter inita fuit concordia, qua mediante conuenerunt, ut eueniens Ecclesiae vacatione Capitulum transmitteret Regi canonem, seu Elenchum omnium Praelatorum, & Canonicorum eiusdem Ecclesiae, ex quibus Rex quatuor seligeret, & per specialem Nuncium remitteret ad Capitulum, ut inde Canonici vnus ex illis in proprium Episcopum possent eligere, quem digniorem iudicassent, & Rex demum hunc ita electum à Capitulo Summo Pontifici commendaret pro electionis confirmatione, ut recognosci potest ex nostro *Summario num. 30.* Itaque concordia confirmationis robur successiue obtinuit à san. mem. Leone X. *Summario num. 7.*, sicuti approbata similiter fuit à Regibus Successoribus, *Summario numero 11. littera B. cum tribus numeris subsequentibus.*

3. Cum verò sub hac methodo constantissime fuerit processum per plura saecula, atque ita semper electiones nostrae Reuerendissimi Capituli à Summis Pontificibus confirmatae, ut patet ex *Summario num. 8.*, Aduenta nuper viduatione dictae Sedis Episcopalis per ascensum Episcopi Varmien. ad Ecclesiam Gnesnensem Primatiam Regni Poloniae, Nostrum Capitulum non omisit sua facultate uti eligendo, seu postulando Reuerendissimum Episcopum Praemislien, modòque humiliter supplicat pro confirmatione eius electionis, seu admissionis postulationis petendo, ut in Decretis Prouisionum huius Ecclesiae, & in expeditione Bullarum fieri debeat mentio huius Electionis, seu Postulationis, quodque pro futuris Electionibus seruetur forma memoratae concordiae, & exaudiri sperat.
4. Profectò ut eius iustissimae instantiae adherendum sit, satis esse potest subicere oculis Eminentissimorum Patrum gemina decreta huius Sacrae Congregationis, alterum nempe 4. Decembris 1698., & alterum 7. Decembris

1711., quibus hoc idem definiuit, ut scilicet tam in Decretis prouisionum, quam in expeditionibus Bullarum ultra supplicationem Regis fieri mentio deberet de electione, seu postulatione Capituli iniungendo, ut hoc in futurum foret seruandum, ut constat ex primo Decreto, de quo in nostro *Summario num. 28.* ibi: *Cum Capitulum, & Canonici Cathedralis Ecclesiae Varmien. eueniens casu vacationis ius eligendi Episcopum sibi competere deduxerint &c. ab aliquo autem tempore supplicationis tantum Regum Poloniae mentio facta sit, ideoque Capitulum, & Canonici praefati, ne illorum ius detrimentum patiatur, supplicauerint, ut deinceps in huiusmodi Decretis, Electionis, seu Postulationis Capituli mentio fieri debeat, Sacra Congregatio Rebus Consistorialibus praeposita supplicationi Capituli annuendum censuit, & in posterum huiusmodi Electionis, seu Postulationis vnà cum supplicatione Regis Poloniae in Decreto, ac scheda Consistorii, quoties dictam Ecclesiam vacare contigerit, mentionem respectiue faciendam esse mandauit, & facta relatione Sanctitatis Suae Sacrae Congregationis sententiam benignè approbauit, cum quo consonat etiam secundum relatum in nostro *Summario num. 29.* Ex vno enim, atque altero ex relatis Decretis non solum firmatus validissime dicitur vltimus Status, qui semper praeualere debet pro futuris vacationibus ad communiter notata per Scribentes in cap. *Querelam de Elect.*, & in cap. *Consultationibus de Iurepatr.*, sed constituta quodammodo non vna, sed duplex Res Iudicata, efficit, ut Status per eam efformatus nequeat hodiè adigi in controuersiam, *Rot. in Mediolanen. Beneficij 7. Iunij 1715. §. Absque eo quod coram Reuerendissimo Crispi. & in Astoricens. Parochialis 8. Iunij 1716. §. Eoque certius coram bo. me. Foscaro.**

5. Maioremque vim sibi adiscunt dicta decreta, quia Sacra Congregatio per viam veluti legis generalis fanciuit, quod ita in posterum seruandum foret, quoties contigisset,

leg. 9. sub n. 4., Lotter. lib. 1. quæst. 34. n. 61., & pluribus seqq.
& lib. 3. quæst. 7. sub n. 26.

8. Sed inutilis labor videri potest hoc præiudicium à nostro Reverendissimo Capitulo amoliri per coniecturas, & argumenta, quando hoc palàm definitum habemus ex solemnissimis factis Summorum Pontificum; Quoniàm probè timens idem Capitulum ob hanc subiticam expressionem propriæ Electionis in literis Apostolicis aliquid eius iuribus subortum fuisse præiudicium reclamavit ad S. mem. Clementem VIII., vt declarare dignaretur, non fuisse ex animi Sententia Summorum Pontificum quidquam eius iuri electiuo præiudicandi ex prætermissa mentione Electionis Capituli in eisdem literis Apostolicis, & Summus ille Pontifex benignè annuit adeò iustissimæ instantiæ, vt ex eius Breui relato in nostro Summario num. 10. litera A. ibi -- Cùmque sicut nobis nupèr nomine dicti filij Capituli, & Canonicoꝝ dictæ Ecclesiæ Varmien. expositum fuit, quòd dictus Petrus Episcopus ab eis in suum, & eorum huiusmodi Ecclesiæ Episcopum in vim Privilegiorum, & Indultorum postulatus fuerit, & ex quo in prædictis literis nulla de huiusmodi postulatione mentio facta reperitur, idem Capitulum, & Canonici dubitent, ne aliquod eorum iuribus præiudicium illatum censeatur, idcirco &c. Nos igitur, quibus semper Cordi fuit &c. tenore presentium decernimus, & declaramus nostræ intentionis non fuisse, nec esse iuri, privilegio, & Indultis eisdem Capitulo, & Canonicis de ipsorum, dictæque Ecclesiæ Varmien. de Episcopo deinceps eligendo, seu postulando competentibus præiudicium in aliquo inferri, sed iura huiusmodi &c. sibi salva, & illasa, intactaque, & recta, ac in pristino statu, robore & efficacia subsistere, & remanere in omnibus, & per omnia perinde, ac si in supradictis de postulatione per ipsos Capitulum, & Canonicos de Persona prædicti eorum Episcopi, vt supra facta expressa mentio habita fuisset &c. Quinimò ipsos Capitulum, & Canonicos occasione, vel pretextu supradictarum
litera.

literarum de, & super iuribus, privilegiis &c. nullo unquam tempore molestari, inquietari, vel impediri posse, nec non irritum, & inane quidquid secus super his à quoque contigerit attentari --; Aliudque simile Breue pariter super sanatione ab hac ommissa mentione in Bullis Apostolicis de Electione, seu postulatione Capituli edidit San. mem. Leo XI., quod productum reperitur in hac Sacra Congregatione anno 1698., Idemque declaravit hæc eadem Sacra Congregatio de anno 1698., approbante San. mem. Innocentio XII., & rursus anno 1711., annuente San. mem. Clemente XI. iuxta decreta suprà relata.

9. Quibus profectò declarationibus res caret omni hæsitatione, vt Reuerendissimum Capitulum remanserit incolume à quocumque præiudicio, quod ei quiviisset irrogari ob istam neglectam mentionem suæ Electionis, seu postulationis, quia si ea est vis tam seriarum declarationum, vt perinde habeatur, acsi in omnibus prouisionibus explicita mentio facta fuisset de dicta præcedente electione, seu postulatione Capituli, vt argumento est *Tex. in Clemen. Exiui versic. Horum autem de verb. signific.*, & in *Clement. final. versic. Ipsam declarare de Iurepatron.*, testantur *Vitalin. in Clement. unic. §. Nos itaque num. 22. de Iureiur.*, *Ancharan. consil. 65. num. 3.*, *Geminian. consil. 72. num. primo.*, *Philipp. Prob. ad Ioann. Monach. in cap. primo de Priuileg. in 6.*, earum effectus protenditur ad omnes casus, seu prouisiones tam præsentis, & futuras, quàm ad præteritas ad *Text. in cap. Cùm tu de usur.*, quem sequitur *Felin. in cap. quoniam n. 4. & Fagn. n. 53. & seq. de Constit.*
10. Nec ideo mirum remanet, quod ita quoque fuerit diutissimè obseruatum non solum sæculis præteritis, in quibus omnes Electiones Capituli confirmari promeruerunt à Sede Apostolica expressa facta mentione in Literis de huiusmodi Electionibus, seu postulationibus, de quibus latè in
B
nostro

nostro *Summario num. 8. & sequent.*, specialissimè verò nostris quoque temporibus, dum vix superuenta declaratione Anni 1698. huius Sacræ Congregationis, cum Sedes Episcopalis Varmiensis fuerit vacans, postulante nostro Reuerendissimo Capitulo in suum Pastorem Andream Episcopum Plocensem, fuit in successiuo Decreto, seu Scheda Consistorii habiti die 18. Maii 1699. facta specifica expressio huius postulationis Capitularis præter supplicationem Serenissimi Regis, vt ex Decreto allato in *Summario Paris aduersa Num. 3. circa fin.*, ibi. - *Referente eadem Sanctitate Sua ad supplicationem Regis Poloniae, vigore Postulationis factæ à Capitulo, & Canonicis Ecclesie Varmien. &c. juxta Decretum Congregationis rerum Consistorialium &c.*: Prout quoque euenit in posteriori vacatione, iuxta aliud Decretum Consistorii die prima Iunii 1712. in dicto contrario *Summario Num. 3*, ibi. *Referente Reuerendissimo D. Cardinali Annibale Albano admisit postulationem factam à R.R. Capitulo, & Canonicis Ecclesie Varmien.* - Ex qua sanè obseruantia tam remota, quam proxima, & specialissima, vtpote roborata Decretis Sacræ Congregationis, elisi prorsus fuerunt quicumque actus negatiui, qui vnquam afferri quirent in oppositum pro absoluta præseruatione nostri Iuris electiui, iuxta benè firmata per *Fagnan. in cap. Tua num. 14., & 15. de Cleric. non resid., Decian. conf. 124. n. 12. lib. 2., Menoch. conf. 49. n. 21., Lotter. lib. 1. quest. 39. n. 160., & seqq. Ros. cor. Emer. lun. decis. 34. n. 28. & seq.*

II. Quæ cum ita sint, non amplius progrediendum esset in causa vndique plana. Verùm quia Pars Adversa nec deterrita, quòd hoc ius eligendi proprium Episcopum fuerit referuatum nostro Reuerendissimo Capitulo in ipso actu Ereccionis Sedis Episcopalis sua auctoritate Pontificia, ac successiuè stabilitum in transactione inita inter Episcopum, & Regem Poloniae, quæ promeruit à Leone X. confirma-

ri,

ri, necnon agnitum pluribus confessionibus Serenissimorum Regum *Summario à num. 11. ad 13.*, & demùm comprobatum vniformi, continuatâque obseruantia quinque ferè sæculorum, tentat adhuc illud reuocare ad examen, eò quia fuerit sublatum à Regula secunda Cancellariæ edita à Ioanne XXII., qua ademptis quibuscumque electionibus omnibus Capitulis Episcopatum prouisiones Sedi Apostolicæ fuerunt referuatæ, cogimur, licèt in nimia temporis angustia huic quoque obiecto satisfacere, magis vt morem geramus elucubratissimæ dissertationi egregii Defensoris, quàm vt Causæ necessitati præstemus vllum præsidium.

12. Sanè vt in ipso vestibulo præcideremus omnem contrarium conatum satis esse posset animaduertere, quòd referuationes Apostolicæ, seu Regulæ Cancellariæ nil aliud habent in obtentu, quàm fauorem Sanctæ Sedis, quæ voluit quidem Ordinariis, & Inferioribus Electoribus nudum exercitium, non autem inditam potestatem eligendi, seu conferendi per ea, quæ mouent *Mandos. de Inhibit. quest. 1. num. 1. & seq., Lottber. lib. 2. quest. 26. num. 13. & 20., Ros. in antiquis decis. 30 num. 2. de Præben.*; In modum vt respectu illarum totum pendeat à præsumpta voluntate Summi Pontificis pro dignoscendo, quid, & quas Ecclesias sibi voluerit referuare per ea, quæ notant *Gaspar Perus. de referuat. cap. 25. num. 5. in fin., Æneas de Falcon. eod. tract. quest. 3. principal. num. 7.* Unde quod vigore Regulæ secundæ Cancellariæ inclusa non fuerit nostra Insignis Ecclesia Varmiensis, promoueri non posset nisi à Sancta Sede, de cuius iure ageretur, non sic à quolibet alio, qui illius iuribus vti prohibetur ad regulam *Text. in leg. 1. Cod. de except. rei judic. cum aliis per Ros. coram Cerr. dec. 612. in fin., & post Cardin. de Luc. decis. 5. num. 27. lib. 13. tom. 4., & in Augustana Iurisprætron. 17. Februar. 1698. §. final. coram bo. memor. dell' Olmo,*

B2

& in

Et in Viridunen. Abbatia 3. Aprilis 1701. §. Non omiffa coram bona memor. Molines.

13. Quo præmiſſo tamquam pro absoluto credimus perſtringentiſſimè inferre, quod percipi nequeat, quomodo ademptio iſtius iuris eligendi poni debeat in ancipiti, quando Sancta Sedes, ſeu Summi Pontifices non tantum illud non impugnârunt, ſed poſtius, iteratiſque pluribus actibus agnouerunt, nedum approbando, & confirmando ſuprà expoſitam concordiam, ſed admittendo poſtulationem, ſiue electionem noſtri Capituli, quotiès euenit vacatio Cathedræ Episcopalis; Confirmatio enim Electionis, ſeu admiſſio poſtulationis ſeparari nequit à iure electio ipſorum Eligentium, ſeu Poſtulantium, illudque perneceſſè præſupponit, quia Confirmatio nil noui addit, quàm poteſtatem adminiſtrandi, & exequendi, vt probatur ex toto *ſit. de Elect.*, & *de Poſtulat. Pralat.*, & in *cap. 2. de tranſlat. Episcop.* cum aliis per *Fagnan. in cap. Bone memoria num. 47. & ſeq.*, & *num. 77. de poſtulat. Pralat.*
14. Et nihilominus propius ad obiectum accedendo dicimus, quòd iſta reſeruatione Apoſtolica, ſeu Regula ſecunda Cancellariæ non includit noſtrum Reuerendiſſimum Capitulum Varmienſe, tanquam comprehenſum ſub concordatis Germaniæ, quæ abſolutiſſimum eſt excludere à prædicta reſeruatione omnes Eccleſias, ſeu Capitula Germanicæ Nationis, idque vigore celeberrimorum Concordatorum, quæ pro ſtabilienda vnione inter Sedem Apoſtolicam, & Fridericum III. Imperatorem, alioſque Principes tam Eccleſiaſticos, quàm Sæculares huius Inclytæ Nationis celebrata fuerunt anno 1447. ad Apoſtolicæ Eccleſiæ clauum ſedente Nicolao V., quando adhuc perdurabant reliquiæ Concilii, ſeu potiùs Conciliabuli Baſilæ, de quibus frequenter *Fagnan. in cap. 1. num. 11. de elect.*, *Gregor. Tholoſan. de Benefic. cap. 1. num. 8.*, & *cap. 20. num. 20.*, *Gonzal. ad Regul.*

gul. Cancell. gloſſ. 25. num. 1. & ſeq., *Thomaſſin. eod. tract. par. 2. lib. 2. cap. 38. num. 11. & ſeq.*, *Nicolart. ad eadem concordat. §. 1. & ſeq.*, & *ibidem etiam Martb. num. 1. & ſeq.*, *Rot. in dicta Viridunen. Abbatia 3. Aprilis 1702. §. Magis in aperto verſ. Sed poſt Concilium Baſileenſe coram bo. me. Molines.*

15. Quod autem Eccleſia Varmienſis comprehendatur ſub Concordatis Germaniæ, comprobatur euidentiffimis ferè documentis; Habemus enim ex omnibus Hiſtoriographis, & Geographis, Prouinciam Varmienſem eſſe partem Pruffiæ vndique circumſeptam Pruffia Ducali, ſeu Brandeburgenſi, vt præcipuè teſtatur Martinus Cromerus, qui fuit Senator Regni Poloniæ, optimèque verſatus in hiſtoria eiufdem Regni in ſuo tractatu *de ſit. Popul.*, & *Magiſtrat. Reipub. Polon. lib. 1. pag. 79. ibi = Varmia, & ipſa pars eſt Pruffiæ ferè cincta vndique Pruffia Ducali = & rurſus = Olim Pruffia &c. alius fines habuit, fuit autem decem Regionibus, ſiue tractibus deſcripta, videlicet Pomeraniensibus &c. Erminio, ſiue Varmienſi, qui retinet etiam nunc in lingua Germanica vetus nomen &c. = vt ex noſtro Summario num. 27. litt. G., ſubiecta inde fuit Pruffia tota dominio Ordinis Theutonici, cuius Sacri Ordinis Supremus Magiſter inter Principes Germaniæ ſemper recentis fuit, & eſt. *Summar. num. 27. litt. C.*, & *litt. A.**
16. Quòdque apud veteres Geographos Pruffia habita ſemper fuerit pro parte Germaniæ, diſſertè probant Erasmus Stella de Boruffiæ, ſeu Pruffiæ antiquitate ad Fridericum Saxoniam Ducem ibi - - *Facile demùm Princeps Illuſtriſſime deprehendes, quàm iuſto Dei iudicio Boruffia ad Germanorum redierit incolatum, cum Germania pars ſit, & Germaniæ à rerum exordio debita, inhabitataque luculentiffimorum ſcriptorum teſtimonio - - Philippus Cluuerius Geographorum Princeps in Germania antiqua lib. 1. cap. 11. pag. 77. vbi Pruffiam in Germania veteri pluribus probat, & Hariſknoebius diſſert. 3. num. 15, & diſſert., 14. per tot. relat. in dicto noſtro Summario num.*

27. *litera EE. & FF.* Ex quorum Auctorum tam insignis notæ conspectu nulla est habenda ratio de *Lexico. Geograph., & de Morerio. in suo Diction.,* quos respectu plurium rerum, & memoriarum fuisse hallucinatos conuincit *Bayl. in suo Diction. critic., & apertè demonstratur in nostro Summario dicto num. 27. litt. GG.*
17. Quòd si huiusmodi Historicis, & Geographis plena est præstanda fides pro stabilienda situatione Locorum per ea, quæ monent *Gripbriand. in tract. de Insul. cap. 15. num. 9. in fin. cum aliis per Rot. coram Priol. decif. 28. num. 37.; & magis in specie de comprehensione sub Germania eadem Rot. coram Emer. Iun. decif. 1126. num.,* hinc statim ac Prouincia Varmiensis inter Germaniæ partes, accersita fuit fatendum quoque est eam fuisse subinclusam in Germaniæ concordatis, vt loquendo de Agro Leodiensi, seu de Diocesi Cameracen. arguunt *Nicolart. tit. 3. dub. 1. § 5. Vvames conf. 33. num. 13. Leonin. conf. 50. ferè per tot. Zypeus consult. 3. num. 6. 19. & 25., & consult. 6. num. 8. Rot. in dicta Viridunen. Abbatia 3. Aprilis 1702. §. Hinc transiundo coram bon. me. Molines.*
18. Atque ab hac materiali situatione Varmiæ in Germania oritur, quòd Populus mores quoque, leges, linguam, aliæque omnia communia habet cum reliquis Gentibus Germanicis, vnde Varmienfes iudicantur tanquam de sanguine Germanico, vt eruitur ex relationibus Episcoporum Varmiensium in nostro Summario num. 17. *litera D. ibi-- Coniunctiones habentur lingua Germanica, que Incolis Oppidi, imò totius Episcopatus materna est, & num. 18. ibi-- Populus Varmien. Colonis ex Germania olim deductis originem ducens majori ex parte Auctorum suorum legibus, Institutis, moribus, & lingua vititur-- & num. 19. litera M. ibi-- Populus Diocesanus per Episcopos Germanos, omnis ferè ex Colonis Germanorum antiquis transplantatus post inuectam Fidem Catholicam ex diuersis Germania Prouinciis constat, retinetque sua originis mo-*

res,

- res, linguam, & Instituta-- & concordant dictus Martin. Cromer. Polonia Senator in dicto Tract. lib. 1. pag. 77. ibi -- delectis penè priscis Prussis à Germani sanguinis hominibus habitatur, & regitur-- & pag. 118. ibi-- A Decurionibus, seu Consulibus; & quidem Germanica lingua, & sanguinis (Polonos enim pro externis habent) reguntur-- quam pariter vniformitatem in lingua, sanguine, & moribus non parùm conferre ad concludendam comprehensionem huius Prouinciæ sub natione Germanica dixit Rot. d. dec. 1126. sub num. 7. coram Emer. Iun.*
19. Conducunt ad hoc idem intentum, quòd Alumni ex Varmia Romam proficiscentes recipiuntur, in Collegio Germanico Sancti Apollinaris *Summario num. 27. litera HH.,* in quo cum non recipiantur nisi Adolescentes Nationis Germanicæ dumtaxat & Hungaricæ dubitari nequit ex hac receptione Alumnorum probari Varmiam esse de vera Natione Germanica, vt in puncto aduertit *Rot. coram Priol. decif. 28. num. 12., & seq., & num. 32. & 33.;* Et rursus quod Carolus Imperator IV. suo particulari diplomate confirmauit huic Prouinciæ Varmiensis omnia eius Priuilegia sub eâ ratione tanquam de dominio olim Germanico, nempe Ordinis Teuthonici, vt in *Summario num. 3.* Unde ex hac Imperatoris assertionem semper magis efficitur clara comprehensio Varmiæ sub Natione Germanica, vt in specie monent *Alberic. in leg. Ex quacumque num. 7. ff. si quis in ius vocat. non ier. Albert. Brun. conf. 44. num. 2. Menoch. conf. 147. num. 12., & seq., & melius Rot. coram Priol. sub num. 18., & seq.*
20. His alia adduntur eminentia testimonia, inter quæ principem locum tenet celeberrimus Æneas Siluius Piccolomineus, qui prius præfuit Episcopatu Varmien. posteaque ad Summi Apostolatus apicem ascendit: Hic enim in quadam sua epistola Apologetica ad Martinum Maier Cancellarium

larium Moguntinum super vsu concordatorum Germaniæ relata post *Commentaria rerum memorabilium sui temporis fol. 676.* inter alias Ecclesias Cathedrales, in quibus Sedes Apostolica vigore Concordatorum defert electionibus, seu postulationibus Capitulorum, adnumerat Ecclesiam Varmiensem, testando sui ipsius eo modo à Capitulo Varmienſe ad dictam Ecclesiam vacantem factam fuisse postulationem, *vt in nostro Summario num. 27. littera E.* Quanta autem fides præstanda sit tam sublimi Testi facile colligi potest animadvertendo, quòd prætermisſis egregiis animi dotibus, quæ ad Supremam Dignitatem eum euexerunt, ille interfuit antedictis Concordatis, quando inita fuerunt cum Sede Apostolica, propriisque consiliis non parùm adiuuit, vt decreta Concilii Basileensis partim haberentur rata, partim verò refutarentur, vt refert *Thomassin. part. 2. lib. 1. cap. 44. num. 4.* Et meritò huic ob hanc circumstantiam esse si in totum deferendum in hac Concordatorum materia dixit *Rot. coram Coccin. decis. 1552. num. 49., & seq., & in dicta Viridunen. Abbatiæ eodem §. Magis in aperto coram Molines.*

21. Concordant cum eo Episcopi Varmienſes, & Nuncii Apostolici in relationibus transmissis ad S. Sedem, vnanimiter testantes de comprehensione Ecclesiæ Varmien. sub Concordatis Germaniæ, *vt ex Summario num. 15. littera C. ibi-- eligendi verò facultas alternis mensibus vigore Concordatorum Germanicæ Nationis, quibus Ecclesia hæc gaudet apud Collegium, & Episcopum coniunctim manet-- & ex num. 17. littera F.: & num. 19. littera G. ibi--* Deinde anno 1447. superuenientibus dictis Concordatis Germanicæ Nationis Franciscus pro tunc Episcopus tanquam Germanicæ, seu Alemanicæ Nationis dicta concordata acceptauit, & ab eo tempore vsque ad præsens Episcopus, & Capitulum prædicti liberè disposuerunt &c., & num. 20. littera A. ibi-- *immediatè Sanctæ Sedi Apostolicæ subiecta est, & sub Concordatis Germanicæ cum Nicolao V. Pontifice initis*

com-

comprehenſa-- & Summario num. 21. litt. B., vbi Nuncius Apostolicus de hoc ipso perhibet Testimonium cum subſeuta approbatione Sanctæ Sedis, de qua constat ex epistolis Secretariæ Status relatis dicto num. 2. littera C. Quas sanè relationes plenissimè probare tradunt Felin. in cap. Illud num. 6. de præscrip. Gratian. cap. 697. num. 13. Rot. in rec. decis. a 37. num. 10. part. 11., & post Card. de Luc. decis. 30. num. 1. lib. 13. tom. 4.

22. Urgentissima sunt hæc, & adhuc vrgentiora supersunt, quæ non minùs hanc comprehensionem istius Ecclesiæ sub concordatis, quàm ius eligendi nostri Capituli ponunt extrà quamcumque difficultatis aleam; Innocentius enim VIII. concessa iam Casimiro Regi Poloniæ facultate nominandi ad sex Ecclesias Episcopales dicti Regni, nempe Gnesnen., Cracoui., Posnani., Plocen., Vladislai., & Varmien. cum postmodum maturo Consilio re discussa agnouerit nostram Ecclesiam Varmien. esse inclusam sub concordatis Germaniæ, hac ipsa exposita ratione concessam gratiam retractauit, fatendo istud de tempore Gratia ei ignotum fuisse, vt ex eius Breui in nostro Summ. num. 4. litt. D. ibi-- *Quia tamen nostra tunc intentionis non existit, quòd facultas huiusmodi se extenderet ad aliquam Ecclesiam sub concordatis Germanicæ comprehensam, & sicut exhibitæ nobis nuper pro parte vestra petitio continebat, dicta Ecclesia Varmien. sit, & esse censetur sub concordatis prædictis, ac ab exordio, quo Christiana Fides in Partibus illis, Domino opitulante, recepta per Sedem Apostolicam fundata, eique ex tunc immediatè subiecta fuerit, prout subijcitur de præſenti, qua omnia tempore præſata concessionis fuerunt nobis ignota; Nos &c.*

23. Quid plus? Aduenta postmodum vacatione Ecclesiæ cum ea fuerit de Episcopo prouisa ad electionem Capituli successiuè confirmatam ab eodem Innocentio VIII., non omisit conqueri Rex de ista confirmatione electionis; At ea non obstan-

C

obstante Sapientissimus ille Pontifex mediante alio Breui eum commonescit, quòd Causa in duobus Consistoriis proposita, & diligentissimè perpenfis iuribus eiusdem Regis exhibitis ab illius Oratore, compertum fuerat diuersimodè fieri non potuisse ab eo, quòd factum fuerat. *Cùm nulli dubium esset, quin beneficio concordatorum illa Ecclesia gaudere deberet eum propterea hortando, ut hic iustissima; & necessaria deliberationi aequo animo acquiesceret, ut ex verbis alterius Breuis Summ. dicto num. 4. list. E.* Et id idem præfato Regi confirmavit Marcus Episcopus Prænestinus in alia particulari epistola, qua illum certiorat, quòd ad eius instantiam causa ad duos menses fuerat protracta, in quibus negotium fuerat plenissimè examinatum pluribus auditis Aduocatis, & sæpèpius suæ Maiestatis Oratore, ipsoque referente, ac ita impellente iustitia, nulloque alio respectu Jesu Domino nostro teste summo confirmata fuerat electio iure concordatorum Nationis Germanicæ, vt latius legere supplicamus in Summ. dicto num. 4. list. F. Et ad limites iam captæ resolutionis, subinde expeditæ fuerunt Literæ Apostolicæ cum expressa mentione, quòd Ecclesia prouidebatur ad electionem Capituli, vt in Summario num. 22. incipien. Innocentius Episcopus.

24. Dùm itaque idem Pontifex, qui ius nominandi laudato Regi indulserat ad hanc Ecclesiam Varmiensem detecto postmodum, quòd dicta Ecclesia includebatur sub concordatis Germaniæ opus habuit concessam Gratiam retractare ob hanc unicam rationem inclusionis eiusdem Ecclesiæ; neque ad hunc actum correctorium deuenit ex propria solum opinione, sed adhibita sententia Eminentissimorum Cardinalium in vno, atque altero Consistorio, auditisque Regiis Oratoribus, tantaque maturitate negotio discussio, prout grauitas materiæ exigebat, quis vnquam amplius inficias ibit, vel quòd dicta Ecclesia non sit comprehensa
- sub

sub dictis concordatis, vel quòd non competat nostro Reuerendissimo Capitulo hoc ius postulandi, vt perbellè vtendo hoc argumento ponderauit Rot. cor. Millin. decis. 426. num. 5.

25. Et si in re omnibus numeris manifesta opus adhuc sit vteriora adhibere subsidia, ista præfò essent ex ea pacifica possessione eligendi proprium Episcopum, in qua semper permansit idem Capitulum Varmiense etiam post editas regulas Cancellariæ, ac euulgata dicta Concordata Germaniæ, talesque electiones semper pari modo fuerunt confirmationem promeritæ à Sede Apostolica; Cùm verò nemo nesciat ad similes confirmationes non procedi, nisi vbi certò certius prius constiterit, quòd Ius electiuum eligentibus competat vel in vim Concordati, vel specialis Priuilegii, vel consuetudinis immemorabilis eius vicem affirmantis, vt testatur Mandos. de Signatur. Grat. tit. de Confirmat. §. Electiones, & post eum Rot. in dicta Virdunen. Abbatie 3. Aprilis 1702. §. Idque, coram Molines, hinc præter supra adductas probationes tanti ponderis concurrat vterius obseruantia continuata, & nunquam interrupta, quæ appellari solet omnium probationum regina, vt omnis generalibus monuit in nostris terminis Rot. cor. Emer. iun. decis. 24. num. 8. & seq., & dec. 1126. num. 6.
26. Citrà quod alicuius obstaculi esse possint resolutiones editæ à Sacra Rota coram Millino decis. 438., & decis. 447., & in recent. decis. 14. num. 13. & 14. part. 16., quatenus aiunt, Ecclesiam Varmiensem non comprehendi sub Concordatis Germaniæ; Siquidem hoc accidit, eò quia ex parte Liti-gantis nullum probationum genus eo tunc exhibitum fuerat, quæ istam comprehensionem conuincerent, proptereaque cedere debent veritati, quæ hodie tot fortissimis, & ineluctabilibus fundamentis posita est in aperto per Reuerendissimum Capitulum, quòd tunc non erat in Causa.

storum concordatorum Germaniæ, specialior alia ratio, concordiæ initæ inter nostrum Capitulum, & Sigismundum I. Regem Poloniæ super hoc identico iure eligendi; Si enim Indultum obtentum à Regibus Poloniæ nominandi Episcopos omnium Ecclesiarum proprii Regni suas vires porrexisset ad nostram quoque Ecclesiam Varmiensem, non vtique præfatus Sigismundus voluisset hoc ius sibi, aliisque in Regno Successoribus abrogare mediò dictæ Transactio- nis, & Concordiæ præcipuè initæ super modo eligendi Episcopum per ea, quæ generaliter aduertit *Rota in Firma- na Iurisdictionis super referuatis 15. Aprilis 1701. §. Habere assertionem coram Molines, & in proximioribus terminis in dicta Virdunen. Abbatie §. Ex quibus cum sequen.*

31. Eoque fortiùs, quia istudmet ius eligendi residens apud nostrum Capitulum eo modò, & forma, qua conuentum fuerat in memorata Concordia ratum deinde semper habuit non ipse solus Sigismundus I. pluribus perspicuis actibus legendis in nostro Sum. Num. 12., sed cum eo cæteri alii Successores in hoc Regno, qui vltra promiserunt istud ius defendere, ac tueri, vt ex dicto Summario Num. II. lit. B, C, & D., prout quoque ita se gessit Serenissimus Rex modò feliciter Regnans, dum palam protestatus fuit per tunc actum Coadiutoriæ nolle quidquam præiudicare iuribus Capituli super futura electione, vt in Summ. num. 13. lit. H.; & de istomet religiosissimo animo huius Gloriosissimi Regis testatur Celsissimus Princeps Primas Poloniæ in quadam Epistola responsiua, in qua certius reddit Capitulum Varmien. de æqua, iustaque Regis voluntate, vt ex nostro Summ. Num. 23.; Quamobrèm nonnisi frustra allegatur istud Generale Indultum contra illud ius electiuum ab ipsis Regibus referuatum in tam solemnî concordia, & toties agnitum ab omnibus Successoribus contra ea, quæ inquit *Imperator in leg. Generaliter Cod. de non numer. pecun.,*
ibi =

ibi = Iniquum enim esse putamus, quòd sua quisque voce dilucidè protestatus est, id in eundem casum infirmare testimonioque proprio resistere = cum aliis per Rot. in Mantiss. regal. Priuatus 24. Ianuarij 1718. §. Maxime quia coram bo: me: Ansaldo.

32. Demùm neque merebatur deduci in hoc excelso Senatu, quòd ius nostri Reverendissimi Capituli reducatur veluti ad quandam formalitatem: Hoc namque forsan asseri posset, vbi Serenissimus Rex vnum tantum ex Canonicis proponeret, quem Capitulum postea eligere teneretur, non ita tamèn vbi idem Rex iuxta legem Concordiæ ex omnibus eligibilibus Canonicis quatuor exhibet, inter quos Capitulum suam implet postulationem, siuè electionem; In hoc quippè casu per huiusmodi nominationem Regiam quatuor eligibilium, remanet apud Capitulum ius complendi propriam electionem, quæ non diminuitur ab antecedenti restrictione ad quatuor tantum, quia electus omne ius agnoscit ab eodem Capitulo eligente, & vnicè presentari debet Sedi Apostolicæ pro confirmatione obtinenda, non verò à nominatione Regia, vt expressè decisit *Text. in cap. Quod sicut de elect., ibi: Verùm cum ex prima electione, que facta de tribus dicenda videtur potius nominatio, nihil iuris acquisitum fuerit nominatis, licet procedi potuit ad electionem regulariter celebrandam &c., quia non simplex nominatio, sed Solemnis Electio debet Principi presentari, vt postulationi præbet assensum =* Et in specie de electione restricta ad duos est *Text. in cap. Constitutus il secondo de appel., vbi Imol. num. 2., Ioann. de Anan. num. 3. Præposit. num. II., & Fagnan. num. 2.;* Ius enim eligendi æquè perficitur inter plures, ac verificetur inter duos, tres, vel quatuor ex Personis eligibilibus, vt post alios concordantes probat idem *Fagnan. in cap. Cum Terra n. 13. de elect.*

A primo igitur ad vltimum expeditissima est instantia, quam porrigit nostrum Capitulum in præseruationem proprii Iuris,

ris, vnde sperat ei annuendum fore iniungendo quoque,
quod Serenissimi Reges in futuris vacationibus nominare
velint ad formam toties memoratæ Concordiæ, videlicet,
quòd post transmissum à Capitulo elenchum omnium Can-
onicorum eligibilium Serenissimus Rex nominet quatuor
ex illis, dummodò tamen omnes sint eligibiles, nullaque
inhabilitate irretiti, ad hoc vt Capitulum vtendo facultate
sibi referuata compleat suam electionem, seu postulationem
in personam vnus, pro quo ad Regiam Commenda-
tionem impetretur Confirmatio Apostolica; cum nil magis
exigit indoles, & natura concordia, quam quòd vtraque
pars adimpleat leges in ea stabilitas, vt per *Text. in cap. I.
de probat.*, latissimè firmat ibidem *Fagnan. num. 7. 18. cum seq.*
Quare &c.

Pompeius de Jocosis Aduoc.

SAC. CONGREGATIONE
CONSISTORIALI

R. P. D.

RIVERA

SECRETARIO

Varmien. Electionis, seu
Postulationis,

PRO REVEREND. CAPITULO
VARMEN.

JURIS.

Typis Zinghi, & Monaldi 1724.

SACRA
CONGREGATIONE
CONSISTORIALI

P. R. D.

RIVERIA
SECRETARIO

Varmien. Confirmationis Electionis.

Pro

Reverendissimo Capitulo Varmien.

SUMMARIUM

Completens originem, & statum Ecclesiæ Varmien.
Quæ Sedis Apostolicæ speciali beneficentia fundata, ac dotata
In Terris Prussiæ à Sacro Ordine Theutonico olim conquesta:
Demùm inter vicissitudines ejusdem Prussiæ
Cessit in fidem, & Protectionem Sereniss. Poloniæ Regum
Non decedens à primæva naturali sua libertate
Præservatisque antiquis suis juribus eorumque perenni usu,
Sicuti luculentissimè testantur
Pontificia, Imperialia, & Regum quoque Poloniæ Diplomata
Atque probatissimorum tam veterum, quam recentiorum
Scriptorum monumenta, in unum hoc Collecta
Compendium.

SVMMARIVM.

Num. 1.

Terras Prussiae Sacro Bello, atque adscitis inclviti Ordinis Theutonici cõmilitonibus acquisitas, Sedis Apostolice Legatus particur, & earum portionem, qua Pontifici obligent, assignat pleno jure pro fundatione Episcopatus Varmien.

A.

B.

Divisionem Terrarum Prussiae de manu Barbarorum erepta confirmat Innocent. IV. Papa.

INNOCENTIUS EPISCOPUS &c. Ven. Fratri Episcopo Prussiae &c. iis, quæ per dilectos Filios Fratres Hospitalis S. Mariæ Theutonicorum, & alios Christi fideles facta sunt in Prussiae partibus, Divina providente providentia, cum exultatione spiritus intellectis, & considerata terræ latitudine ibi per Dei gratiam acquisitæ, Ven. Fratri nostro Vilhelmo Episcopo Mutinen. &c. plenæ Legationis officium duximus committendum, eidem &c. Terram Prussiae dividendi per partes de Fratrum nostrorum Consilio &c. potestatem plenariam concedentes &c. quarum &c. duas partes (dilecti Filii Magister, & Fratres prædicti) cum omni proventu habeant &c., & Episcopus, vel Episcopi tertiam similiter integrè habeat *cum omni Jurisdictione, & jure &c.* Cæterum temporalia, quæ tibi Episcopatus jure competunt, nomine nostro, ac Romanæ Ecclesiæ de ipsius Legati manu accipias &c. Nulli ergo &c. Datum Anagninæ 3. Kal. Augusti, Pontificatus nostri Anno primo.

INNOCENTIUS EPISCOPUS &c. Dilectis Filiis Magistro & Fratribus S. Mariæ Theutonicorum salutem &c. Limitum Diocesium Prussiae &c., ac divisionem Terrarum ipsius Prussiae, quas de mandato nostro apud Sedem Apostolicam provida deliberatione præhabita, fecit Ven. Frater noster Episcopus Mutinen. Pœnitentiarius noster, in partibus illis Apostolicæ Sedis Legatus, prout in ipsis literis super hæc confectis plenius continetur, ratas habentes, & firmas eas auctoritate Apostolica

stolica confirmamus, & præsentis scripti patrocinio communivimus. Tenorem autem literarum ipsarum præsentibus de verbo ad verbum fecimus annotari, qui talis est: Vilhelmus miseratione Divina Episcopus Mutinen. Apostolicæ Sedis Legatus omnibus &c. Noverit Universitas vestra, quòd Sanctissimus D. D. Innocentius Papa IV. inter alia, quæ ad Legationis officium pertinent commisit nobis &c., ut limitare possemus Dioceses & Episcopos instituere in eisdem &c., cujus auctoritate de Regionibus jam conversis limitavimus sic Dioceses in Prussia. *Primam &c. Omititur proluxa Relatio divisionum Terrarum, & limitationum præfatarum, post quas sequitur conclusio Bullæ Papalis cum sanctione pœnali de stylo consueto, per verba: Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ Confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire, si quis autem &c. Datum Anagninæ VIII. Idus Octobris, Pontificatus nostri Anno primo.*

Universis &c. Angelus Episcopus Sabinen. &c. per Bohemiam, & per Rigen., Gnesnen. &c. Provincias Apostolicæ Sedis Legatus, salutem in Domino. Literas subnotatas, non cancellatas, non abolitas, nec in aliqua sui parte vitiatas, vero sigillo &c. vidimus, & perlegimus in hæc verba: In nomine Domini &c. Universis Christi fidelibus &c. Anselmus Dei gratiâ Episcopus Varmien. Ecclesiæ, salutem &c. Quoniam admodum aquæ fluentis præterit figura Mundi hujus, rerum gestarum memoriam secum trahens in oblivionem &c. præsentium indicio constare volumus perennem notitiæ, quòd cum D. N. PP. per Varmiensem

Num. 2.
Erectio Ecclesiæ Cathedralis Varmien. per Legatum Apostolicum confirmata anno 1264.

Ecclesiam nos curasset Episcopum præficere affig-
 nando nobis portionem debitam in ipsa Diœcesi
 juxta divisionem factam à Ven. Patre Vilhelmo Episco-
 po Musinen., tunc partium earundem & totius Prussie
 Legato, ac super divisione Terrarum, & limita-
 tione Diœcesium Apostolicæ Sedis speciale man-
 datum habente, & ab ipsa Sede Apostolica postmodum
 confirmatam, licet tunc Parochiales Ecclesiæ nullæ,
 vel paucissimæ essent, tamen Divina mediante Cle-
 mentia, & Promotione Sedis Apostolicæ, ad cujus domi-
 nium supradictæ Terræ &c. spectare noscuntur, adeò
 sunt auctæ, quòd necesse habeant erigere sibi Ma-
 tricem Ecclesiam, à cujus gremio possint Eccle-
 siastica Sacramenta, censuram Ecclesiasticam, &
 salubrem Doctrinam recipere, & alia, quæ ad sa-
 lutem pertinent animarum. Innitentes igitur ra-
 tionibus antedictis, in prænominata Diœcesi Var-
 miensi, ad laudem, & honorem Domini Nostri
 JESU Christi Ecclesiam ad titulum S. Andreae Apo-
 stoli in Civitate, quæ Brunsberga appellatur,
 erigimus Cathedralem, volentes in eadem Domi-
 ni Nostri cultum præ omnibus augmentari, quas-
 dam Terras, cum Decimis, Jurisdictione, & aliis
 utilitatibus, prout in literis super hoc confectis
 plenius continetur, pro sexdecim Præbendis in
 supradicta Ecclesia habendis conferimus, quatenus
 ad easdem sexdecim recipiantur Canonici, qui in
 Divinis Officiis, Domino in ipsa Ecclesia perpetuò
 famulentur. *Jus verò eligendi in dicta Ecclesia Præ-
 positum, Decanum, Cantorem, Scholasticum, Custodem,
 & Canonicos, Nobis, & Successoribus nostris, unà cum
 Capitulo retinemus.* Creandi autem, & instituendi
 Archidiaconum in ipsa Ecclesia Nobis, & nostris
 Succes-

Successoribus facultatem specialiter reservando.
*Sanè Episcopum eligendi, seu postulandi, Canonici dictæ
 Ecclesie liberam facultatem habeant &c.* Igitur ne ad-
 versus rationabiles Constitutiones, & Ordinationes
 nostras, deinceps oblivio calumniam ingerat
 in Testimonium, & perennem ipsarum confirma-
 tionem, præsentem paginam fecimus sigilli nostri
 munimine roborari. Acta sunt hæc anno gratiæ
 1260. Testes sunt Fratres nostri Richenius, & Pe-
 trus, & Theodoricus &c., & alii quàm plures. Da-
 tum in Heilsberg mense Junio &c. Nos verò præ-
 sentes literas, & ordinationem canonicè, ac ritè
 factam, ad instantiam dictorum Canonicoꝝ,
 autoritate, nostræ Legationis de certa scientia
 confirmamus, & præsentis scripti patrocinio com-
 munimus. Nulli ergo hominum liceat hanc pa-
 ginam nostræ confirmationis infringere, vel ei
 ausu temerario contraire. Præterea hoc scriptum
 in perenne Testimonium, & munimentum sigillo
 nostro, & sigillis Venerabilium Patrum Alberti de
 insula, & Friderici Culmen. Episcoporum fecimus
 roborari. Actum in Elbingo anno Domini 1264.
 sexto Kal. Februarii. (Loca trium sigillorum).

CAROLVS IV. Diuina fauente Clementia Roma-
 norum Imperator semper Augustus, & Bohemiæ
 Rex, ad perpetuam rei memoriam. Pro parte
 Ven: Joannis Varmiensis Episcopi Principis, & de-
 uoti nostri dilecti, nuper Majestati nostræ oblata
 supplicatio continebat, quatenus nonnullas gra-
 tias, quas à Sede Apostolica obtinuisset dignoscitur
 gratas de solita benignitatis Clementia habere di-
 gnaremur, quarum tenor sequitur in hæc verba:
Hic habentur inserta Bullæ Pontificiæ bocce Summ. num.

Num. 3.
 Privilegia à
 Summis Pon-
 tificibus, &
 Imperatori-
 bus concessa
 Ecclesie Var-
 miens. Carolus
 IV. Imperi-
 ali suo Di-
 plomate sub
 Bulla aurea
 confirmat.

Ex Archetypo
asservato in
Archivo Ca-
pituli, & per
extensum re-
fert Christophorus Hart-
knoch in notis
ad Privilegia
Prussia edit.
Lipsia 1679.

1. & 2. *præcensita*, aliaque Privilegia ejusdem Var-
mien. Ecclesie: Nos itaque habita consideratione
Statûs Imperialis, in quem nos Deus Omnipotens,
quamvis insufficientibus meritis sua benignitate
præfecit, & ex cujus ordinato Regimine commo-
dis Ecclesiarum præesse tenemur, consideratis eti-
am propriæ salutis compendiis, animo deliberato,
non per errorem, aut improvidè, sed maturò Prin-
cipum, & Procerum nostrorum accedente Consi-
lio dictas Literas, Gratias, & declarationes in eis
contentas, gratas, & ratas accipimus. Præcipientes
universis nostris, & Imperii Sacri fidelibus,
quatenus easdem in suo vigore & robore manu-
teneant, & conseruent &c. = *Sequitur sanctio pœna-
lis*, Testes ejus rei Ven. Præclarus Episcopus Vra-
tislavien. Imp. Aulae nostræ Cancellarius, Illustris
Bolio Sidunicen., Ludovicus Lignicen. Conradus
Olecifhen., Przimko Tæcinen. Duces. Spectabilis
Burchardus Burggrabius Maideburgen. Imperia-
lis Curia nostræ Magister, Albertus de Anhalt,
& Joannes de Rez Comites, & Nobilis Zbinko de
Hazenberg Supremus Magister Camerae nostræ,
atque aliorum, Principum, Comitum, Baronum,
& Nobilium multitudo, Literarum præsentium
sub Bulla aurea Typario nostræ Imperialis Maje-
stat. impressa, testimonio. Datum in Burglins
anno Domini MCCCLVII. Indictione decima VIII.
Kal. Septembris, Regnorum nostrorum, anno Ro-
manorum XII. Boemiæ XI. Imperii verò XIII.

Ego Joannes Dei gratia Lutomislens. Episcopus Sac-
rae Imperialis Aulae Cancellarius, Vice Reu. in
Christo P. D. Gerlaci Moguntinen. Archiepiscopi
Sacri Imperii per Germaniam Archi-Cancellarii
recognovi.

Extat

Extat penes Capitulum Varmien. aliud Autographum Li-
terarum ab eodem Carolo IV. Imperatore datarum ad
Joannem II. Episcopum Varmien., cujus Jura tempo-
ralia, tanquam Principis Imperii, approbat: & tuetur
idem Imperator ex occasione gravium controversiarum,
qua intercesserant inter ipsum Episcopum, & Magistrum
Ordinis Theutonici circa libertatem Ditionis, & Prin-
cipatus Varmien.

Romæ &c. die Merc. prima Decembris anno 1417.
Prouisum est Ecclesie Varmien. vacanti per mor-
tem Henrici &c. de persona Ioan. Abezier à Capitu-
lo, & Canonicis electi &c. Ita reperum ex anti-
quo Reg. rerum Consistorialium san. mem. Martini V.
Pape signat. num. I. in Archivo Sac. Congregat. Con-
sistorialis fol. 58.

PAVLVS PAPA II. Dil. Fil. Nicolao electo Var-
mien. &c. Dudum &c. Dilect. Fil. Capitulum Eccle-
siae ipsius ad electionem futuri eorum Episcopi proceden-
tes &c. Te &c. concorditer elegerunt &c. Nos igitur,
qui &c. electionem ipsam Canonicam reperimus &c.
electionem ipsam de Fratrum nostrorum Consilio
authoritate prædicta confirmamus, & approbamus.

Altera similis Innocentii VIII. confirmatio Lucæ ele-
cti Episcopi de anno 1489. 15. Kal. Iunii brevitatis
gratia omittitur, prout alia, que habentur producta
in Secret. Consistoriali cum Post. Varmien. anno 1698.
& 1711.

PAVLVS &c. Casimiro Regi Poloniae &c. Nobis &
Apostolica Sedi Jure fundationis immediatè subjecta
Varmien. Ecclesia &c. electionem per Dilect. Fil.
Capitulum de persona Ven. Fr. Nicolai Episcopi
Varmien. concorditer factam, quam coram Nobis
in Sacro Consistorio propositam Canonicam repe-
rimus

Num. 4.
Confirmatio-
nes Apostolice
electionum
sacrarum à
Capitulo Var-
mien. post pub-
licatas reg.
Sacra Cancel-
lariae Apostol.
abrogatorias
electionum
Capitulariû.

A
Confirmatio
Apostolica
electi Episcopi
anno 1469.
pridie nonas
Novembris.

B
Ecclesiam
Varmien. sub
concordata
Germaniae cõ-
prebensam
declararunt
& præserua-
runt Paulus
II. & Inno-
cent. VIII.

rimus de Ven. Fr. nostrorum Consilio Apostolica
authoritate confirmavimus, & approbauimus. Pro-
inde rogamus Serenitatem Tuam &c. anno 1469.
Kal. Decembris.

C
INNOCENTIVS VIII. Ven. Fratri Episcopo, & Ca-
pitulo Ecclesiæ Varmien. &c. Quia &c. dicta Ec-
clesia Varmien., cui Tu Ven. Frater præesse di-
gnosceris, sit & esse censeatur sub concordatis Germa-
nia prædictis, ac ab exordio, quo Christiana fides
in partibus illis Deo opitulante recepta per Sedem
Apostolicam fundata eique extunc immediatè subjecta
fuerit, prout subicitur etiam de presenti &c. man-
dantes &c. sublata &c. decernentes irritum &c.
quidquid secus super his à quavis authoritate &c.
contigerit attentari &c. 4. Martii 1488. Videatur
infra sub num.

D
INNOCENTIVS PAPA VIII. Ven. Fratri Episcopo,
& Dilectis Filiis Canonicis, & Capitulo Ecclesiæ
Varmien. Ven. Frater & Dilecti Filii, salutem, &
Apostolicam benedictionem. Licet Charissimo in
Christo Filio nostro Casimiro Regi Poloniae Illustri
sex personas idoneas ad singula Beneficia Ecclesi-
astica tunc latius designata in singulis Gnesnen.,
Cracovien., Pohnanien., Plocen., Vladislauien., &
Varmien. Ecclesiis simul, vel successivè vacatura
nominandi, certisque Judicibus, siue Executori-
bus desuper deputatis Beneficia hujusmodi in fa-
uorem personarum earumdem, siue dispositioni re-
servandi, aliisque, & alia facien. & exequendi ple-
nam, & liberam dudum per quasdam nostras Li-
teras commiserimus facultatem, prout in illis ple-
nitus continetur. Quia tamen nostræ tunc inten-
tionis non extitit, quòd facultas hujusmodi se ex-
tenderet

Eadem com-
prehensio sub
Concordatis
Germanie
comprobatur
aliis rescri-
ptis Pontifi-
ciis.

tenderet ad aliquam Ecclesiam sub concordatis Ger-
mania comprehensam, & sicut exhibita Nobis nuper
pro parte vestra petitio continebat: *Dicta Ecclesia
Varmien. cui Tu Ven. Frater præesse dignosceris, sit,
& esse censeatur sub Concordatis prædictis, ac ab exor-
dio, quo Christiana fides in partibus illis Domino opitu-
lante recepta per Sedem Apostolicam fundata, eique ex-
tunc immediatè subjecta fuerit, prout subicitur etiam
de presenti;* Quæ omnia tempore præfatæ Con-
cessionis fuerant Nobis ignota. Nos his aliisque
rationabilibus causis inducti, Literas præfatas, &
processus habitos, & habendos per eisdem cum
omnibus, & singulis in eis contentis clausulis, ac
inde secuta quæcumque, prout vestram, & ipsi-
us Ecclesiæ Varmien. collationem concernit, vel
diuisim concernunt, illis quoad reliqua valituris,
cassantes, & annullantes, ac pro cassis, & nullis
haberi volentes authoritate Apostolica tenore
præsentium decernimus præfatum Regem dictarum
Literarum pretextu personam aliquam ad
quodcumque Beneficium, & collationem Eccle-
siæ Varmien. nominare, Executoresque prædi-
ctos Beneficium hujusmodi suæ, vel alterius eo-
rum dispositioni referuare, seu illud personæ sic
nominatæ per se, vel alium, seu alios conferre,
aliaque in eis contenta, quo ad Ecclesiam, & col-
lationem Varmien. prædictæ dumtaxat facere,
& exequi minimè potuisse, siue posse, nec de-
buisse, mandantes sic per Dilectos Filios Cau-
sarum Palatii Apostolici Auditores, & quosvis ali-
os Judices, & Commissarios in quibusvis causis,
quas coram eis in quacumque instantia præ-
missarum occasione pendere forsàn contigerit,

B

pro-

pronunciari sententiam, & definiri debere, sublata eis, & cuilibet eorundem quavis alia iudicandi, seu interpretandi facultate, decernentes ex nunc irritum, & inane quidquid secus super his à quoquam quavis autoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus præmissis, & Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, cæterisque contrariis quibusque. Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die 4. Martii Anno 1488. Pontificatus nostri anno quarto.

E

Aliud Breve Innocentij VIII. ad Casimirum Polonia Regem, quod pariter contestatur Varmien. Ecclesia comprehensionem sub Concordati Germania.

INNOCENTIVS &c. Casimiro Polonia Regi &c. Cum ea prudentia, atque animi rectitudine Tuam mentem præditam esse sciamus, quam istius Regni Dignitas, & amplitudo requirit, vereri non possumus, quin pro tuo æquissimo Iudicio, & mente Catholica provisionem Ecclesiæ Varmien. de ipso Electo nuper per Nos factam in optimam partem sis accepturus. Nullum est enim à Nobis prætermisum officium boni, & veri Parentis, Tuæque mentis desiderio satisfacere cupientis, sicuti per alias Literas nostras Nos facturos polliciti sumus, & tui Oratores coram referre potuerunt. Nam quamvis omnia clara, & aperta essent, quæ pro Electo faciebant, tamen, ut nullum pro parte Tua probationis argumentum extingveretur, vel relinqueretur, quod animum tuum succendere posset, hujus negotii deliberationem ad duos menses protraximus, ipsique Oratori tuo, qui in ea re optimè, ac prudentissimè, & diligenter se gessit, licet ut ipsemet narravit, nullum ad id mandatum habeat, facultatem dedimus ubi, & quando opus esset

esset Jura tua omnia producendi, quibus plenissimè inspectis, & recti Iudicii examine consideratis; Cumque duobus Consistoriis res proposita fuisset, tandem matura omnium dispositione, discussioneque Jure compertum esset aliter fieri non potuisse, quam quod factum est; Cum nulli dubium esset, quin Beneficio Concordatorum illa Ecclesia gaudere debeat, id, quod confirmationibus per nostros Prædecessores ipsis Electis factis declaratum sit, pluribusque argumentis Ecclesiasticis confirmatum, comprobatumque. Itaque Majestatem tuam hortamur &c. Dat. Romæ die 12. Junii 1489. Anno quinto.

Marcus Episcopus Præfatus Cardinalis tit. S. Marci. ad D. Casimirum Regem Polonia.

Serenissime Princeps &c. Non sum immemor fungens Legationis munere apud majestatem Vestram, quam honorificè fuerim ab illa exceptus &c. Ecce quo nescio mihi minimè querenti fuit per Sanctissimum D. N. de mense Martio vacationis, & Electionis Ecclesiæ Varmia, & propterea à me per menses duos, in quibus tam ex Historiis, quam Privilegiis, & doctissimorum sensibus, Literis Apostolicis, & Imperialibus, pluribus auditis Aduocatis, & sapius Majestatis Vestra Oratori, cui cum Aduocato principalia partis Jura aperta erant, recensitaque tota re annorum ducentorum, & septuaginta data est plenissima Informatio de mandato SS. D. N. ab utraque parte Reuerendissimis cæteris Cardinalibus, & causa plenè discussa per duo Consistoria ducta in longum, me referente clarè cognitum est de justitia Ecclesiæ Varmien. & electi, ut ipsa compellente justitia, nullo prorsus alio respectu Iesu Domino Nostro teste summo, confirmata fuerit electio

F

Epistola justificatoria resolutionis Sacri Consistorij coram Innoc. VIII. à Card. Præfesto scripta ad Casimirum Polonia Regem super comprehensione Ecclesiæ Varmien. sub concordati Germania. Ex Lib. Archiepiscopi Varmien.

Jure concordatorum Nationis Germanicæ, prout
fel. record. Paulus, & Sixtus ultimò fecerunt &c.
prout ex mense SS. D. N. Majestas Vestra percepit.
Roma die xv. Nouembris 1490.

Anno 1479. die 15. Junij Petricoviæ in conven-
tione Generali.

In nomine Domini &c. Ad perpetuam rei memo-
riam. Nos Nicolaus Dei & Apostolicæ Sedis gra-
tia Episcopus Varmien. Significamus &c. quomo-
do destructioni Bonorum, subditorumque Ecclesiæ nostræ
Varmien., que per armorum gentes facta est sique,
usque eò condolentes, ac ipsos Subditos nostros paci red-
dere optata cupientes: Recensentes Episcopatum
nostrum, & Ecclesiam vigore perpetuæ pacis in-
ter Serenissimum Principem D. Casimirum Polo-
niæ Regem &c. ex una, nec non Ven. D. Magie-
rum Generalem Ordinis B. Mariæ Virginis Theu-
tonicorum &c. in Prussiæ partibus ex altera ini-
tæ &c. de corpore Inclyti Regni Poloniæ existe-
&c. præfatum Sereniss. Regem, ac Successores Re-
ges Polonia &c. cum Ven. Capitulo Ecclesiæ nostræ præ-
dictæ &c. recognovimus, recognoscimusque presentibus
Protectorem Ecclesiæ nostræ &c. sub Articulis infra-
scriptis &c. Praterèa submittimus, & presentibus obliga-
mus Nos cum Capitulo Ecclesiæ nostræ Varmien., quòd
in futuris electionibus pro tempore, siue postulationibus
Episcoporum dictæ Ecclesiæ Varmien. Capitulares ejus-
dem Reg. Majestati, & suis Successoribus personam
gratam eligere tenebuntur &c. In quorum fi-
dem &c.

In nomine &c. Nos Sigismundus &c. Rex Polo-
niæ &c. Significamus &c., quòd cum defuncto
bo. mem. Luca Episcopo Varmien. ejusdem Ec-
clesiæ

clesiæ Prælati, & Canonici ad electionem novi
Episcopi &c., fuissetque orta aliqualis controver-
sia super eadem electione, quæ videbatur Nobis
facta non observato tenore cujusdam Articuli in-
ter olim Sereniss. Regem Casimirum Genitorem
nostrum &c., & R. P. D. Nicolaum Episcopum
Varmien., ac ejus Capitulum &c., in quo cavetur,
quòd iidem Canonici Ecclesiæ, defuncto eorum
Episcopo personam gratam Regibus Poloniæ eli-
gere teneantur, cumque ejusdem Articuli de eligenda
grata Regibus persona interpretatio in dubium hinc in-
de traheretur: Nos prospicere cupientes, nè post-
hac controversia inter Nos, & vel Successores nos-
tros, & Capitulum d. Ecclesiæ Varmien. super
electione Episcoporum exoriri possit, convenimus,
quòd cum contigerit vacare Ecclesiam Varmien. &c.
Nos, Successoresque nostri, quatuor pro arbitrio nostro
ex ejusdem Ecclesiæ Prælati, & Canonicis nominabi-
mus &c. Ipsi verò Prælati, & Canonici prædicti unum
ex illis quatuor, quem voluerint &c. eligere in Episco-
pum tenebuntur &c. Habetur reliquus, & integer
tenor dd. pactorum in altero Summario hujus
anni pro parte Rmni Capituli dato; atque Apосто-
lica confirmatio obtenta demùm à Leone X. PP.
expetente duntaxat ipso Rege Sigismundo.

IVLIVS PAPA II. Dilecti filii salutem & Aposto-
licam benedictionem. Et si vos non lateat Ec-
clesiam istam ex Bonis Sanctæ Apostolicæ Sedis
fundamenta pumpsisse, fuissetque omni tempore
à Romanis Pontificibus Prædecessoribus nostris,
illius Jura, Privilegia, ac Bona magno affectu tu-
tata, Vos tamen, sicut accepimus in dictæ Sedis
contemptum, & Animarum vestrarum evidenti-

ventionis ob
alias conditio-
nes incompe-
tenter adje-
ctas, tandem
post lapsos
annos 33. Si-
gismundus I.
Rex Polonia
iniit noua
pacta cum
Fabiano Ep-
iscopo Var-
mien. super
quatuor Can-
didatis ad
Episcopatum
nominandis.

Nüm. 6:
Julius II. ba-
bita notitia
de suprãdicta
conventione,
monet Episc-
opum, & Ca-
nonicos, atq;
inhibet &c.

Num. 5.
Instrumentū
conventionis
inter Regem
Polonia Cas-
imirum, &
Nicolaum
Episcopum
Varmien. de
grata persona
eligenda in
Episcopum.
Ex Jacobi Pri-
lufij tract. de
Regiis Polo-
nia Diploma-
tibus. Lib.
Statutorum
fol. 217. &
seq.

A
Non subsecu-
to ullo usu seu
observantia
prædictæ con-

simum periculum, scientes Bona hujusmodi à dicta Sede Apostolica habuisse, & eidem Sedi immediatè vos esse subiectos, non veremini interdum aliqua ex ejusdem Ecclesiæ Bonis alienare, cui rei Pastoralis nostro, ut incumbit officio occurrere paternè volentes, vobis & vestrum cuilibet, prout ad unumquemque vestrum spectat per præsentis in virtute sanctæ obedientiæ inhibemus expressè, ne quidquam de Bonis dictæ Ecclesiæ alienare, nec contra illius Iura, Privilegia, statum, & libertatem Nobis inconsultis innovare quovis modo præsumatis, ut autem res vestras commodius tueri, & cum serenitate animi debitas Deo laudes perfoluere possitis ad Chariss. in Christo Filium nostrum Sigismundum Poloniæ Regem Illustrem scripsimus, ut rebus vestris, vobis opportunè favere velit, quod pro sua Regia bonitate, atque prudentia cum nostro intuitu non dubitamus esse facturum. Dat. Romæ apud S. Petrum sub Annulo Piscatoris die 23. Septembris, Pontificatus nostri Anno nono.

A

Capitulum
Varmien. anà
cum suo E. is-
copo protesta-
tur conuenti-
onem inicam
cum Sigis-
mundo Rege
super electio-
ne Episcopo-
rum, nullius
esse debere
valoris & ro-
boris si non sit
à Sancta Sede
approbata.

In nomine Domini, Amen. Anno à nativitate ejus 1512. Indictione 15. die 28. Decembris Pontificatus Sanctiss. in Christo Patris, & D. Julii Divina Providentia Papæ II. Anno nono. Reuerendiss. in Christo Pater D. Fabritius DEI gratia Episcopus Varmien., ac Ven., & Eximii DD. Andreas Klet Custos, Georgius de Delau, Ioannes Scultetus, Balchazar Stochsis, Nicolaus Copernicus, Henricus Schnellemergh, Ioannes Caprit, Tide-mannus Gyse, Prælati, & Canonici Ecclesiæ Varmien. capitulariter congregati, & Capitulum præsentantes, proposuerunt, quòd cum suprafatus

R. P.

R. P. D. Episcopus nuper in Conuentu Petricouien. pro Festo D. Martini anni prædicti cum Sereniss. Principe D. Sigismundo Poloniæ Rege super electione Episcoporum præunciatæ Ecclesiæ, de qua suborta fuerat controuersia, concordasset, & sublata differentia in eamdem sententiam Literis concordiæ super hoc confectis conuenisset; In quibus Literis, licet nulla de consensu Sedis Apostolicæ ex certis causis mentio fieret, prædicti tamen Episcopus & Canonici omnia, & singula in hujusmodi concordia Literis eatenus subsistere, ac firma, fixaque esse voluerunt, quatenus Sedis Apostolicæ autoritas & consensus, in hujusmodi tractatibus etiam tacitè ipso Iure subintellectus accederet; De quo solemniter, & expressè protestati sunt, petentes à me Notario publico infrascripto super hoc publica sibi confici documenta. Acta fuerunt hæc in loco Capitulari præfata Ecclesiæ Varmien., anno, Indictione, die, mense, & Pontificatus, quibus supra, præsentibus ibidem DD. Paulo de Seburgh, & Ioanne Reichenbergh Varmien. Diocesis Presbyt., ac prædicti Rev. D. Episcopi Capellani Testibus ad præmissa vocatis, & specialiter rogatis. Ego Felix Reich Pomesanien. Diocesis publicus S. Apost. & Imperiali autoritatibus Notarius his prædictæ allegationi, & protestationi, omnibusque aliis, & singulis, dum sic, ut præmittitur, fierent unà cum prædictis Testibus præsens interfui eaque omnia, & singula &c. Idcirco hoc præsens publicum Instrumentum manu mea scriptum exinde confeci, subscripsi, publicavi, & in hanc publicam formam redegi, signoque, & nomine meo

is

is solitis signavi. In fidem præmissorum rogat,
& requirit.

IVLIVS PAPA II.

Beatissime Pater. Alias cum per Sedem Apostolicam per Magistrum Ordinis B. Mariæ Theutonicorum, & alios Præceptores, seu Magistros, & Fratres dicti Ordinis, in Prouincia Prussiæ, facta fuisset expeditio, communiter contra Infideles occupantes Terras dictæ Prouinciæ Prussiæ, & expulsis dictis Infidelibus, multæ Terræ, ac etiam Prouinciæ recuperatæ fuissent, divisio, & limitatio Terrarum, & Bonorum recuperatorum inter Sedem Apostolicam, & Magistrum, & Fratres prædictos factæ fuerunt de consensu dictorum Magistri, & Fratrum per bo. mem. Vilhelmum Episcopum Mutinen. in illis, & aliis partibus circumvicinis dictæ Sedis Nuncium, & una Sedi Apostolicæ, duæ verò partes Bonorum, & Terrarum recuperatarum huiusmodi Magistro, & Fratribus prædictis assignatæ, & concessæ fuerunt. Et per eundem Episcopum Mutinen. Nuncium auctoritate prædictæ Sedis, & specialis facultatis, sibi desuper, ut asserbat concessæ Cathedralis, & Sæcularis Ecclesia Varmien. erecta, & de Bonis prædictis ad Sedem Apostolicam pertinentibus dotata extitit, ita ut ex tunc jus eligendi in dicta Ecclesia Præpositum, Decanum, Cantorem, Scholasticum, Custodem, ac Canonicos ad Episcopum Varmien. pro tempore existen. unâ cum Capitulo ejusdem Ecclesiæ; Ius verò eligendi, seu postulandi Episcopum ad Capitulum, & Canonicos dictæ Ecclesiæ &c. pertineret, fuerintque huiusmodi divisio, & limitatio per sel. rec. Innocentium

PP.

PP. IV. S. V. Prædecessorem approbatæ, & confirmatæ, prout in Literis Vilhelmi Episcopi, ac Nuncii, & Innocentii Prædecessoris prædicti desuper respective confectis, quarum tenores etiam plenius continentur, fueruntque, & alia Priuilegia tam Apostolica, quàm Imperiali, seu Regia, auctoritatibus Episcopo, Capitulo, & Ecclesiæ Varmien. concessa, & donata, Creatura vestra modernus Episcopus unâ cum devotis Oratoribus vestris Capitulo, & Canonicis dictæ Ecclesiæ Varmien. extiterunt in possessione, vel quasi Jure conferendi Præposituram, & alias Dignitates, & Officia, ac Canonicatus, & Præbendas ipsius Ecclesiæ pro tempore vacantes; Et quia Canonici, & Capitulum in pacifica possessione, vel quasi Juris eligendi, seu postulandi personam idoneam in Episcopum illius Ecclesiæ pro tempore, Pastore carenti à tempore electionis huiusmodi, & petendi confirmationem huiusmodi electionis Episcopi à Sede Apostolica, prout ipse modernus Episcopus in Episcopum dictæ Ecclesiæ, tum certo modo Pastore carentis electus, sua electionis confirmationem à sel. record. Innocentio PP. VIII. S. V. Prædecessore impetravit, & obtinuit. Et quia concessa per Sedem Apostolicam, seu Episcopis auctoritate, eò firmiter subsistant, qua sæpius fuerunt per eandem Sedem Apostolicam approbata, innovata, & confirmata. Cupiunt Episcopus, & Capitulum, ac Canonici prædicti, quidem & talia Privilegia, & Indulta, quæ per Sedem prædictam, Reges, & Imperatores, ac alios Principes eidem Ecclesiæ Varmien., quàm illius Episcopo, Canonicis, & personis concessa, pro illorum, subsistentia firmiori videlicet per S. V.

G

appro-

B
*Reformatio
pro Episcopo,
Capitulo, &
Canonicis Ec-
clesiæ Var-
mien.
Habetur pro-
ducta in Se-
cretaria Con-
sistoriali Po-
sitione Var-
mien. an. 1698
& 1711.*

approbari, & confirmari. Supplicat igitur eidem S. V. Episcopus, & Capitulum, ac Canonici prædicti, quatenus præmissis attentis, quodque ipsa Ecclesia Varmien. Sedis Apostolica immediatè subjecta, & sub concordatis Principum Germania existit, ac ex Bona per Sedem eandem, ut præfertur ab Infidelibus recuperatis fundata, & dotata existit, & ne ipsa Ecclesia, ipseque Episcopus, & Capitulum, Canonici, & aliæ ejusdem Ecclesiæ personæ in remotissimis partibus, & Infidelibus vicinis existentes clypeo, & autoritate Sedis Apostolicæ prædictæ à volentibus illius Jura, & Jurisdictiones, ac Bona occupare, infringere, & usurpare, se tueri possint, opportunè providentes, eosque specialibus favoribus, & gratiis prosequen., prædicta, & quæcumque alia Privilegia, Immunitates, Exemptiones, & Indulta Episcopo, Capitulo, & Ecclesiæ, ac illius personis prædictis per Romanos Pontifices, seu Sedem prædictam, aut Legatos ejus, seu Imperatores, Reges, & alios Principes concessa, & Indulta, Apostolica autoritate approbari, confirmari, & innouari, & illa futuris temporibus perpetuis observari decernen.; Et nihilominus, quatenus forsitan reperirentur aliquæ subjectiones Episcopi, Capituli, Canonicorum, & personarum prædictarum, cuicumque personæ Sæculari, etiamsi Imperiali, Regali, aut quavis alia præeminentia, seu autoritate præfulgeat per Episcopum, Capitulum, Canonicos, & personas prædictas, seu eorum Antecessores in præjudicium libertatis Ecclesiasticæ, & Sedis prædictæ, cui dicta Ecclesia immediatè subjecta existit, & absque licentia ejusdem Sedis facta, seu esset juramento, aut sub aliis pœnis fir-

mata,

mata, prout de facto, & in præjudicium Ecclesiæ, & illius personarum, ac autoritatis prædictæ Sedis dispositionem factæ fuerunt, eadem autoritate Apostolica revocare, & annullare, seu potius nullius roboris, & momenti fuisse, & esse, ipsosque Episcopum, & Capitulum, ac Canonicos, & personas dictæ Ecclesiæ Varmien. similiter nunc, & pro tempore existentes ad illorum observationem etiam prætextu juramenti desuper præstiti, seu ab eis extorti non teneri, neque ad id invitos cogi, & compelli posse, similiter discernere, & declarare, ac juramentum ejusmodi, quatenus opus sit, eidem Episcopo, Canonicis, Capitulo, & personis relaxare dignemini, de gratia speciali, non obstant. præmissis, ac Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, cæterisque contrariis quibuscumque cum clausulis opportunis. FIAT, VT PETITVR, I.- Et cum absolutione à censuris ad effectum &c. Et cum approbatione, confirmatione &c., nec non revocatione, cassatione, annulatione, decretis declaratione, & relaxatione, de, & omnibus prædictis perpetuò. Et quod Literæ desuper expediendæ in forma gratiosæ ad perpetuam rei memoriam, & cum deputatione Executorum &c. sub censuris Ecclesiasticis &c., & cum potestate censuras hujusmodi aggravandi, & reaggravandi, invocatione brachii Sæcularis, contra quoscumque &c., & cum derogatione Constitutionum de una, & Concilii Generalis de duabus Dietis, & quod major specificatio tenorum haberi, ac Privilegorum, & Indultorum prædictorum, & si quæ forsitan reperirentur subjectiones, seu conventiones &c., ut Superiori narratiua, a-

C 2

litorumque

liorumque præmissorum, & circa ea necessario
rum &c. *FIAT. I.* - Dat. Romæ apud S. Petrum
octavo Idus Februarii Anno nono.

Sumptum ex Regeſtro ſupplicationum Apoſtoli-
carum, & collationatum per me Sebaſtianum
Stuninum ejuſdem Reg. Mag.

(Locus Sigilli).

LEO EPISCOPVS Seruus Seruorum Dei. Charif-
ſimo in Chriſto Filio Sigifmundo Poloniae Regi
lluſtri, & Ven. Fratri Fabiano Epifcopo Var-
mien. ac dilectis Filiis Capitulo Eccleſiæ Varmien.
ſalutem &c. Quia &c. ea quæ ſunt iudicio, & con-
cordia definita, Apoſtolicæ Nos decet præſidio
communire, exhibita ſiquidem Nobis pro parte
veſtra petitiõ continebat, quod &c. *de, & ſuper ele-
ctione, ſeu poſtulatione Eccleſiæ Epifcopique Varmien. &c.*
Partes ipſæ unanimiter tunc ad certam expreſſam
deuenerunt compoſitionem, & concordiam &c.
Vos ipſi inſimul ſub certis tunc expreſſis pactis,
& conditionibus licitis, & honeſtis &c., prout in
quibusdam Literis authenticis, & publicis Inſtru-
mentis deſuper conſectis, dicitur plenius contine-
ri. Quas quidem &c. compoſitiones, & con-
cordias, ac prout illas concernunt omnia, & ſingula
&c. rata, & grata habentes &c., *ſicut rite, & ſine
prauitate, & prouide factæ ſunt, & ab utraque parte
receptæ,* authoritate Apoſtolicæ confirmamus, &
preſentis ſcripti patrociniõ communimus. Nulli
ergo omninõ hominum liceat hanc paginam no-
ſtræ confirmationis, & communionis infringere
&c. Dat. Romæ apud S. Petrum anno Incar-
nationis Dominicæ 1513. 17. Kal. Decembris, Pon-
tificatus noſtri Anno primo.

Romæ

Romæ die Veneris xvii. menſis Julii MDXXIII.
fuit Conſiſtorium. Referente Sanctiſſ. Domino
Noſtro. Prouidit Eccleſiæ Varmien. in Conſiſnibus
Regni Poloniae vacanti per obitum D. Fabiani E-
piſcopi Varmien. extra Romanam Curiam defun-
cti, de perſona Mauritii Ferber Cuſtodis præfatæ
Eccleſiæ confirmando electionem factam per Capitu-
lum. Cum retentione Beneficiorum ſuorum -
Ex regiſtro Cancell. Apoſt. Decretorum Conſiſtorialium
ſan. mem. Adriani Pp. VI. fol. 227.

Romæ die Veneris xi. Januarii MDXXXVIII.
apud Sanctum Petrum fuit Conſiſtorium, & in
eo &c. Referente Reverendiſſimo Domino SS.
Quatuor.

Conſirmauit electionem factam à Capitulo, & Canonicis
Eccleſiæ Varmien. in perſonam R. P. D. Joannis
Dantiſci Epifcopi Culmen., abſoluitque eundem
à vinculo &c., & tranſtulit ad dictam Eccleſiam
Varmien. vacantem per obitum Mauritii extrâ
Romanam Curiam defuncti Abſolvens &c. - Ex
ſupradicto regiſtro Cancell. Decretorum Conſiſt. *ſan.
mem. Pauli Papa III. fol. 51.*

C3

Romæ

Num. 7.
Conuentione
inter Regem
Sigifmundi,
& Fabianum
Episcopum
de, & super
electione, seu
postulatione
Episcopi Var-
mien. confir-
mat Leo X.
Papa, quate-
nus licite, ri-
te, & sine pra-
uitate facta
est.

Num. 8.
Circa prouif-
iones Apoſto-
licas Eccleſia
Varmien. poſt
initam, ut ſu-
pra conuentionem cum Se-
reniſſ. Poloniae Regibus,
nulla ſubſe-
cuta fuit in-
nouatio vete-
ris formulæ,
eas faciendâ
vigore ſolius
electionis, ſeu
poſtulationis,
Capitularis.

A
Poſt redactâ
à Paulo III.
Pp. reg. 2.
Cancell. ad
generalem
abolitionem
electionum Ca-
pitularium,
preſervata
remansit Eccleſia Varmien.
in ſuo iure
libera electionis,
ut conſtat
ex Decretis
Conſiſtoriali-
bus confirma-
torii electionis

num à Capitulo Varmien. usque ad exitum seculi XVI. factarū.

B

Romæ apud S. Petrum die Lunæ xx. Maij MDXLIX. fuit Consistorium, & in eo &c. Referente me Vice-Cancellario.

Admisit postulationem de persona R. P. D. Tidemani Ghise Episcopi Culmen. in Episcopum Varmien. per Capitulum Ecclesiæ Varmien. Sedi Apostolicæ immediatè subiectæ, tunc per obitum bo. mem. Joannis olim Episcopi Varmien. extrâ Romanam Curiam defuncti, & eum absolvens à vinculo &c. transtulit ad Ecclesiam Varmien. &c. = *Ex dicto registro Cancell. Apost. Jan. mem. Pauli Pap. III. fol. 100.*

C.

Romæ die xxvii. Aprilis MDLI. apud S. Petrum fuit Consistorium, in quo &c. Referente Rño Maffeo.

Admisit postulationem R. P. D. Stanislai Episcopi Varmien. nuper Culmen. per DD. Decanum, & Capitulum Ecclesiæ Varmien. Sedi Apostolicæ iure foundationis, & donationis immediatè subiectæ, illorum Ecclesiæ hujusmodi tunc per obitum bo. mem. Tidemani Episcopi Varmien. extrâ Romanam Curiam defuncti Pastoris solatio destituta, via scriptinij concorditer celebratam, ac præfatam Stanislau Episcopum à vinculo Ecclesiæ Culmen. &c. absoluit, Episcopum præfecit &c. = *Ex registro Cancell. supradictæ san. mem. Julij Papa III. fol. 86.*

Prænotatæ prouisiones Apostolicæ reperiuntur pariformiter sub eisdem tenoribus, & sub eisdem Datibus registratæ in Libris Secretariæ Consistorialis, & signanter Libro rerum Consistorialium san. mem. Leonis X. incipien. ab anno 1517., & mense Martio usque ad annum 1585., & usque ad finem Pontificatus san. mem. Gregorii XIII. videt licet

licet fol. 58. & fol. 161. atque fol. 355.

Item in prædictis Libris reperiuntur successiuè aliæ prouisiones Consistoriales Varmienis Ecclesiæ, in quibus nullum verbum fit de Regia supplicatione Mart. Antonius Cromerus fuit deputatus Coadjutor in Episcopatu Varmien. cum futura successione anno 1570. 22. Julii S. Pii V. Pontificatus Anno quinto. Dicto Reg. Secret. Consistorialis fol. 742. Sic quoque Serenissimus olim Princeps Andreas Cardinalis Bathoreus per Breue Gregorii XIII. sub Datum Romæ anno 1584., & similiter per speciale Breue Gregorii XV. ejus Pontificatus Anno primo, confirmata fuit electio Episcopi facta à Capitulo Varmien. in persona Sereniss. Principis Joannis Alberti Poloniæ Regis Filii, uti recensetur in altero eiusdem Pontificis Breui dato ad Capitulum Varmien., & relato præsentis hoc Summ. num. II.

Anno 1600 die 5. Julii.

Claudius Rangonus Dei, & Apostolicæ Sedis gratia &c. ad Regnum Poloniæ &c. cum facultate Legati de Latere Nuntius. Noveritis coram Nobis comparuisse Illustriss. D. Petrum Tilicki Episcopum Culmen. &c. & exposuisse se inter personas à Sacra Regia Majestate nominatas Prælati, ac Canonicis Cathedralis Ecclesiæ Varmienis per obitum S. P. Andræ Card. Bathorei vacantis juxta jura, prærogativas, & pactiones ipsius Ecclesiæ dudum antea cum S. M. Antecessoribus Poloniæ Regibus initas, à prædictis Prælati, ac Canonicis legitimè, & capitulariter congregatis electum, & postulatum fuisse ad Cathedralem Ecclesiam Varmien. prædictam, prout in Literis Patentibus coram Nobis exhibitis legitimè docuit &c.

D

Indicationes aliarum prouisionum Ecclesiæ Varmien. subsecutarum solo intuitu electionum, seu postulationū factarum à Capitulo, sine ulla mentione Regiæ supplicationis.

Num. 9.

Particula Processuum Ecclesiæ, seu Episcoporum Varmien. à Reuerendiss. Nuntiis Apostolicis Poloniæ pro tempore Romam transmissorū, & existentium in Archivio Sac. Collegij.

1604. die 25. Nouembris.

Coram eodem Rangono Nuncio Apostolico in electione Simonis Rudnicki Episcopi Varmien. habetur *Ecclesia Varmiensis, ad quam ex nominatis à predicto Serenissimo Rege fuit electus à Capitulo &c.*

1633. die 13. Aprilis.

In Instrumento publico actus Capitularis Processui inserto habetur. *Nobis in unum Congregatis &c. D. Nicolaum Szyszkowski &c. consensu unanimi in Ecclesia nostra Varmien. Episcopum & Pastorem elegimus &c.*

1643. die 22. Maii.

Marius Philonardus Archi-Episcopus Auenionensis Nuncius Apostolicus &c. Comparuit &c. Illustrissimus D. Joannes Carolus Comes à Konopat, & exponens se juxta antiquam consuetudinem, & priuilegia à Summis Pontificibus Ecclesia Varmien. concessa &c. fuisse electum in Episcopum Varmien. à Capitulo Ecclesia Varmien. vacantis &c. per obitum Nicolai &c.

1644. die 27. Maii. Absente Nuncio.

Andreas de Szoldrski Episcopus Pohnanien. &c. Noueritis &c. Illustrissimum D. Venceslaum Leszczynski coram nobis &c. comparuisse, & exposuisse optare se, tanquam à Ven. Capitulo Ecclesia Cathedralis Varmien. juxta priuilegia, & iura sua tam à Sancta Sede, quam à Serenissimis Polonia Regibus approbata electum, & à Serenissimo Vladislao IV. &c. commendatum &c. promoveri &c.

1676. die 4. Decembris.

Coram Illustrissimo, & Reuerendissimo D. Francisco Martelli &c. Archi-Episcopo Corinthi Nuncio Apostolico &c. Personaliter comparens Illustrissimus

A.
Delegatus
(absente Nuncio Apostolico)
Episcopus Pohnanien. Senator Regni
jus Capitularis electionis contestatur
in Processu Episcopi Varmien.

mus D. Michàel Radziowski produxit Instrumentum originale Literarum, quas Ven. Capitulum Varmien. scribit ad Sanctissimum &c. *conticens sui electionem ad Episcopatum Varmien. tenoris &c.* Sequitur Decretum electionis Capitularis.

Omittitur aliud simile documentum electionis, seu postulationis Illustrissimi D. Joan: Stanislai Comitis de Sbażzyn Sbański Episcopi Varmien. simul cum Processu pro prouisione vacantis Ecclesiae Varmien. à R. P. D. Nuncio Apostolico Regni Poloniae transmissum anno 1689., & pariter aliud in simili Processu Nuncii Apostolici de anno 1698., qui reperiuntur in Libris Secretariae Consistorialis dictis annis.

Eminentissimo, & Reuerendissimo Signore &c. Fin da' primi giorni &c. compiansi le grauissime mi serie, alle quali sono stati esposti li Beni Ecclesiastici di Prussia &c.

Circa il mantenimento de' priuilegii, & esenzioni del Capitolo, hò sodisfatto à quest' ultima parte col non amettere la nomina di Monsignor di Plosko nominato al Vescouato di Varmia, fin tanto non mi costi dell' electione del Capitolo, che secondo li concordati fatti co' Rè di Polonia, deue sciegliere uno de' quattro Canonici Capitulari, che saranno presentati dalla Maestà Sua &c.

Varfaunia 6. Maggio 1698.

Vmilissimo, Deuotissimo, & Obligatissimo Seruitore
G. A. Arciuescouo, e Vescouo di Rimini.

In Processu Varmien. ex Nunciatura Apostolica ultimo loco circa initia anteaacti anni ad Urbem transmissio, utpotè formato Sede Episcopali Varmien.

B
In recentissimis Processibus pro Episcopatu Varmien. habita fuit ratio electionis Capitularis uti exprimitur etiam in Epistola Emi De Via, tunc Nuncij Apostolici in Regno Polonia ad Emum Secretarium Status Pohnanien.

C

D

mien.

mien. usque tunc plena: & nonnisi pro eventu futuræ illius vacationis ob designatam translationem Episcopi Varmien. ad aliam Ecclesiam Primatiale[m] Poloniae; expressa quidem fuit in ejusdem Processus articulatis petitionibus, *qualitas electiva ipsius Ecclesie Varmien. innixa Concordatis Germanis*, quia tamen præter veterem, consuetamque praxim idem Processus emanavit præventiuè antequàm Capitulum, & Canonici ritè, & legitimè de venire possent ad actum electionis seu postulationis alterius Episcopi, idem Capitulum, & Canonici, nè inde futuris temporibus oriri possit Iuris Ecclesie, & suis ullum præjudicium, censuerunt sibi esse præcauendum desuper emissa publica manifestatione, tenoris ut sequitur.

D In nomine Domini &c. Vniuersis, & singulis &c. Notum sit, qualiter anno &c. 1723. die verò 10. Novembris, Indictione &c. In mei Notarij Apostolici, Testiumque infrascriptorum præsentia, in Loco & Conuentu consueto. Ven. Capituli Ecclesie Cathedralis Varmien. Illustrissimus, & Reverendissimus D. Ioan: Franciscus de Kurduanovia Kurdwanowski Episcopus Maroccen. Suffraganeus, Præpositus &c., & Præses Capituli Varmien. &c. suo, necnon omnium, & singulorum ibidem capitulariter congregatorum Canonico[n]um nomine, palàm, publicè, disertis verbis exposuit, qualiter scilicet Ven. Capitulum supradictum indubitata[m] habeat notitiam, quòd contra antiquissimam praxim, jura, & privilegia Varmiensis hujus Ecclesie, & Capituli, ante electionem, vel postulationem à Ven. Capitulo debitè, & legitimè factam, Processus in fauorem Illustrissimi, & Reveren-

verendissimi Dñi Christophori de Słupow Szembek Episcopi Præmisliensis, pro successione ad huncce Episcopatum Varmiensem, post translationem Suæ Illustrissimæ Celsitudinis, Illustrissimi & Reverendissimi D. Theodori Potocki Episcopi Varmien: & Sambien: ad Primatum, & Archiepiscopatum Gnesnensem, proximè subsequendam, obtinenda; in Sacra Nunciatura Regni Poloniae Apostolica, non obstantibus remonstracionibus per Deputatos Ven. Capituli in contrarium factis, tractatus, formatus, & actualiter Romam sit transmissus; Et proinde Ven. Capitulum meritò timens, quòd expeditio in Romana Curia per Agentes Illustrissimi, & Reverendissimi D. Episcopi Præmisliensis, vigore hujus Processus, obtineri, & impetrari possit, & propterea præcavere volens, ne quid fiat in præjudicium priuilegiorum, juriumque suorum, neuè statuta, & laudabiles consuetudines Inclytæ Ecclesie, & Capituli hujus Varmiensis conuellantur; se se omni meliori modo, via, jure, & forma, quibus efficacius, & validius potuit, manifestavit, nec non de, superque ejusmodi Processu, contra jura, priuilegia, & antiquissimam praxim, ante electionem, & postulationem, illegitimè factò, & formato, nec non super omnibus, & singulis præjudiciis, damnis, incommodis, actibus, attentatis, & circa præmissa quomodocumque attentandis, in optima juris forma, solemniter, solemnius, & quàm solemnissimè est protestatum, reseruando jus sibi in toto, & integro, priuilegia, jura, statuta, & consuetudines suas, omni possibili modo, si, & quantum opus fuerit, defendendi, vindicandi, & firmissimè manutenen-

di. Quam quidem manifestationem, & protestationem publicè, & solemniter factam, Ven. Capitulum, ad omnem meliorem finem, & effectum, Actis Notariatûs mei publici Apostolici, inferi, & ingrossari, unumque, vel plura desuper confici, & sibi extradi Instrumentum, vel Instrumenta petiit, & postulavit. Acta sunt hæc ad Ecclesiam Cathedralē Varmien. in loco, & confessu Capitulari, anno, mense, die, Indictione, Pontificatu, quibus suprâ. Præsentibus Clariss., & Admodum RR. Claudio Iosepho Huguenin Diacono, nec non Valentino Mączynski Sub-Diacono, Vicarijs Ecclesiæ Cathedralis Varmien. sæpè dictæ, Testibus ad id specialiter vocatis, rogatis, & adhibitis.

Sequitur subscriptio Notarij in forma &c. cum legalitate. Locus Signi.

Num. 10:

Petrus Tilicki electus in Episcopum Varmien. à Capitulo, à quo cum ei esset tradenda Episcopatus possessio, passus difficultates, quia tunc primum in ejus provisionis Apostolicæ Bullis cœpit irrepere error illas expediendi ad supplicationem Sereniss. Poloniæ Regis ad instar Ecclesiarum Poloniæ; Eapropter idem Prouisus obtinuit à Pontifice declarari per speciale Breve, quòd inde non deberet oriri in posterum præjudicium juri liberæ electionis, seu postulationis, quod competit ipsi Capitulo, cui præsentando dictum Breve expetiit, ut sic satisfactum esset præseruationi juris eligendi, quemadmodum constat ex ejusdem Petri Episcopi Literis ea de re datis ad Capitulum Varmien. sub data 7. Septembris 1601., quarum tenor authenticè habetur in sæpè dicta Positione anni 1698, pariterque habetur ipsum Breve hic repetitum, ut sequitur.

CLE-

CLEMENS PAPA VIII.

Ad perpetuam &c.

Cum nos nuper Ven. Fratrem Petrum Episcopum Varmien. olim Culmen &c. ad Ecclesiam Varmien. Sedi Apostolicæ jure fundationis &c. immediatè subjectam &c. transfulerimus &c. Cumque sicut nobis nuper nomine dilect. Fil. Capituli, & Canonicorum dictæ Ecclesiæ Varmien. expositum fuit dictus Petrus Episcopus ab eis in suum, & eorum hujusmodi Ecclesiæ Episcopum in vim Privilegiorum, & Indultorum sibi à Sancta Sede concessorum postulatus fuerit, & ex quo in prædictis Literis nulla de hujusmodi postulatione mentio facta reperitur, idem Capitulum, & Canonici dubitent, ne aliquod eorum juribus præjudicium illatum censeatur; Idcirco &c. Nos igitur quibus semper cordi fuit &c. tenore presentium decernimus, & declaramus nostra intentionis non fuisse, nec esse iuri, Privilegio, & Indultis eisdem Capitulo, & Canonicis de ipsorum, dictæque Ecclesiæ Varmien. Episcopo deinceps eligendo, seu postulando competentibus, præjudicium in aliquo inferri, sed jura &c. hujusmodi &c. sibi salva, & illata, intactaque, & recta, ac in pristino statu, robore, & efficacia subsistere, & remanere in omnibus, & per omnia. Perinde ac si in supradictis de postulatione per ipsos Capitulum, & Canonicos de persona prædicti eorum Episcopi, ut supra facta, expressa mentio habita fuisset &c. Quinimò ipsos Capitulum, & Canonicos occasione, vel pretextu supradictarum nostrarum Literarum de, & super juribus, Privilegijs &c. prædicto nullo unquam tempore molestari, inquietari, vel impediiri posse, nec non irritum, & inane quicquid secus super his à quoque &c. Contigerit assentari &c.

Datum &c. 6. Julij 1601.

Aliud

A
Breue Clem.
VIII. pro san-
natione omis-
sa in Bullis
Apostolicis
Petri Tilicki
Episcopi, mē-
tionis de ele-
ctione, seu
postulatione
à Capitulo
facta.

Aliud simile Breve Leonis XI. pariter sanatorium
omissæ in Bullis Apostolicis mentionis per Capi-
tulum factæ electionis Simonis Rudnicki Episco-
pi Varmien. gratia breuitatis omittitur, & per
extensum reperitur similiter productum in Actis
Sac. Congreg. Consistorialis prædicta Positione an-
ni 1698.

Dilectis Filiis Prælati, Canonicis, & Capitulo
Ecclesiæ Varmien.

GREGORIVS PAPA XV.

Dilecti Filii salutem &c.

Plura Nos impulerunt, ut electionem, qua Principi Im-
puberi Ioanni Alberto Polonia Regis Filio Episcopatum
Varmiensem detulistis Apostolica auctoritate confir-
maremus. Primum magni ponderis apud nos est
eligentium iudicium, qui enim probe intelligitis,
quàm firmum, ac necessarium sit Ecclesiasticæ
auctoritatis propugnaculum Episcoporum virtus
ei tantam dignitatem obtulisse credendi estis, qui
ad eam tutandam maximè sit opportunus, ob Re-
galem Potentiam. Cùm etiam non vulgare Sa-
cro Ordini ornamentum afferre queat ob egre-
giam Christianæ pietatis indolem; iam verò Cha-
rissimi in Christo Filii nostri Sigismundi Re-
gis id obnixè flagitantis preces nullo modo sper-
nendæ videbantur, qui enim sua, Natorumque
fortitudine Christiani Orbis fines contra Barba-
rorum hostium impetus communit, par est eum
ubi Regiam Sobolem DEO, Arisque addicere
decrevit, haud refragantem inuenire Romanum
Pontificem. Nos ideo, & Vobis eligentibus ac
Regi nominanti Apostolicam auctoritatem liben-
tissimè adiunximus. Deumque oramus, ut opti-
mæ

mæ spei Princeps adolescens iis virtutibus ætate
confirmata floreat, ut non minorem sibi sui mo-
res gloriam comparent, quàm Regii Parentis
promerita pepererunt. Vos autem pro Pastoralis
nostra sollicitudine hortamur, memineritis Eccle-
sias Religionis Arces, ac Sacræ Militiæ Castra esse;
proinde decet vos arma salutis capientes vigilan-
ter in ista statione excubias agere pro animarum
salute, ita enim Apostolica Sedis Ditio defensa, &
Catholicæ Religionis cultus propagatus Vobis
gloriam, toti verò Regno pariet felicitatem; Quod
quidem non optantes solum, sed etiam sperantes
Vobis Christianæ pietatis laude præstantibus,
Apostolica auctoritate iterum benedicimus. Dat.
Romæ apud S. Mariam Majorem sub annulo Pis-
catoris die 10. Octob. MDCXXI. Pontificatus no-
stri Anno primo. Ioannes Ciampolus.

SIGISMUNDVS III. Rex Poloniae &c. significamus
&c. Vniuersis &c. cùm Ven. Capitulum, & Can-
onici Varmien. post obitum Reu. D. Simonis
Rudnicki &c. ad Episcopatum Varmien. sic van-
can. Serenissimum Principem Io: Albertum Fi-
lium nostrum charissimum, nec dum ejus Eccle-
siæ Canonicum votis concordibus postulassent,
exinde præjudicari videretur eorum Privilegiis,
iuxta quorum præscriptum, nonnisi Canonicum,
seu unum è gremio Capituli sui ad eum Episco-
patum assumere debuissent, Nos in hac parte in-
demnitati consulere, illorumque jura salua per
omnia, & illæsa conservare volentes, unicum hunc
actum spontè ejusdem Ven. Capituli, & nonnisi
cum cautione, quòd ideò juribus eorum Eccle-
siæ præjudicare non intendant, factum, Privile-
giis

Num. II.

*Forma pro-
uisionum A-
postolicarum
Ecclesie Var-
mien. per vi-
am confirma-
tionis electio-
num Capitu-
larium redin-
tegrata fuit
sub Gregorio
PP. XV.*

A

B

*Rex Sigis-
mundus cau-
sionem præ-
stat Capitulo
Varmien. ra-
tione sui Iuris
eligendi Episc-
opum de gre-
mio ipsiusmet
Capituli.*

giis nulla ratione præjudicare posse declaramus &c., ac si nunquam postulatio hujusmodi intercessisset &c.

Datum Varfaviæ 15. Decembris 1621. Regnorum nostrorum Poloniae 36. Sueciæ 28.

SIGISMVNDVS REX.

C STEPHANVS DEi gratia Rex Polonia, Magnus Dux
Lithuania &c., necnon Transilvania Princeps.

Testatum facimus tenore præsentium, quorum interest, seu intererit quomodolibet univcrfis. Quod cum Venerabilibus Prælati, Canonicis, totique Capitulo Ecclesiæ Varmien. vigore certorum *Pactorum* inter Sereniss. Prædecesores nostros Reges Poloniae pro tempore existentes, ipsumque Regnum ex una, & memoratum Capitulum, ipsamque Ecclesiam ex altera partibus de, & super electione Episcoporum, aliàs firmatorum occurrente Ecclesiæ vacatione *lus eligendi Episcopum*, certo ibi expresso modo competeret, prout in Literis Pactorum hujusmodi (quarum tenorem hic pro expresso haberi volumus) latius continetur; lidem verò Prælati, Cononici, & Capitulum, nihilominus ad petitionem nostram, & intuitu nostri, non servatâ memoratorum Pactorum formâ, in personam illustri, & Reu. D. Andreæ Bathorei Canonici Varmien. nostri ex fratre Nepotis (quem Reuerendiss. in Christo P. D. Martinus Cromerus Episcopus Varmien. in proeuctiori ætate constitutus, itidem expetentibus Nobis Coadjutorem sibi ad regimen, & administrationem ipsius Ecclesiæ, illiusque Bonorum in spiritualibus, & temporalibus unâ cum futura successione cooptavit) unanimi suffragio consensissent,

fissent, eumque in omnes euentus vacationis prædictæ Ecclesiæ in futurum Episcopum elegerint, atque designassent. Nos ne quod Prælati, Canonici, & Capitulo, atque adeo ipsi Ecclesiæ Varmien. ex hoc ipsorum prompto, & alacri gratificandi Nobis studio, eorumque iuribus præjudicium generetur; Cauemus in posterum pro Nobis, & Successoribus nostris Regibus Poloniae tenore præsentium, & promittimus verbo Regio, hoc exemplum in sequelam trahi, eisque præjudicare, seu iuribus ipsorum in aliquo derogare minimè posse, nec debere; Quin potius eadem ipsorum jura facta, testata, & illæsa in statu, & robore suo conservamus, conservataque esse volumus; Harum testimonio Literarum, quas manu nostra subscripsimus, & sigilli Regni nostri appendi mandauimus. Dat. Grodnæ 10. Februarii Anno Domini 1584. Regni verò nostri Anno octauo.

STEPHANVS REX.

Tilicki Secretarius.

(Locus Signi appensi).
SIGISMVNDVS I. Rex Poloniae &c. Quoniam R. P. D. Martinus Episcopus Varmien. Nobis &c. Compellentibus crebris ægritudinibus corporis sui, Coadjutore opus habere &c., & Jo: Episcopum Culmen. in Coadjutorem Episcopatus Varmien. assumere cupiat &c. Nostra Regia accedente permissione consensimus, *Quamvis verò hæc Coadjutoris assumptio de nostro, & Ven. Capituli Varmien. consensu facta, pactis, que Nobis cum ipso Capitulo super Episcoporum electionibus intercedunt, nequaquam obuiet, tamen quoniam id à quibusdam &c. in*

D *Aliud Diploma, seu cautio de non lesio jure electionis per deputatorem Coadjutoris cum successione in Episcopatu &c.*

E

dubium

Stephanus
Bathoreus
Poloniae Rex
publica sua
declaratione
præstat cautionem
Capitulo de non lesio
pactis cum
Regibus Antecessoribus
conventis ratione
Iuris eligendi Episcopum
ex admisso Coadjutore &c.

dubium verti posset, presenti nostro Regio Decreto declaramus, cauemus, atque statuimus, hanc Coadjutoris assumptionem &c. futuris electionibus, & pactis propterea initis præjudicare, aut interruptionis &c. prætextum aliquem adferre non debere, nec posse, quin ipsa pacta &c. in sua firmitate integra, salua, atque inconcussa permancant semper, quod Nos quoque pro Nobis, & Successoribus nostris Regibus ita obseruatos pollicemur &c.

Dat. Vilnæ 1. Augusti Anno Domini 1536. Regni nostri Anno 30.

SIGISMVNDVS REX. (Locus Sigilli appensi),

SIGISMVNDVS Dei gratia Rex Polonia &c.

Venerabiles fideliter dilecti. Cùm ex vestris Literis, tum ex iis, quas dedit ad Nos Reuerendis. D. Ioannes Plocen. &c. Episcopus &c. Regni nostri Cancellarius, abundè cognouimus, quæ sit vestra de futuro Episcopo vestro sententia. Cupiunt enim Fidel. Vestræ, ut iuxta pacta, quandoquidem Reuerendis. D. Episcopus vester è vita decessit, quatuor ex Collegio earum nominemus, ex quibus in demortui locum Episcopum Ecclesiæ suæ Fidel. Vestræ deligere possint. Sed Nobis in præsentia alia habenda ratio videtur, quàm quæ in huiusmodi electionibus obseruari solita est, *saluis nihilominus pactis, quæ inter Nos & Collegium vestrum intercesserunt.* Neque enim clam Nos est Capitulum vestrum solemniter jam consensisse, imò etiam communibus suffragiis elegisse Reuerendis. D. Culmensem Coadjutorem, & Successorem, si quid Reuerendis. D. Mauritio humanitus accidisset. Quin etiam fecerunt Fidel. Vestræ, vt Literis

manibus Canonicorum subscriptis, Episcopique defuncti, & Capituli signis communitis, à Sede Apostolica eum Coadjutorem Episcopo vestro dari postularatis. Quæ omnia, cùm non modò assentientibus, verùm etiam libentibus Nobis facta sint, neque nostræ Dignitatis, neque vestræ constantiæ esse videtur, à proposita semel, certaque, & deliberata sententia discedere velle atque rem jam factam, & propemodum transactam in dubium reuocare. Quare superuacaneum Nobis visum est, minimeque necessarium, ut nunc quatuor de more ex Capitulo vestro nominemus, cùm & Nos, & Fidel. unà Vestræ in D. Culmensem Episcopum jam consenserint, & eum pro nominato elegerint, fatiusque multò Nobis videtur nihil nouare, & ab aliis nominandis superfedere, quòd ea res, nonnisi ad turbas excitandas spectare videretur. Quin, & Fidel. Vestræ, nostro iudicio, rectius fecerint, si priori suæ sententiæ steterint. Neque est, quòd illas moueat electionem vestram Rñi D. Culmen. &c. in Coadjutorem, nondum esse à Sede Apostolica confirmatam; non ita magno negotio facile id obtinebimus, ut confirmetur. Certè res hæc ita jam est diuulgata, ut citrà & nostram, & Capituli vestri ignominiam mutari non possit. Quamobrem omninò Nobis missa facienda esse videtur aliorum nominatio. *Quòd si verò vos rectius iudicaueritis D. Episcopum Culmensem denuò postulare, nihil est, quod vereamini, ne quid ea res voluntatem nostram sit offensura. Quin etiam, curæ Nobis futurum est, ut eam Capituli vestri postulationem, Summo Pontifici diligenter commendemus.* Quòd si verò, quod Nobis verisimile non videtur,

Num. 12.
Sigismundus
Primus com-
memorando
assensum re-
center præsti-
tum à Capi-
tulo prodepu-
tatione Ioan-
Episcopi Cul-
men. in Coad-
iutorem, &
Successorem
Mauritij Epif-
copi Varmi-
en. censet esse
permissendum
in eadem sen-
tentia ob plu-
res respectus.

Rex proficitur
quòd Electos
seu postula-
tos à Capitulo
commendat

*Summo Pon-
tifici non no-
minat.*

alienior est voluntas vestra, à postulando D. Cul-
mense, quem tamen paulò ante Coadiutorem, &
Successorem Episcopatus Varmiensis designastis,
& legitimè elegistis, tum Nos, Personæ, & Digni-
tatis nostræ rationem habentes, ad diem per Fidel.
Vestras electioni dictum, Nuncium nostrum, aut
Literas mittemus, quibus vobis sententia, & vo-
luntas nostra declarabitur. Nec moueat quic-
quam Fidel. Vestras jus pactorum: neque enim
casus nunc est ejusmodi, in quo, vi pactorum no-
minationem fieri oporteat, cum res integra non
sit, licitumque Nobis sit, quoties voluntas nostra
fert, Iuri nostro speciali renunciare. *Planum etiam,
& testatum facimus Literis hisce nostris, si postulatio-
nem absq; nominatione Fidel. Vestra fecerint, nihil ea re
pactis derogatum iri; neq; vicissim id perinde haberi
volumus, ac si Iuri nostro, in futuris vacationibus
per Nos sit renunciatum &c. Quo minus dubitare
debetis, eum vobis Pastorem, & Episcopum depo-
scere cum Ecclesiæ vestræ, propter multas, & ma-
gnas ingenij, animique dotes, non mediocri, & or-
namento esse possit, & emolumento; Neq; commit-
tite, meritò ut vos quisquam inconstantiæ notare
possit, si quod semel, certum vobis fuit, & delibera-
tum, id nunc mutare, viamq; & rationem excogita-
re velitis, quàm quod factum per vos est, infectum,
reddere queatis; Pertinebit ea res, & ad honesta-
tem vestram, & ad gratiam nostram erga singulos
vestrum magis atque magis cumulandam. Opra-
mus Fidel. Vestras benè valere, quarum Nos orationibus commendamus. Dat. Leopoli XIII. Augusti
Anno D. MDXXXVII. Regni verò nostri Anno 31.
SIGISMVNDVS REX. (Locus Sigilli).*

Sequitur legalitas &c.

SIGIS-

SIGISMVNDVS Rex Poloniae &c. Dominus, & Heres.
Venerabiles deuotè Nobis dilecti. Memores pacto-
rum, quæ Nobis, & Successoribus nostris cum Dominat.
Vestris de Episcopo istius Varmiensis Ecclesiæ eligendo in-
terceperunt, & cum nunc Pastore Ecclesiæ istam
orbatam videamus, mittimus Generosum Nicola-
um Nipicz Capitaneum in Buczniova Aulicum
nostrum &c., cui commisimus nomine nostro Do-
minat. Vestris nonnulla referre, & secundùm pacta
ad eligendum Episcopum quatuor praelectos designa-
re. Ut itaque ei in his, quæ nomine nostro ex-
posuerit fidem habeatis indubiam &c. facturi pro
officio, & gratia nostra. Dat. in Ciuitate nostra
Leopoli. 30. mensis Augusti Anno Domini 1537.
Regni verò nostri 31.

(Locus Sigilli).

*SIGISMVNDVS Dei gratia Rex Polonia, Magnus Dux
Litvania, Russia, Prussia, ac Masouia &c. Domi-
nus, & Heres.*

Venerabiles fideliter dilecti. Ea, quæ Nobis rescrip-
sistis ad Literas, quas de Postulatione Reu. in Chri-
sto P. D. Joannis Dantici Episcopi Culmensis ad
vos per Cubicularium nostrum dedimus, ab eod-
em accepimus; quibus accuratè expensis ratio-
nibusque vestris (maximè autem quòd à priore
sententia pro ipso D. Episcopo Culmensi vos non
discessuros rescripsistis) permoti de more juxta
vires pactorum nobiscum initorum, ex omnibus vobis,
quos nominatim descriptos ad nos misistis; Hos
quatuor ad futuram electionem, seu postulationem de-
ligendos, nominandosque duximus, deligitusque
ac nominamus his nostris Literis; *Rev. in Christo
Patrem D. Joannem Dantiscum Episcopum Culmen., &*

E 3

Vene-

A
*Idem Sigis-
mundus mit-
tit Regium su-
um Ablegarum
ad Capitulum
Varmien. in-
structum Li-
teris testimo-
nialibus super
commissio ei
negotio circa
designationem
quatuor Can-
didatorum.*

B
*Alia ejusdem
Sigismundi I.
epistola cum
designatione
à Capitulo
expetita qua-
tuor Canonico-
rum pro
electione Epis-
copi juxta
pacta.*

Venerabiles Ioan: Tidemannum Cantorem, Nicolaum Copernicum Doctorem, & Nobilem Achacium de Trencke Canonicos Ecclesia vestra Cathedralis Varmien., consentimusque quemadmodum pacta disponunt, ut ex his quatuor unum in Episcopum Ecclesia vestra, Consilioque nostro utilem eligere, aut postulare possitis. Verum non dubitamus, sicuti ex literis vestris cognovimus vos perstituros in sententia vestra, qua ante hac de persona R. P. D. Episcopi Culmen. in defuncti Episcopi vestri locum sufficiendum declarastis. Bene valete Deumque pro nobis orate &c. Dat. Leopoli 4. Septembris Anno Domini 1537. Regni vero nostri Anno 31.

SIGISMVNDVS REX.

SIGISMVNDVS AVGVSTVS Dei gratia Rex Polonia &c.
Venerabiles devotè Nobis dilecti. Nuncius Dominationum Vestrarum & Literas illarum Nobis reddidit, & quæ in mandatis habuit exposuit, quem Nos benignè audivimus, quòd autem in hunc usque diem petitioni D. V. non satisfacimus, neque *juxta pacta* certas personas nominaverimus, & horum temporum difficultas in causa est, & quòd summis nunc Reipub. curis distinemur. Cæterum aut per Nuncium nostrum, aut per Literas non multo post sensum nostrum Dominationibus Vestris explicabimus, & nomina eorum, ex quibus *unus erit eligendus mittemus.* Non dubitamus, quin D. V. in eo, quem eligendum duxerint *Sacrorum Canonum rationem habitura sint,* nec aliud quicquam magis spectaturæ sint, quàm fidei constantiam, & ea, quæ in Episcopo spectari maximè debent; Tum etiam illud Dominat. Vestras curaturas confidimus, ut gratam Nobis personam eligant, quæ tanto

C
Sigismundi Augusti episcopi, ratione quatuor Candidatorum pro alia electione Episcopi.

tanto munere, quod illi erit impositum rectè fungi possit. Fecerint id pro fide sua, & gratia nostri. Bene valeant, & Nos in suis orationibus commendatos habeant. Dat. Petricoviæ in Vigilia Nativitatis Domini anno 1548. Regni nostri 1.
 (Locus Sigilli).

SIGISMVNDVS III. Dei gratia Rex Polonia &c., necnon Suecorum, Ghotborum, Vandalarumq; Hæreditarius Rex.
Significamus presentibus Literis nostris, quorum interest universis, & singulis ita ab ipsa Episcopatus Varmien. Regno nostro unione, Antifites ejus, totumque Ven. Capitulum, atque Vassallos, & Homines illius sese gessisse, ut non solum integram Divis Prædecessoribus nostris, & Nobis, ipsique Reipublicæ ad hoc usque tempus servaverint, & præstitierint fidem; verum etiam omnibus nostris, & Reipublicæ necessitatibus numquam deesse voluerint. *Quorum quidem iura, & Privilegia antiqua, pactaque cum Divis Prædecessoribus nostris inita, quamvis rescriptis eorundem Prædecessorum nostrorum firmata, atque in presentem diem facta, testaque conservata illibata fuerint;* Veruntamen cum eadem à Dignitariis, & Officialibus nonnullis Ducatus nostri Prussiæ diversis pretextibus, & coloribus labefactari, & quodammodo conuelli, tum quoque contrà ea, modernum Episcopum Varmien., Reverendissimum in Christo Patrem Dominum Simonem Rudnicki, ejus Ven. Capitulum, ac Homines Episcopatus ipsius in Jus, & Jurisdictionem illorum; novissimè verò (exemplo antea numquam usitato) ad Palatinatum Mariæburgen. trahi, & vocari, insuper ab Exactore contributionum publicarum in Conventibus Terrestribus per

Num. 13.
Confirmatio Iurium Ecclesia Varmien. per Regem Sigismundum III.

A
Rex detestatur, & vetat ab usum Magistratum, & Officialium sua Regia Prussia, nam eorum jurisdictione non extenditur in Varmiensem Ditionem, que suo utitur, & regitur iure.
 Ordi-

Ordinem Equestrem electo, vexari, & turbari, citraque ipsius assensum in Conventibus earumdem terrarum stationes, & alias varias exactiones contra ipsum ejusdem Ecclesiam, necnon Subditos, & Vassallos decerni, aliisque diversis angariis, præter omnem consuetudinem, atque adeo *contra antiqua ejusdem Ecclesie, & Episcopatus jura, & libertates*, premi intelligamus, dignum eum judicavimus, quem ob singularia, ac plurima in Nos & Rempublicam universam, simulque antecessorum ejusdem, totiusque illius Venerabilis Capituli tam vetera, quam recentia merita, gratiâ, & beneficiâ nostrâ complectamur. Cum enim difficillimis quibusvis Reipublicæ temporibus præclaram in Nos suam fidem, studiumque indefessum, nullis sumptibus parcendo, magna animi promptitudine & alacritate, Nobis semper declaraverit, idem quoque in proximè præterita totius quasi Regni perturbatione, collecta ex Episcopatu ad perfolvenda trium Exercituum ex Moscovia in Regnum nostrum irruptentium, præterita stipendia, ingenti summa, testatum abunde reddidit; Proinde æquissimam tantorum meritorum, ingentiumque sumptuum, quibus fermè vires totius Episcopatus tot exactionibus exhaustæ, & attritæ sunt, ad præsens rationem habentes *omnia & singula jura, privilegia, libertates ac immunitates Episcopatus illius, tum, & Regalia quævis, prærogativas, & consuetudines antiquas quocumque nomine nuncupatas, ad hoc usque tempus tentas, & inviolabiliter observatas, autoritate nostra Regia confirmandas, & approbandas esse duximus, uti quidem præsentibus de certa nostra scientia, & plenitudine potestatis nostræ*

B
*Præservantur
Varmieni
Ditioni Jura
antiqua, &
libertates.*

C
*Celebratur bene-
ficia prom-
ptitudo Epif-
coporum Var-
mien., in
succurrendo
juxta indi-
gentiam Re-
gni Polonia
rebus.*

D

stræ Regiæ confirmamus, & approbamus, atque eundem Reverendissimum Episcopum Varmien. modernum, & pro tempore existentem, ipsumque Ven. Capitulum, atque Vassallos, & Homines omnes Episcopatus Varmien. illius, *circa eadem jura, & immunitates, in toto, & per omnia prois Antecessores ipsorum in usu eorum extiterunt, conservamus perpetuo, & in ævum. Quod omnibus, quorum interest, præsertim verò Capitaneis, Palatinis, & aliis Officialibus Terrarum Prussiæ ad notitiam deducendo mandamus, ut memoratum Reverendiss. Episcopum Varmien. modernum, & pro tempore existentem, ejusque Ven. Capitulum, atque Vassallos, & alios Homines ipsius jurisdictioni subjectos circa jura, & prærogativas ipsorum antiquas conservent, & ab iis, quorum interest conservari curent, nec ipsis, aut eorum alicui præmissorum omnium nomine, negotium, aut molestiam ullo unquam tempore facessant, contributiones, stationes, vel alias quasvis extraordinarias prætensiones, sive etiam collectas absque ipsorum peculiari consensu circa ipsos statuere, multò minùs imperare, aut exigere per suos Executores sinant, nec eorum quemquam extra jurisdictionem propriam, sibi que competentem literis universalibus, & citationibus evocari, ac protrahi patientur; Verùm præfatum Reverendissimum D. Episcopum, ejusque Successores unâ cum suo Capitulo, ac Subditis, necnon Vassallis omnibus antiquis suis juribus, immunitatibus, prærogativis, aliis quibusque Regalibus, ipsum, Capitulumque ipsius ex antiquo concernen. pacificè & quietè gaudere, & usu frui permittant, & ut id alii faciant pro debito officii sui diligenter curent; Quidquid enim contra jura, & Privilegia eorum atten-*

E

F
Item declaratio liberi regimini, & jurisdictionis, qua Varmie Episcopalis Prouincia ab antiquo potitur.

F

SALUTEM

tatum fuerit, id irritum, & inane foret. In cujus rei fidem, præsentibus manu nostra subscriptas, sigillo Regni obfirmari iussimus. Datum Varaviae die xvi. mensis Iulii Anno Domini MDCXXIV. Regnorum nostrorum Poloniae xxii. Sueciae vero xxi.

SIGISMVNDVS REX.

Jacobus Zadzik Secretarius.

(Locus Sigilli appensi)

G Exhibita sunt in Actis Secret. Consistorialis. Alia Successorum Poloniae, Regum Diplomata, pariter ampla quibus comprobantur, & confirmantur Privilegia inveteratae libertatis Ecclesiae Varmien. atque speciatim recentiori data 16. Maii anni 1670. Regis Michaeélis Chirographum, sigillo Cancellariae Regni subfirmatum, quo exprimitur Capitulum Varmiense Iure Concordatorum Germania habere collationes vacantium in ea Cathedrali Canoniatuum, alternis cum Sancta Sede Apostolica mensibus.

H

Paſſa ſuper electionibus Episcoporum Poloniae inter Reges, & Capitulum Varmien. firma, ſalua, & integra permanere velle declarat, & ſollicitur Severiſſimus Auguſtus feliciter modernus Poloniae Rex,

AVGVSTVS II. Dei gratia Rex Poloniae &c., necnon Haereditarius Dux Saxoniae, & Princeps Elector.

Significamus praesentibus Literis nostris, quorum interest universis, & singulis, quod cum Reu. P. Andreas Episcopus Varmien. post emensos 63. aetatis annos, Dignitati ministerii Regni Cancellariatus Supremi, cum cura Episcopali, quae totum occupare deberet, sufficere se nullatenus posse Nobis exposuerit, ideoque praevia maturae deliberatione in animum induxerit ad regimen, & administrationem Ecclesiae, & Episcopatus sui Coadjutore opus habere &c. Nos ne intentioni, & necessario ipsius desiderio amplius, quam par est fragari

fragari videamur &c. nostra Regia accedente voluntate, & permissione consentimus. Quamvis verò hæc Coadiutoris assumptio de nostro, & Venerabilis Capituli Varmien. consensu facta, pactis, quæ Nobis cum ipso Capitulo super Episcoporum electionibus intercedunt nequaquam contrarietur; Tamen siquidem id à quibusdam in dubium verti posset, praesentibus declaramus, cauemus, atque statuimus hanc Coadiutoris assumptionem, ac illi connexam succedendi facultatem, futuris electionibus, & pactis propterea initis praedjudicare, aut interruptionis, seu discessionis praetextum aliquem afferre non debere, nec posse; quin ipsa pacta, prout ultrò citroque suscepta, & sigillata sunt, in sua firmitate integra, salua, atque inconvulsa permaneant semper. Quod Nos pro Nobis, & Serenissimis Successoribus nostris ita observaturos pollicemur per praesentes Literas nostras, quibus in fidem praemissorum manu nostra subscriptis sigillum apponi iussimus. Dat. Gedani die 6. Decembris Anno 1710. Regni verò nostri 14.

AVGVSTVS REX.

Joan: Chrysoſt. Rogalli Prothonotarius Apost. Varſav. Canonicus, Regiae Majestati, & sigilli maj. Regni Secret. (Locus Sigilli).

Particulæ extractæ ex Relationibus existentibus in Archivo Sacrae Congregationis Concilii, super statu Ecclesiae Varmien., quas ex Constitutione San. mem. Sixti V. Papa tenetur quisque Episcopus edere in Visitatione Sacrorum Liminum.

Ante annos 80. creato Alberto Marchione Brandenburg. Ordinis Theutonici Magistro in Prussia &c. pace

Num. 14:
Ex Relationibus
Reu. P. D.
Petri Tilichii

Episcopi Varmien. & simul Regni Poloniae Pro-Cancellarij in Archiebis Sac. Congreg. Concilij anno 1601 libro signato lit. V. fol. 159.

Num. 15.
Ex Relatione R. P. D. Simonis Rudnicki Episcopi Varmien. praesentata anno 1610. fol. 151.

A
Sacrum bellum Crucigerorum Pontificia auctoritate constatum contra Prussos Ethnicos.

B
D'uiso Terrarum Prussiae ab Infidelibus acceptarum,

pace postmodum (cum Sigismundo Poloniae Rege) constituta, Ordo, & Crucigeri (Theutonici) omnes amoti è Prussia, ipsaque Prouincia iis finibus, quibus olim à Magistris (Theutonicis) possidebatur, Alberto Marchioni &c. jure feudi concessa à Rege &c., qui Marchio titulum Ducalem, feudique ius (in Prussia) assequutus, professione voto, & habitu Crucifixo (Theutonico) abjecto, Religionem quoque abiecit Catholicam &c. mox Episcopatus duos in Ditione illa sibi subiecta Pomesanien., & Sambien. sustulit, & Bona eorum amplissima Fisco suo adjunxit, portione eorum aliqua, Apostatae Episcopo Pomesaniae in perpetuum concessa.

Cum olim ab Ethnicis, Idolorumque Cultoribus Prussia uniuersa incoletur, iidemque non contenti vanis, & abominandis suis superstitionibus, vicinos Christianos continuis Bellorum agitationibus saeuissimè affigerent, & in seruitutem premerent intolerabilem *Sacrofancta Sedis Apostolica auctoritate mediante, expeditio generalis ab iis, qui Cruce signati dicebantur contra Pruthenos suscepta est.* Praeliatum utrinque fuit ancipiti saepe pugna, quinquaginta tribus, & amplius annis, donec tandem singulari Dei benignitate Idololatriae partim caesis, partim sedibus suis pulsis, nonnullis etiam ad meliorem mentem redactis, & in fidem Christi conuersis, *Prussia in potestatem Fidelium, atque adèd Summi Pontificis redigeretur.* Quo factò sub annum Domini 1243 eò missus est ab Innocentio Papa ejus nominis IV. Vilhelmus Mutinensis primum, postea verò Sabiniensis Episcopus (ac demum Papa Alexander IV.) cum potestate Legati de Latere, qui totam Prouinciam

uinciam hanc in tres partes diuisam, duas Ordini (Theutonico) Crucigerorum consignauit, tertiam verò tribus Diocesisbus Varmien. Sambien., & Pomesanien., certis constitutis terminis distinctam, addixit, Cathedralesque in iis Basilicas cum Episcopis suis ordinauit, ac Collegia instituit, quae subsequenter temporibus (per subsecutam Apostasiam Prussiae) in Archipresbyteratus, ac Parochias degenerarunt. Eam diuisionem Pontifex praememoratus auctoritate sua Apostolica confirmauit, gratamque semper ratam, atque acceptam in omnibus suis punctis, & clausulis habuit.

Porrò ad Varmiensem Episcopatum, quod attinet, habet is Matricem Basilicam unicam; Primò quidem ab Anselmo Episcopo Brunsbergae anno 1261. conditam, à quo etiam Oppido Braunsbergenses Episcopi appellari consueuerant, postmodum verò ob varias, & rationabiles causas ab Henrico praedicti Anselmi Successore, & Episcopo secundo, Varmiam, siue Frauenburgum translata, locoque optimo conspicuo, & eminenti ad litus recentis Maris vulgò Haff dicti, opere lateritio è fundamentis, sumpto magnifico extructam, amplam, & spatiosam, necnon muro solido, & propugnaculis ob periculum adiacentis sinus circumcirca communitam, atque siue ad exteriorem, siue ad interiorem ejus faciem oculos conjicias, inter alias praecipuas Europae Basilicas non postremam.

Cathedralis haec fundata est sufficienter, Sedis Apostolicae confirmatione mediante, in fundis Episcopatu attributis; *ita ut duas partes Episcopus habeat, tertia verò certis limitibus ab Episcopis Bonis distincta, Capitulo pro sexdecim inibi Praebendarijs, seu*

Ereclio Ecclesiarum.

Ecclesia Cathedralis Varmiae sita in Baltici sinu Promontorio.

C
Ecclesia Varmien. gaudet beneficio Concordatorum Germaniae.

D
Statuta ejusdem Ecclesiae Varmien. auctoritate Cardinalis Comendoni Legati de Latere Sancti Pontificii Pii V. approbata sunt.

E
Ecclesia Varmien. in temporalibus ac in spiritualibus soli subest Sanctae Sedi Apostolicae.

Canonici instituendis, cesserit, quos creandi penes Summos Pontifices potestas est, eligendi vero facultas alternis mensibus vigore Concordatorum Germanica Nationis, quibus Ecclesia haec gaudet, apud Collegium, & Episcopum conjunctim manet, qui etsi vigore Diplomatis Casareae Majestatis, princeps Imperij babeatur, in suffragijs tamen ferendis Canonico superior non est, sed unico dumtaxat voto contentus esse debet &c.

Cæteri Prælati, Decanus, Custos, Cantor in Capitulo locum, & suffragium non habent, nisi etiam simul Canonici existant &c.

Statuta sua propria habent Canonibus Concilij Tridentini apprime consentanea, necnon ab illustrissimo olim Ioanne Francisco Cardinali Comendone Pii V. in Germaniam, & Poloniam, de latere Legato ad instantiam Illustrissimi pia memoriae Cardinalis Hosij accuratè anno 1572. revisa, recognita, & approbata, atque postmodum ab Antecessoribus meis pro temporum occasione multiplicata, & aucta &c.

Verùm hæc de Ecclesijs Episcopatus hujus pro tempore dicta sufficiant, quæ non attento, quod tam in temporalibus, quam in spiritualibus solis Summis Pontificibus subiaceant, à trecentis tamen fermè annis propria Divini Officij tam recitandi, quam psallendi formula usæ fuerunt, adeoque, ut nec rationibus, nec prece ab Antecessoribus meis, potissimum verò piæ memoriæ Card. Hosio Amplissimo, & Zelotissimo, adduci potuerint, ut cui soli subessent, & à qua fidei fundamentum habent, ab eadem etiam Ecclesiae Ritus, & modum laudes Deo dicendi, & decantandi, acciperent, Singulari tamen Dei benignitate, qui corda hominum in manu sua habet, & movet, quocumque vult, ad sedulam instantiam

stantiam, atque sollicitudinem meam, ante triennium circiter effectum est, ut quæ antea impossibilia toti Clero hujus Episcopatus viderentur, possibilia tandem fierent; Quique à communione illa uni Deo, una eademque formula preces, & laudes exhibendi dissimili officio discreparent, nunc ad Romanam orandi, & psallendi regulam adducti, uno ore, unum Deum, qui in Cælis est, glorificare non intermittant &c.

Præter Seminarium Diœcesanum est etiam alumnatus, munificentia, & gratia Summorum Pontificum pro Natione Germanica Hominiibus institutus &c.
Sumpta hæc sunt ex suprascripta Relatione anni 1610. in Archivo Sac. Congregationis. Concilij Lib. signato lit. V. fol. 151.

Ecclesia Varmien. sub Innocentio IV. fundata ab incubulibus suis non emendicatum privilegio, sed foundationis iure à Metropolitanorum potestate immunis in hunc usque diem in sinu Sanctæ Sedis conquiescit. Illustres fecere magna nomina &c., & plurium S. R. E. Cardinalium, atque duorum à Regio sanguine Principum, ut cæterorum laus silentio inuoluatur, & gaudebat olim amplissimo Patrimonio, donec ante ducentos, & amplius annos, sexies mille mansis, qui Bartensteinensi, & Natangiae Terris continebantur, spoliata fuisset. Quo sacrilegio, & continuis bello, & pace injuriis, ab ordine Crucigerorum vexata & oppressa in fidem, & patrocinium Casimiri Regis Poloniae, Successorum ejus tandem concessit, quorum potentia, & virtute Ditiones quidem suas reliquas fartas, tetras conseruavit; Verùm Alberto Brandeburgico, ultimo Teuthonici Ordinis in Prussia Magistro, ab

F
Alumnatus Pontificie foundationis pro Incolis Germaniae.

Num. 16.
Ex Relatione transmissa à R. P. D. Ven. ceslao Comite de Lesno Episcopo Varmien. anno 1658. qui postea assumptus fuit ad Primitivalem Dignitatem Regni Poloniae.

ab Ecclesia Romana desciscente, omnium Ecclesiarum, quæ in Ditione ejusdem Ordinis Episcopo Varmien. in spiritualibus parebant, jacturam fecit.

A
Nicolaus Copernicus celeberrimi famæ Canonici Varmien.

Collegium Cathedrale Fraumburgi ad Mare recens in edito Colle situm, Virorum pietate, ac doctrina præstantium ab omni memoria ferax (& vel unius Copernici immortalis gloria celebre) sex supra decem Canonicis constat, & Prælatibus quatuor, Præposito videlicet, Decano, Custode, & Cantore. Quorum si quis unâ Canonicatum non obtinet, nec vocem in capitulo habet, nec fructum, qui in commune ex Bonis Capituli colliguntur, & statis temporibus inter Canonicos pro rata residentie diuidi solent, particeps est; Omnia verò hæc Sacerdotia cum Præfecturis, excepta Præpositi Dignitate (quam Leo X. Regibus Poloniae permisit) alternis mensibus, nunc Sanctæ Sedis Apostolicæ collationi, nunc Capitulari obnoxia sunt electioni, in qua Episcopus uno tantum suffragio gaudet. Pro utilitate Ecclesiæ, & Reuerendis. D. Episcopi adjumento ad exemplum antea & proximè usurpatum, concessit Sanctitatis Vestræ gloriosæ memoriæ Antecessor Innocentius Papa X. Suffraganeum, cujus munus nunc Perillustri D. Albertus Pilchouicz I. V. D. Episcopi Hipponen. titulo insignitus singulari pietate, & multo rerum usu quæsitâ prudentia obit &c.

B
*Num. 17.
Ex Relatione
status Diocesis
Varmien.
transmissæ à
Rev. P. D. Nie*

Prussi antequam Euangelii mansuetudinem induissent, gens ferox, & barbara, cum longè viribus superiores essent Crucigeris, quos Christianorum præsidio accitos Conradus Mafouiorum Dux in Terra Culmensi collocauerat. Sacrum Bellum Sancta

Sancta Sedes rogatu Ducis, contra eos indixit: Quo factum, ut maxima Germanorum, & Polonorum, cæterarumque Nationum auxilia confluerent, quorum numerum, ac vires immortalis gloriæ digni Poloni Principes, cum Conrado Mafouiorum Duce in primis auxerunt. Hi cum Hermano Balke Ordinis Theutonici Magistro ad fines Barbarorum progressi Vistula flumine superato, ingens cum Barbaris prælium committunt. Totâ die pari utrinque animorum constantiâ pugnatum, verum appetente nocte multa millia se amisisse Prussi animadvertentes, dum fugâ consulere sibi cupiunt, à Suantopelco Pomeranorum Duce, ad internecionem deleti sunt. Partâ victoriâ, cum Exercitus Principum, longè, latèque ferro, ac igne per Prussiam grassaretur pax tandem confecta est ea lege, ut Prutheni deinceps Principum Tributarii, ac Theutonici Fratribus subditi essent, ab ipsisque in Christiana fide se instrui paterentur. Eaque gratia Principes Sanctæ Sedi Prussiæ Terras obtulerunt. Itaque Innocentius Quartus præmissis Viris pietate, & doctrina præstantibus, qui Vexillum Christi in Prussiam inferrent, posteaquam multi Pruthenorum veri Dei cognitione imbuti erant, anno demum 1243. per Legatum Vilhelmum Mutinensem Episcopum, Crucigeris (Theutonicis) propter onera belli, ac defensionis, duas partes Terrarum Prussiæ, de Paganis subactarum addidit, in tertia Episcopatum Varmiensem, Sambiensem, & Pomesaniensem ita fundavit, ut nihilominus etiam in Ditionibus Crucigerorum jus, & autoritas spiritualis Episcoporum intrâ fines, cujuscumque Dioceseos obti-

colao Szyskowski Episcopo Varmien. anno 1640.

A
*Ecclesia Varmien-
fundata
Summi Pon-
tificis benefi-
centia.*

B
*Jus liberaele-
tionis Sedes
Apostolica
Capitulo Varmien.
indulsi.*

C
*Pactiones cū
Sereniſſ. Polonia
Regibus
ratione electi-
onis Episcoporum
Varmienſium.*

obtineret. *Liberalitate igitur Sanctæ Sedis Ecclesia Varmiensis erecta, exemptionis privilegio ornata fuit, & jam inde ab origine, usque ad hodiernum diem in fide & immediato patrocinio illius conquesta.* Neque Crucigeris neque Romanorum Imperatoribus paruit unquam: Etiamſi hi quodam tempore in Episcopos &c. nescitur, quam jurisdictionem usurparint, & Episcopum Varmienſem Principibus Imperii Romani adſcripserint.

Jus Episcopum creandi initio penes Sanctam Sedem tantum, deinde Collegio Canonicorum, cum libertate electionis, nulli discrimini generis, ortus, & Nationum adſcriptæ, citrà tamen ullam derogationem Supremæ Pontificiæ potestatis, communicatum fuit. Sed Nicolaus à Tungen Episcopus unà cum Capitulo aduersus Casimirum Regem Poloniae ejus nominis Tertium, Crucigerorum partes infeliciter ſequuti, cum angustias, in quas bello redacti erant, evadere aliter non possent, se ſe atque ſua omnia in fidem & potestatem Regis, Regniq; Poloniae dederunt, Rege nominatim pacifcente ut nonniſi gratus ipſi, & jurejurando obſtrictus Episcopus eligeretur. Ab eoque tempore Varmienſes Antistites in Senatum Regni cooptrati, in conſilio Terrarum Prussiae Principem locum tenent. *Ad extremum sub Sigismundo Primo convenit, ut Rex quatuor Candidatos indigenas, è gremio Capituli nominet, de quibus Capitulum unum eligat, & cum Rege, Sanctæ Sedi commendet confirmandum.* Quamquam ab annis propè octoginta, externi quoque in Candidatis nominantur &c.

Primus autem Episcopus factus est Anselmus, Ordinis Crucigerorum, sub quo certis limitibus Episco-

pis copatus ità circumscriptus, ut Cruciferorum (Theutonicorum) fermè Ditione undique cingeretur. Neque tamen fines perpetui manferunt, cum antè ducentos annos Barthena Terra, & Nathingia, Episcopi Varmien. jurisdictioni ſpirituali, & temporali ſubjectæ, cum sex millibus, & amplius manſorum, injuria Crucigerorum Episcopatu detractæ sunt.

Porrò, ſedem, & domicilium Anselmus Brunsbergæ (quod Oppidum à Brunone Olomucen. Episcopo Sacræ Militiæ Socio, sub illud ipſum tempus conditum erat) collocavit, Parochiis jam antea quibusdam alibi constitutis: Templum, siuè Matricem Ecclesiam, rudi humilique opere, post Christum natum anno 1260. constructam, S. Andreae Apostolo dedicavit, & in ea sexdecim Canonicos, quatuor Prælatos instituit. Aliquando verò post, Henrici nimirum ſecundi Episcopi tempore, Matrix Ecclesia cum Sacro Collegio, & Cathedra Fraumburgum, seu veriùs in Collem, Fraumburgo Oppido poſteriori condito, & Haſſo, seu recenti Mari impendentem translata est manetq; Colli ſimul, & Oppido nomen, ex eo quod Basilica Virgini Matri (quam Dominam vocari non inuſitatum Germanis) nomine consecrata est; vel ut alijs placet, à Matriona siuè Dominatrice impositum fuit. Operis magnificentia uni, & alteri tantum Ecclesiae tota Prussia cedit, reliquas facile ſuperat, altaribus, Tabulis, atque Piècturis eximijs, Muſico Organo, & varijs ornamentis ad famam celebris antequam à Gustavo (Suecorum Rege) ſpoliaretur. Intra mænia, quibus cingitur sunt Episcopalis, & aliquod Canonicorum, aliorumq;

Ministorum Ecclesiæ Domus: Cæteræ foris in patentibus Campis, quæ curiæ vocantur. In hoc Templo, duo Sacra singulis diebus cantanda, antiquitus instituta sunt &c. His accedunt Missæ privatæ, quæ ex fundatione piorum hominum ad Altaria Templi à Vicarijs celebrantur &c. Conciones Sacræ omnibus Dominicis, & celebribus ad Populum Festis diebus, habentur lingua Germanica, quæ incolis Oppidi, imò totius Episcopatus materna est. Fiunt præterea non pauca Anniversaria Sacra &c.

Collegium porrò hoc *Cathedrale* (quod Capitulum vulgò vocatur) est concilium Episcopi Custodes juris Episcopalis, Protectores Ecclesiæ, & Subditorum ejus. Fuerunt quodam tempore Canonici viginti quatuor, novis præbendis octo, à posterioribus Episcopis post Anselmum institutis; Præbendæ autem partim majores, partim minores, partim mediæ vocabantur; Verùm eæ omnes ad sexdecim, Pontificum Maximorum autoritate redactæ sunt, ut Anselmus instituerat. His tamen quodam tempore ex communi Episcopi, & Capituli decreto, adjuncta est decimaseptima Præbenda S. Andræ nomine, cujus corpus quotannis ad utilitatem & necessitatem urgentem Ecclesiæ, & Capituli asservatur.

Electio Canonicorum, quemadmodum & Prælatorum (excepto Præposito, quem Rex præsentat) communis est Capitulo cum Episcopo, alternos tamen menses Sancta Sedes habet &c. Convenit Collegium, sive Capitulum è præscripto Statuti quolibet mense semel. Extrà ordinem verò quoties opus est, convocatum à Præsidente, *Leges, & Statuta, quibus vivit ab Eminentissimo olim, & Reverendissimo D. Cardinali Commendano Legato Aposto-*

D
Varmiensis Regionis lingua vernacula est Germanica.

E
Capitulum Varmien. ex norma Statutorum ejus Ecclesiæ potitur jurisdictione temporali aequè principaliter cum suo Episcopo Prinsipe.

F
Et confert vacantes Canonicatus alterius cum Sede Apostolica mensibus juncta concordata Germania.

G
Statuta Ecclesiæ confir-

lico recensita, confirmataque sunt. Illud summo jure, & magno Ecclesiæ bono servatur, quòd Canonici penes Ecclesiam non residentes, reditus non participant. Alioquin enim Basilica hæc, tanquam loco ab hominum celebritate remoto sita (ut nostri mores ferunt) pridem deserta fuisset. Nunc præter unicum omnes resident.

Præter Prælatos, & Canonicos est aliud genus Sacerdotum circa Basilicam, qui Vicarij vocantur, eò quòd Prælatorum, & Canonicorum vices in ministerijs Divinis obeunt &c.

A primæva fundatione hæc Ecclesia Varmien. soli Sanctæ Sedi Apostolicæ est subjecta nullius agnoscens superioritatem præter ejusdem Apostolicæ Sedis jurisdictionem. *Dicta relat. pag. 1.*

Populus (Varmien.) Colonij ex Germania olim deductis originem ducens, majori ex parte Authorem suorum legibus, institutis, moribus, & lingua utitur. In fide Catholica Romana constanter manet tum Episcoporum vigilantia, tum sanctione legum, quibus cautum est, ne cui Hæreticorum jure domicilij, tanto minus Civitatis aut Ordinis, aut Collegij cujuspiam in Episcopatu frui liceat. *Ibidem pag. 9.*

Vt primam regimini hujus Episcopatus Varmiensis, admotus fui omne studium meum in hoc posui, ut & Sanctæ Sedis Apostolicæ expectationi, & muneri meo Pastoralis quantum in Domino licuit, responderem &c. Vnde ad munia Pastoralia, & Vilitationem generalem Diocesis, incipiendo ab ipsa Ecclesia Cathedrali, progressus, hanc ipsius effigiem genuinis coloribus, qua potui brevitatem, à me elaboratam, pedibus Sanctitatis Vestræ per In-

mauit Cardinalis Commendonus Legatus Sanctæ Sedis.

Num. 18.
Ex Relatione R. P. D. Io: Stephani Wyzga Episcopi Varmien. simulque Supremi Cancellarij Poloniæ præsentata anno 1604.

A
Incole Varmienenses origine sunt Germani.

Num. 19.
Ex Relatione R. P. D. Andrea C. Zaludski Episcopi Varmien. & eodem tempore Supremi Cancellarij Regni Poloniæ.

ternuntium meum D. Abbatem Fantoni Canon-
icum Ecclesiæ meæ Cathedralis venerabundus sub-
sterno &c.

A
Ecclesia Ca-
thedralis situ,
& structura
insignis, Arcis
instar undiq;
munita.

Ecclesia ad finem Maris Balthici Hass, seu recens
Mare vulgò dictum, *in alto Colle*, intra Castrum
Dominæ Nostræ, sub titulo, & patrocinio B. Vir-
ginis Mariæ primitus fundatum sita, veteris qui-
dem, sed elegantis structuræ, non postrema inter
insignes alias Cathedrales Ecclesias reputatur. Præ-
ter Terras minores ad cornua Ecclesiæ ascenden-
tes, una est elevatior in medio tecti Ecclesiæ Can-
cellis circumdata, ubi Campanæ sunt Horologij;
Campanile cum suis Campanis sub anno 1655. ere-
ctum, inferius sexangulum, deinceps in quadran-
gulam formam exurgit competentis altitudinis
benè correspondens ipsi Ecclesiæ.

In Castro, uti insinuatum, est posita Ecclesia circum-
circà muris vallata, circa muros præter Curias
Canonicales, & bina Ædificia pro Vicariis Eccle-
siæ unum vetustum quidem, commodum tamen,
alterum ante annos circiter sex magna ex parte
readificatum, Curia est Episcopalis, non procul ab
Ecclesia dissita satis ampla, ex costis lateribus æ-
dificata veteris formæ. Indè non procul distans
est locus Capitularis, accessum habens ex ipsa Ec-
clesia. Super ipsum Conclauæ Capitulare Biblio-
theca Ecclesiæ, & Capituli reposita est, cui non
inelegantes libri accesserunt, post mortem Ante-
cessoris mei.

Extrà Castrum in ipso Colle Ecclesiam intermediam,
muro, & fossa à tribus partibus distinctæ ambiunt
aliæ Curia Canonicales pro Canonicis, satis com-
modæ, & honestæ. Infrà collem Sedem Ecclesiæ,
& Cano-

& Canonicorum, situm est Oppidum Frauenbur-
gum dictum, jurisdictionis Capitularis.

Nondum quinque transferunt sæcula, ex quo anno
1244. erepta ab Infidelibus Pruthenis, *auxilio, &*
opera Summi Pontificis, ac Christianorum Principum,
adstipulante, & consentiente Conrado Duce, Ma-
souiæ, qui vel juris sui Prussiam prætendebat, vel
molestam ipsius viciniam ferre ultrà non poterat, per
arma Fratrum Crucigerorum Ordinis Theutonicæ
erepta, ac in tres partes, seu Episcopatus, utpotè
Pomesaniensem, Sambiensem, & Varmiensem di-
uisa, & duabus partibus taliter conueriæ Prussiam
in Sambienfi, & Pomesaniensi Episcopatus Ordini
Crucigerorum attributa, in quibus de eodem
Ordine, & Episcopi, & Canonici ad utrumque
Episcopatum & Ecclesiam assumebantur.

Tertia in medio Sambienfis, & Pomesaniensis Epi-
scopatum posita ex mandato Sanctæ Sedis Apo-
stolicæ per Vilhelmum Mutinensem Episcopum
eiusdem Sedis Apostolicæ Nuncium pro Clericis
Sæcularibus autoritate Romanæ Ecclesiæ (cui ab
illo usque tempore immediatè semper subiecta fu-
it, & est) cesserat Anselmo Episcopo primo Var-
miensi, qui & Episcopus Prussiam dicebatur, qui-
que deinceps Collegium Canonicorum in Præ-
bendis sedecim primo Brunbergæ fundavit, nec
multò post Frauenburgum transtulit. Post factam
verò Diocesium divisionem idem Anselmus
de manibus Vilhelmi Nuncii Apostolici, *Tempora-*
lia que ipsi Episcopo jure Episcopatus competebant; no-
mine Pontificis, & Romana Ecclesia accepit, uti forma-
lia sonant ipsius Brevis Apostolici Innocentii IV.
Papæ.

B
Legatus Sedis
Apostolicæ as-
signat pro
fundatione
Episcopatus
Varmien ver-
tiam partem
Terrarum Prus-
siae ab Infide-
lium jugo e-
jusdem Sanctæ
Sedis ope
liberata.

Et quia

C
*Varmia pri-
miter reputa-
batur existere
in Terris Ro-
mani Imperij.*

Et quia Varmia pro tunc censebatur de Corpore Romani Imperii, ideò Carolus IV. Imperator sub anno 1357. ejusdem Ecclesiæ Varmienfis omnia, & singula Privilegia & Literas, quæ super juribus, libertatibus, jurisdictionibus altis, & bassis &c. eidem Ecclesiæ Varmien. quomodolibet erant connexa & adnexa & concessa, speciali suo Diplomate sub aurea Bulla approbavit, quæ in Archiuo Capituli servatur.

Omnia hæc tam à Sede Apostolica, quam ipsis Imperatoribus obtenta pro Ecclesia Varmienfi Privilegia, & Immunitates &c., deinde Sigismundus Poloniae Rex anno 1505. confirmavit, de quo in præfato Archiuo ipsa loquuntur originalia.

D
*Graves con-
troverfæ in-
ter Magistros
Ordinis Theu-
tonici, &
Episcopos na-
tione finium
Regendorum.*

Intercedentibus deinceps inter Fratres Crucigeros, & Episcopos Varmienfes, ratione finium Episcopatus Varmienfis, acris, & molestissimis litigiis tam coram Summis Pontificibus, quam Imperatoribus etiam cum discrimine vitæ ipsorum Episcoporum, à Crucigeris impetitæ, multo tempore agitatis, ac obtentis eo nomine in favore Ecclesiæ multiplicibus Decretis, obfistente Crucigerorum contumaciâ, eorundemque ipsis Regibus Poloniae inuisâ & periculosa potentia, Sopitæ tandem fuerunt eadem controuersia per Arbitros Partium, ita tamen quod astu Crucigerorum Episcopatu abrepta manserint sex millia mansorum sub Henrico Sorbohm Episcopo; Facta tamen propter quietem Episcopi, & Capituli ab Arbitris dislimitatio, sub anno 1354. auctoritate Apostolica fuit, & est roborata.

Et exindè patet, qualiter à principio usque nascentis Ecclesiæ Varmienfis (quæ in medio Ditionum Cruci-

Crucigerorum, nunc verò hæreticarum, tanquam rosa inter spinas sita est, ex quo tertiæ partis ejusdemque melioris electio arbitrio Episcopi Varmienfis fuerat relicta) semper inuisam, inimicam & periculosam habuerit viciniam; Quantum enim eidem non deceffit? Vnde factum, quòd Episcopi cum Capitulo constrikti tandem fuerunt recurrere sub protectionem Regum Poloniae saluis tamen Juribus suis &c. secutæ deinceps fuerunt Ciuitates, & tota quanta; quæ nunc Regiæ Ditionis est, Prussia; uti videre est in pactis publicis &c.

Nec minora in ipso fine domini Crucigerorum incurrerat pericula Varmia &c.

Fluctuabat igitur sæpius, attamen sub protectione Pontificum, Imperatorum, & Regum utcumque sese tutabatur Varmia &c.

Crisis ac frequentiores mutationes Episcopatus Varmienfis, obiter tantum attingo, ut Sanctitas Vestra perpendere dignetur, quibus in periculis, & versabatur antea, & etiamnum nunc versetur hæc portiuncula Ditionis Ecclesiasticæ ad Mare Balthicum inter Septemtrionales plagas unica, quæ Sanctæ Sedi fideliter semper fuit, & est deuorè subiecta, tanta cura, ac sollicitudine tam Summorum Pontificum, Imperatorum, ac Regum Poloniae, quam Episcoporum, & Capituli hucusque defensa à circumuicina (nunquam satis fida) potentia &c.

Cæterum ab hujus Ecclesiæ foundationis tempore usque ad infra dicendum tempus Concordatorum inter Sedem Apostolicam, & Nationem Germanicam, Capitulum, & Canonici fuerunt in possessione, seu quasi pacifica, & quietæ Iuris eligendi personam in Episcopum Varmiensem, & obtinendi confirmationem ele-

E
*Discrimina,
quæ sunt Var-
mia finitima.*

F
*Jus eligendi
Episcopum,
& conferendi
Canonicatum
Ecclesiæ Var-
mien. primiti-
as competebat*

Capitolo exlege fundationis, & Indulto Apostolico.

G

Postea idem *justiber* electionis continuatum fuit cum laro titulo Concordatorum Germaniae.

H

Paſſa inter Regem Caſimirim & Nicolaum Episcopum Varmienſem à Sede Apoſtolica improbata, & caſſata fuerunt.

tionis à Sede prædicta, & Episcopus unà cum Capitulo fuit in poſſeſſione iuris diſponendi de Dignitatibus, Canonatibus, & Præbendis dictæ Eccleſiæ Varmienſis, jure fundationis, dotationis, & approbationis dicti Papa Innocentij uti præfertur.

Deinde anno 1447. ſupervenientibus dictis Concordatiſ Germanicæ Nationis, Franciſcus pro tunc Episcopus, tanquam Germanicæ, ſeu Alemanicæ Nationis, dicta concordata acceptavit, & ab eo tempore uſque in præſens Episcopus, & Capitulum prædicti liberè diſpoſuerunt in alternatiſ menſibus de Præbendis Canonicalibus, & Dignitatibus &c.

Capitulum quoque, & Canonici prædicti liberè eligebant pro tempore perſonam in Episcopum Varmienſem, & confirmationem electionis à Sede Apoſtolica obtinebant jure Concordatorum prædictorum, non obſtante, quòd Nicolaus à Tungen jure Concordatorum per Capitulum electus, & per Sedem Apoſtolicam confirmatus, & in poſſeſſione ſui Episcopatus exiſtens, ac vi armata per olim Caſimirim Regem Poloniae expulſus &c., tandem certa pacta in præjudicium Sedis Apoſtolicæ, renuente Capitulo, cum eodem Rege Caſimiro tranſegerit anno 1479., quæ per ſel. rec. Innocentium Papam VIII. prævia conſiſtoriali cognitione circa electionem Lucæ Episcopi Suceſſoris, pro irritis declarata fuerunt: quòd ipſum præſtitit piæ rec. Iulius II. Papa de anno 1512. ante obitum dicti Lucæ Episcopi libertates, & prærogatiſ Capituli contra quascumque ſubjectiones per Literas ſuas ſpeciales reſtaurando, & innovando, referente bo. mem. Marco Episcopo Præneſtino Cardinali S. Marci, prout ex epistoſa ejuſdem Cardinalis ad

ad præſatum Regem directa patet, ſub die 15. Septembris anno 1489. Non obſtante quoque, quòd poſt mortem Lucæ Fabianus Episcopus confirmatus, & conſecratus, cum octo Canoniciſ tunc apud Eccleſiam reſidentibus; cæteriſ octo abſentibus; Pacta quædam cum ſel. mem. Sigifmundo Rege ſub anno 1512. inuierit, de quatuor perſoniſ in caſum vacantiſ Episcopatus nominandiſ &c., quòd ad hæc uſque tempora ſervatur. Vnde confirmatio ab electo, vel poſtulato Episcopo, non ex nominatione Regia, ſed ex electione, vel poſtulatione Capituli &c. à Sancta Sede ſecundum vetera Eccleſiæ jura peti debere, Sacra Congregatio Conſiſtorialiſ Decreto anni 1698. definiuit.

Et hæc quidem quantum ad exteriorem formam ipſius Eccleſiæ, tum fundationem, originem, progreſſum, mutationes, & modernum ſtatum, ac jura ejuſdem inſinuaſſe ſufficiat.

Conſervationem ipſius, cultumque, & ordinem diſtinctorum, quòd attinet? hæc omnia uti in alia quacumque Eccleſia, ita penes hanc Cathedralẽ Varmienſem unicè, ac præcipuè dependet à continua reſidentia Canonicoꝝ. Vnde quaque enim hæc Diceceſis intercluſa, & circumſepta eſt conſilio Hæreticoꝝ, ita ut ne aditus quidem ad eandem pateat, niſi per Ditiones eorundem; continua tamen vigilantia Episcoporum, & Canonicoꝝ cooperatione factum eſt, quòd Varmia à primæua ſui origine (in medio ſituata duorum ſæcularizatoꝝ Episcopatuꝝ Sambienſis, & Pomeſaniſis) nunquam à vera Religione, & fide Catholica deſlexerit &c.

Stringuntur verò omninò Canonici ad perſonalem

I
Inter duos contiguos Episcopatus in hæreſim prolapsos, ſolus Varmienſis vigilantia Episcoporum, & Canonicoꝝ cura perennat in Romana Catholica Fide.

K
*Methodus distributionum
Canonicalium
in Ecclesia
Varmien. sit
ratione diuersa
ab Ecclesiis
Poloniae, unde
plenius seruitium
ejusdem
Varmien. Ecclesie,
& felicitior
conseruatio.*

residentiam, ex quo Bona Capitularia communi nomine administrantur, & pro rata tantum seruitij, statis temporibus, ac terminis, præter distributiones quotidianas, grossæ quoque portiones, ac proventus distribuuntur diverso prorsus more ab Ecclesiis Poloniae, quarum præcipuè proventus in præstimonialibus Villis consistunt, hæ verò quandoque ab iis possidentur, qui haud unquam penes Cathedrales comparent Ecclesias.

Ministri in Ecclesia sunt sufficientes, quilibet Canonicorum Vicarium suum Commentalem fovet, qui curam gerunt apparatusum Altaris Canonici sui, idemque celebranti (præter obligationes Chori) assistit, ita, quòd eorum duodecim Vicarij ad minus Ecclesie ministerijs continuo inserviant &c. Concionatori Germanico, & Pœnitentiarijs ex episcopali, cæteris Ministris Ecclesie ex Capitulari Mensa, tum foundationibus annui currunt proventus.

Supellex, & apparamenta Ecclesie licèt per irruptiones, & bella Suetica plurima deperierint, manent tamen, & deinceps aucta sunt pia liberalitate Episcoporum, & Canonicorum, quantum satis est; & ex decorè Ecclesie in dies augetur &c. Hospitale noviter à fundamentis ex muro solido erectum, sufficientem commoditatem præstat pauperibus, quæ magis augetur, quàm minuitur ex pia liberalitate Canonicorum ibidem decedentium.

Infrà Montem, seu Collem Mari recenti vicinum Oppidum situm jurisdictionis Capitularis, *Frauenburgum &c.*

Vicina Frauenburgo est *Brunsb erga* hujus Episcopatus Civitas celebris san. mem. Cardinalis Hosii Colle-

Collegio Societatis Jesu cum Gymnasio, quod præter humaniores literas, etiam studia seueriora alit, utpotè Philosophica, & Theologie tam Speculativæ, quàm Moralis, lingvæ quoque Græcæ ibidem exercitium. Ipsum Collegium jus Typographiæ non ita pridem acquisivit. Adeò ut sivè studium, & disciplina, sivè omnigenæ scientiæ Professores, Viri docti, & insignes, sive concursus Studentium, ac loci commoditas, ipsarumque Scholarum insignis Fabrica spectetur, non immeritò Gymnasium hocce inter principalia numerari possit. Vnde tam ipsa Societas suos in studio Magistros fovet, quàm etiam Alumnatus Pontificis Gregorij XIII. liberalitate fundatus suos Alumnos; qui peractis Philosophiæ, & Theologie studiis tam in Varmia, quàm in circumvicinis Diocesisbus multum afferunt fructum per suas missiones, & doctrinam in Vineam Domini. Fabrica ipsius Alumnatus ex cocto latere admodum insignis, & digna prorsus Majestate Pontificia.

Nec minus emolumentum accedit Diocesi Varmiensi à Diocesano Seminario, quòd primitus à præfato Hosio Cardinali Episcopo Varmien. junctis impensis Capituli Cathedralis erectum, suos fovet Alumnos, qui secundum leges, & statuta Seminarij sub directione Patris Regentis, ejusdemque Socij, ex vicino Collegio non minus necessaria pro Cura Animarum doctrina, quàm morum honestate imbuuntur.

Eadem Civitas Brunsbergensis, quæ jurisdictionis Episcopalis existit, præter alias prærogativas, parum cæteris *Anseaticis Civitatibus* (inter quas recensetur) jure, & libertate ab antiquo gaudet &c.

Sequitur recensio ultrà memoratam jam Ciuitatem
Brunsbergæ (quæ vetus est Metropolis Varmia) plurium aliorum præcipuorum Varmienfis Ditionis Oppidorum, in quibus partim Episcopus Princeps exercet utrumque dominium, partim Collegij, siue Capituli subsunt temporali dumtaxat iurisdictioni.

Antiquis temporibus amplior existens Diocesis Varmienfis, quinque præterea ultrà duodecim superius enumeratos in suo ambitu Archipresbyteratus numerabat, utpotè *Creutzbergensem, Preuslaniensem, Bisburgensem, Friedilauensem, & Scheppelensem*, qui quisque subjectis sibi Parochis præerant; defecerunt jam à duobus ferè sæculis cum ultimo Magistro Crucigerorum (Theutonicorum) eodemque primo in Prussia Duce Marchione Alberto Brandeburgico, sectam Lutheranam consecrati, ac in temporalibus uti Ordini Crucigerorum, ità deinceps *Ducali Prussia* (quæ jam ab aliis *Regibus Brandeburgica* dici cæpit) subiecti.

Hospitalia, & Scholæ triuales in omnibus Varmia Oppidis, & etiam plurimis Pagis habentur sub exactissima cura Archipresbyterorum, & Parochorum, quibus suam operam, & studium libenter accommodant Prouifores, qui rationes perceptorum, & expensarum, uti de Beneficiis Ecclesiarum ita de Hospitalibus juxta præscriptum Constitutionum Synodaliū annuatim examinandas & subscribendas à Parochis locorum exhibere tenentur.

Populus Diocesanus per Episcopos Germanos omnis ferè ex Colonij Germanorum antiquitus transplantatus post inuectam fidem Catholicam ex diuersis Germaniæ Prouincijs constat, retinetque suæ

L
Varmia Germanorum Colonia.

suæ originis mores, linguam, & instituta; prouidentia autem Episcoporum, & legum sanctitate cautum est, ne ulli Hæreticorum jure domicilij, multò minus Contubernij in Ciuitatibus, vel Villis commorari liceat.

Clerus bene compositus est, literaria nimirum virtute, & docta sanctitate præditus, vix enim Parochorum, qui non in Scholastica, & ad minùs Morali Theologia fideliter sit excultus, quando, & in Ciuitatibus Magistratus Sæculares, quin & infimus quandoque grex, humanioribus saltem literis imbutus, morum præcepta, quæ vel in Scholis triualibus à Ludimagistris, vel in Gymnasijs Patrum Societatis feliciter hausit, ad amussim proficitur.

Ciuitatem morum, ac obuiam etiam ignotis, præsertim Religiosis hominibus hospitalitatem tam in Clero, quàm Sæcularibus nemo desiderauit &c. Dat. Gutstadij penes Collegiatam Ecclesiam die 30. Martij 1701.

Gemma constanti fide, & pietate coruscans inter umbrosas Hætherodoxæ Regionis undique circumfusas Vicinias *Varmia* in oris Septemtrionalibus ad confinia Maris Balthici, ubi recens (Mare) vulgò *Frisch-baff* &c. Diocesis unica tota quanta (ex tribus Episcopalibus Prussia) post debellatos, & expulsos Paganos centenario continuo bello Crucigerorum Theutonicorum, tandem Terræ Dominorum &c. Auitam intemeratam Romano Catholicam Religionem ad præsens retinens, primitus à Sancta Sede Apostolica mediante Episcopo Mutinensi *Wilhelmo* in temporalibus, & spiritualibus datam, & traditam Episcopo Loci &c. immediatè Sanctæ Sedi Apostolica subiecta est, sub Concordatu Germaniæ

Num. 20.
Ex Relat. R. P. D. Theodori Potocki anni 1717. tunc Episcopi Varmien. nunc verò Regni Poloniae laudatissimi Præmatia.

A
Theutonicæ Ordini Equitum Prussiae olim Domini
mania

B
Ecclesia Varmien. comprehensio sub Concordatis Germania.

C
Capitulum potitur tertiam parte Ditionis Varmien. pleno jure dominij temporalis.

D
Episcopus Varmien. exemptus semper fuit à jurisdictione Ordinis Theutonici.

mānia cum Nicolao V. Pontifice initus comprehensa ab anno 1448.

Episcopus Primus Anselmus in anno 1260. Ecclesiam Cathedralem Brunsbergæ, unā cum Prælatiſex, & Canonicis ſexdecim, communi cum Episcopo Menſa fruentibus fundavit, ſed ab ejus Succeſſore Henrico ad vicinum Oppidum Fraumburg translata fuit, Bonorumq; Episcopatus tertia pars, adhibitis è vicinis Diæceſibus ſeptem Prælatiſ arbitris in anno 1288. *assignata Capitulo, Prælatiſ, & Canonicis Cathedralibus, & communicato pari jure, & iuriſdictione temporalis.*

Prælaturas verò ob tenuem earum Præbendam Nicolaus V. Pontifex reduxit & connivit Canoniciſ, ita ut intrā numerum ſexdecim Canoniciſ, & Præbendarum comprehendantur, Prælati, veluti ſunt pro nunc Præpoſitus, Decanus, Cuſtos, Cantor; Nam Archidiaconus, & Scholaſticus habiti pro omiſſiſ.

Penes eodem Prælatos, & Canonicos erat primitus plenaria poteſtas eligendi de gremio ſuo, vel poſtulanſi Episcopum; cujus Dignitatiſ, ut eſſent capaces, & participes Crucigeri (Theutonici) in hocce à iuriſdictione eorum exempto, & ſoli ipſorum protectioni commendato Episcopatu, obtinuerunt à Sancta Sede Apoſtolica duarum de Ordine ſuo perſonarum ad Capitulum recipiendarum præſentationem, ſed hæc gratia illico ob diſparitatem, & colluſionem Sæculariſ, & Regulariſ ſtatus ſpiritualiſ, fuit ab eodem Nicolao V. revocata: interim infeſtus Episcopis, & Capitulariſ Ordo Crucigerorum, potentia prævalens, auulſit ab eodem Episcopatu Varmien. ſex millia Manſorum,

ubi

ubi quamvis Episcopus per tres ſententiſ conformes apud Sanctam Sedem euiciſſet cauſam, quia verò Auenione redeundo Victor, in via veneno fuit interemptus, Succeſſor Episcopus Henricus IV. à Sorbohm cum eiſ tranſegit ad affectationem ipſorum ratificante tranſactionem (ſic tunc exiſgentiſ rebus) Gregorio XI.

Bello quoque Superiori, Societati Crucigerorum ſeſe immiſcuerat Nicolaus à Tungen Episcopus, verum unā cum illiſ deuictus in anno ſupraſcripto 1479. adactus fuit perſonaliter, inſimul cum DD. Capitulariſ, ac omniſ ſtatibus, ac perſoniſ ſua Diæceſiſ jurare in verba Regiſ Polonia, à quo viciffim aſſumptus fuit in Senatoreſ Regni, & protectionem Regiam. Hæc verò ſubmiſſio utpotè contra libertateſ Eccleſiaſtiſ facta, caſſata fuit à Julio II., adſtriſto Capitulo gratam Regiſ Polonia eligere deinceps perſonam Episcopalem, & inde deuentum fuit ad tranſactionem, ſiue concordiam inter Capitulum, & Regem, ut iſ de gremio Capituli quatuor eligibileſ nominaret, de quibſ unum eligendi ſiſ Capitulo libera poteſtas, atque hæc forma uſque modo obſeruat, qua libera electione Capitulariſ attempta Sacra Congregatio Conſiſtorialiſ nuperrimo decreto ſuo in anno 1698. ordinavit, quatenſ expeditioneſ ex Curia Romana ſuper Prouiſionibuſ Episcoporum Varmien., non ad nominationem Regiam, ſed ad electionem Capituli extendantur. Præpoſituræ quoque collatio Sacræ Regiæ Majeſtati tunc fuit delata à Leone X. Et ſic Episcopatus hic, proiſ & Terra Pruffiæ Regaliſ, Crucigeriſ adempta ſub protectione Regiſ Polonia exiſtit, ſalviſ ſiſ immunitatiſ, & libertatiſ per Diplomata Regia conſervatiſ: Ac ideò quoad contributioneſ annuaſ, ſeu pro

E
Nicolaus à Tungen Episcopus Varmien. ſe, & Episcopatum tradit in fidem, & protectionem Regum Polonia aſſumptus viciffim in ejuſdem Regni Senatum anno 1479.

F
Tranſactio Fabiani Episcopi Varmien. de anno 1512. ſuper quatuor Canonicatiſ ad Episcopatum à Rege præſentandiſ.

G
Episcopatus Varmien. ſub protectione

Regum Poloniae existit saluis suis iuribus, & libertatibus.

H

Episcopus tenetur iurejurando ad observantiam certorum Articulorum à Sede Apostolica specialiter approbatorum.

I

Capitulum confert Canonatus in alternatiuis mensibus vacantes vigore Concordatorum Germaniae.

K

Episcopo Varmien. retinet nunc usque titulum Principis Sac. Rom. Imperij.

Num. 21.
Jur eligendi spectans ad Capitulum Varmien.

tempore ingruentes, vel necessario tolerandas, Episcopatus iste sese iisdem Terris Regalibus, quanta potest libertate accommodat; Capitulo Cathedrali de Triente Bonorum, & Terrarum suarum, ad tertiam partem onerum concurrente.

Episcopus in accessu suo ad possessionem Episcopatus certos Articulos à Commissario Apostolico Pii V. Cardinali Commendano praescriptos, jurat in Capitulo; Praelati, & Canonici Cathedrales quoque pariter adeundo possessionem, solito suo iuramento in Statutis extenso, inter alia Episcopo obedientiam, & observantiam. Electio Praelatorum, & Canoniorum (exceptuato uti supra Praeposito collationis Regiae) per concordata Germania hinc vigentia, alternatiuis mensibus à Sancta Sede Apostolica, & item Episcopo cum Capitulo (ubi Episcopus tantum unam primam vocem obtinet) expeditur. In sortem functionum Episcopali pro Suffraganeo, assumptus à me ante triennium Reuerendissimus Ioannes Franciscus Kurdwanowski Episcopus Marochensis, Praepositus Canonici Cathedralis Varmien., magnarum qualitatum, & meritorum Praelatus Vrbi, & Orbi notus, in prouecta aetate summae vivacitatis, amplioribus honoribus, & adhuc laboribus Ecclesiasticis suppar, cui pensionem solitam de Mensa mea Episcopali annuatim exhibeo &c. Fulgent etiam Episcopi Varmien. ab immemorabili tempore titulo Principis Sacri Romani Imperii &c.

In nomine Domini, Amen.

Cum Sanctissimus D. N. Pius Divina Prouidentia Papa V. speciali quodam Rescripto suo in forma Breuis Apostolici, Nobis mandauerit, ut Cathedralis Ecclesia Varmiensis, Status, Constitutiones, Capitulationesque omnes Nobis praesentari iuberemus, atque accurata & diligenti super eis consideratione habita, omnibusque maturè discussis, prauas, & scandalosas expungendo, & cassando, superuacua rescando, & necessariorum, sicubi ita res postularet, defectum supplendo, in eam illa formam redigeremus, quam illi Ecclesiae in primis vtilem, & necessariam fore cognosceremus &c. NOS JOANNES FRANCISCUS MISERATIONE DIVINA S. R. E. TIT. S. CYRIACI IN THERMIS PRESBYTER CARDINALIS COMMENDONUS SS. D. N. PII V. PRAEFATI, AC SEDIS APOSTOLICAE PER UNIVERSAM GERMANIAM, POLONIAMQUE DE LATERE LEGATUS, PRAEFATI BREVIS AUCTORITATE, Cujus est Tenor: PIUS PAPA V. Dilecte Fili noster salutem &c. Licet aliàs per Concilii Tridentini Decreta salubriter Statutum sit, ut Episcopi Ecclesiarum, quibus praesunt, Constitutionibus, & Consuetudinibus circa Promissiones, seu Capitulationes, quae in eorum admissionibus ad earum possessionem fiunt, cognoscerent, quasque pravas & scandalosas repererint, ut tales rejicerent, & abolerent; Quia tamen sicuti nuper non sine animi nostri dolore accepimus, in Ecclesia Varmien. quae Nobis, & Sedi Apostolicae immediatè subjecta, hucusque minimè factum existit. Nos praemissa aequo animo ferre non valentes, cupientesque ut id etiam in dicta Ecclesia, quam celerimè fiat, circumspectioni Tuæ, ob illius Praesentis absentiam, praesentibus nullo à Nobis expectato alio mandato per Te, vel alium, seu alios, singulas Constitutiones, seu Consuetudines dictae Ecclesiae

elicitor quod ex Articulis, inter recentiora Statuta Ecclesiae Varmien. specialis ordinatione Apostolicae censuræ, ad quorum observantiam, quisque Electus, vel Postulatus Episcopus iurejurando obstringitur.

I 2

clesiæ Varmiensis autoritate nostra cognoscas, & illis tantum, quas laudabiles probaueris exceptis, reliquas, ut prauas, & scandalosas rejicias & aboleas &c. Nos enim præmissa omnia, & singula, ac alia, quæ in illis, & circa ea necessaria duxeris quomodolibet opportuna facien. gerenda, & exequenda, ac ea, quæ feceris statueris, & exequutus fueris, firmiter omnibus, quibus illa conueniunt obseruari, sub pœnis &c. plenam, & liberam facultatem, auctoritatem, & potestatem concedimus per præsentem, & potestatem concedimus per præsentem, quas sub quibusvis similibus, vel dissimilibus gratiarum reuocationibus comprehendi, atque de subreptionis, & obreptionis vitio minimè notari posse volumus. Non obstantibus Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, ac quibusvis Ecclesiæ dictæ Varmien. &c. Statutis &c. sub quibuscumque tenoribus, & formis, & sub quibusvis etiam derogatoriis derogatoriis &c. etiam Motu proprio, & ex certa scientia nostra concessis, confirmatis &c. Quibus omnibus &c. Tenore præsentium &c. hac vice duntaxat specialiter, & expressè derogamus, cæterisque contrariis quibuscumque &c. Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub Annulo Piscatoris. Die 22. Nouembris 1571. Pontificatus nostri Anno sexto. Cæsar Glomerius. Corrigenda duximus, atque correximus, reliquos in suo robore permanens &c. Et cum hæctenus *Episcopi Electi, seu Postulati* ante publicationem *Electiois, vel Postulationis* consueuerunt jurare quosdam Articulos: Nos ex iis omnia, quæ visa sunt ad Ecclesiæ commodum facere, ipsis Statutis adungi, & in eis incorporari deliberauimus, prout adiungimus, & incorporamus, adjunctos, & incorporatos

poratos esse volumus, & mandamus, & omnia, atq; singula infra scripta per Nos statuta, & ordinata inuicibiliter obseruari mandamus, *Episcopumque Electum, seu Postulatum* pro tempore secundum præscriptam eorum observationem jurare debere decernimus. Reliquos verò juratos Articulos tollendos, abolendos, irritandosque, prout irritos, abolitos nullius roboris ac momenti, ac omninò inanes esse decernimus, ac declaramus; excepto capitulo de Limitibus, Granicijs, & Capitularibus aquis Maris recentis, cujus declarationem, & reformationem Nobis reseruamus, ad quam deueniemus, cum primùm de ea plenam notitiam, & informationem habuerimus. Prohibemus in posterum similes, vel alios Articulos jurari quocumque prætextu, vel colore. Quod si secus factum fuerit, ex nunc, prout ex tunc totum irritum, & inane, nullamque obligationem, quouis juramento, seu promissione jurata non obstante, induci siue inducere posse declaramus. Sequuntur tenores Articulorum ex præfata Legati Apostolici ordinatione, quos Electus, vel Postulatus Episcopus Varmiensis in assidue possessione Episcopatus, jure tenetur, quibus primo loco prohibetur quæcumque alienatio Bonorum, & Iurium ejus Ecclesiæ, nisi seruatis solemnitatibus de jure requisitis, cum expresso consensu Capituli, & Beneplacito Apostolico.

Item imponitur specialis obligatio seruandi, & manutenendi priuilegia, & libertates ejusdem Ecclesiæ. Pariter expressè vetitum est Episcopo bellum cuiquam indicere, vel fœdera, aut pacta inire communem Ecclesiæ, & Varmiensis Ditionis statum concernentia sine voluntate, & consensu sui Capituli,

A
*Ecclesia Varmien. vetera
luna tam ratione
electiois Episcopi,
quam ratione
liberi in sua*

temporalis Divisione, plenius Dominij, Cardinalis Commendatus S. Pontificis Pii V. Legatus à Latere apud Sigismundum Augustum Polonia Regem, confirmat palam per Acta publica sua Legationis, nemine dissentiente, aut quicquam in contrarium opponente.

tuli, cujus quoque consilium, & assensum decernitur esse adhibendum generaliter ad alia quaecumque grauiora negotia temporalis jurisdictionis circa regimen totius Episcopatus, ut in statuendis Datis, Impositionibus, aliisque publicis Ordinationibus &c.

Insuper adest specialis Articulus de non assumendo in Episcopatu Coadjutorem cum futura successione sine prauo consensu majoris, & sanioris partis Capituli.

Demum praedictos omnes Articulos claudit postremo loco formula praescripta ab eodem Apostolico Legato iuramenti, quod *Episcopus Electus, seu Postulatus prestare debet cum sua manus subscriptione, vel ejus Procuratoris ad id speciale mandatum habentis sub hoc qui sequitur tenore.*

Ego NN. Electus, seu Postulatus in Episcopum Varmien. praemissa omnia, & singula, promitto, & iuro fideliter observare, & adimplere, in omnibus, & per omnia simpliciter, pure bona fide, realiter, & cum effectu sub poena perjurij. Ita me Deus adjuvet.

Subsequitur conclusio in fine omnium Ordinationum. Sub Dat. Varsaviae Anno Domini 1572. prima die mensis Maij, Pontificatus praedicti SS. D. N. Anno sexto; In quorum fidem &c.

Antonius Magi Gratianus Secretarius.

Locus Sigilli.

Supradictorum Articulorum, & Ordinationum tenores recensentur in Actis Processus Informatiui fol. 72 quem auctoritate Apostolica specialiter delegata confecit R. P. D. Nuncius Apostolicus super grauinibus, innoationibus, & praedictis Ecclesiae Varmien.,

Varmien., atque transmisit ad Sacram Congregationem Episcoporum, & Regularium ubi reperitur exhibitus 31. Ianuarij 1698. Ponente ejus Causae Eminentissimo Cardinali Tanario.

Idem supra memoratus R. P. D. Nuncius Apostolicus nunc Eminentissimus De Via, de tempore commissae sibi Visitationis vacantis tunc Ecclesiae Varmien. Sub Dat. 6. Septembris 1697. in materia electionis Episcopi, scribit ad Eminentissimum Secretarium Status, ut sequitur.

Eminentissimo, e Reuerendissimo Signore &c. Li Capitulari di Varmia nell' esporti i giorni passati lo stato della loro Chiesa, mi rimostarono, che essendo sempre stata compresa nelli Concordati di Germania, come quella che era fondata nelle Prouincie della Natione Tedesca, haueua anticamente goduta la liberta dell' elettione, allorché per la morte del Vescouo restaua vacante la Cathedra. Passata poi sotto la protettione del Rè di Polonia, fu accordato, che douessero li Canonici elegger sempre per loro Vescouo vn Soggetto grato alla Corte, e perché inforsero ben presto difficulta sopra l'accettarsi da' Rè di Polonia li Soggetti proposti dal Capitolo, fu conchiuso con l'assenso ancora della santa memoria di Leone X., che il Rè proponesse in auuenire quattro Capitolari non sospetti, e che il Capitolo ne scegliesse vno di quelli da presentarsi alla Santa Sede per il Vescouato. Si è mantenuta simil offeruanza &c. Fraumburgo 6. Settembre 1697.

Vniuersissimo, Deuotissimo, & Obligatissimo Seruitore
G. A. Arcivescouo di Tebe.

llu-

B

R. P. D. Nuncius Apostolicus in actu Visitationis vacantis Ecclesiae Varmien. circa ejus libera electionis competens Capitulo, quoque gaudeat beneficio Concordatorum Germaniae.

C
Epistola Eñi
Card. Secretarij Status
Pontificis ad
R. P. D. Nuncium
Apostolicum Regni
Polonia, cui
significatur
esse manutendum
Capitulum Varmien.
in suis
iuribus circa
electionem Episcopi
juxta
Decretum
Consistoriale in
anteceffum
emanatum.
Num. 22.
Innocentius
VIII. cū
prævia
discussione
Causa in
Consistorio
confirmat
electionem
Luca Veselindi
in Episcopum
Varmie.
Reperitur
in reg. Cancell.
Apostolica
provisionū &
Sub Datum
Roma 15. Kal.
Iulij. Pontifi-

Illustrissimo, e Reuerendissimo Signore &c.
Hā Nostro Signore approuato tutto quello che V. S. Illustrissima hà praticato, & auertito in proposito della vacante Chiesa di Varmia, alla quale deue mantenersi quel tanto che le fū conceduto col Decreto Consistoriale di cui Ella hà hauuto copia, il che sicome si praticarà qui nella spedizione, così dourà purcostā auertirsi da V. S. Illustrissima &c. Si attenderà in tanto quello che da lei farà notificato in appresso sū tal materia &c. Roma li. 3. Ottobre 1711.

Affectionatissimo Seruitore
F. Cardinal Paulucci.

INNOCENTIUS EPISCOPUS &c.

Dilecto Filio Luca Electo Varmien. salutem &c.

Sanè Ecclesia Varmien. cui bo. mem. Nicolaus Episcopus, dum viueret præsidebat per obitum ejusdem Episcopi, qui extra Romanam Curiam debitum naturæ persoluit, Pastoris solatio destituta, dilecti Filii Capitulum Varmien. pro futuri Episcopi Varmien. celebranda electione, vocatis omnibus, qui voluerunt, & debuerunt electioni hujusmodi commodè interesse die ad eligendum præfixa, ut moris est conuenientes in unum, te ipsius Ecclesiæ Varmien. Canoniam in Episcopum Varmien. concorditer elegerunt, sicq; electioni hujusmodi, illius tibi præsentato decreto consentisti: Et deinde tam Tu, quàm Capitulum præfati electionis ejusdem fecisti negotium proponi in Consistorio coram Nobis petentes ipsam auctoritate Apostolica confirmari, in his omnibus à iure Statutis temporibus obseruatis &c, Nos igitur, qui electionem ipsam, & Tua persona me-
rita

rita examinati fecimus diligenter, quia electionem ipsam de persona Tua literarum scientia prædita, vitæ munditia, & morum honestate decora, in spiritualibus prouida, in temporalibus circumspecta, factam canonicam esse reperimus, ipsam de Fratrum nostrorum consilio auctoritate Apostolica confirmamus, & approbamus, Teque eidem Ecclesiæ præficimus in Episcopum, & Pastorem &c.

Ha Litera provisionis Apostolica Innocentii VIII. in edendo hoc Summario tardius reperia, ideoque hic extra ordinem apposta referuntur ad alias ejusdem Pontificis recensitas antecederent sub num. 4. lit. C. circa controuersias electionis discussas in Consistorio Apostolico.

In Secretaria Consistoriali cum Positione Causæ exhibitæ habetur ex Actis Capitularibus authentice sumpta longa series, & ordo Electionum, seu Postulationum continuatis actibus à Capitulo Varmien. factarum superiori sæculo usque in præsens cum subsecuto effectu provisionum Apostolicarum in persona cuiusque Electi, seu Postulati Episcopi; atque cautiones, quandoque adhibitæ pro præseruatione ejusmodi juris.
Perillustres, & Rñi Domini, & Fratres Obseruandissimi.

Si liceret Perillustribus Dominationibus Vestris penetralia cordis mei inspicere, omni proculdubio cognoscerent, non aliter ab ipsis de me sentiendum fore; quàm in suis ad me nuperrimè datis Literis, easdem sentire lubens perspicio. Major est, quàm satis exprimi queat amor meus erga Perillustres Dominationes Vestras, propensio in istam Prouinciam, zelus, & teneritudo pro ista Ecclesia, cujus, veluti meæ olim Sponsæ dilectissimæ, vix

K

sine

actus Inno-
centij VIII.
anno quinto
fol. 51.

A
Capitulum
Varmien. non
intermissè
fuit in possessi-
one eligendi,
seu postulandi
suum Episcopum
quotiescun-
que vacare
contigit e-
am Ecclesiam.

Num. 23.
Epistola re-
sponsiua Cel-
sissimi Princi-
pis Primatis
Polonia, qui
reddidit secu-
rum Varmi-
ense Capitulum
de fauorabili
& equa
intentione

Sereniff. Regis, nec censet eius voluntate fieri, quod turbetur ius libera electionis Capitularis.

sine lacrymis mihi conceditur reminisci. Hinc est, quòd non sine magno animi mœore audiam, quæcunque minimus etiam rumor minùs fauorabilia illis contingere, adferat. Iustissima tamen, & nemini unquam denegata Serenissimi Regis, Domini Nostri Clementissimi Protectio, facile extortas Perillustrium Dominationum Vestrarum turbationes uberrimè solari poterit; Præcipuè cum comperta sit hucusque Reipublicæ, & etiam Serenissimo Regi, Perillustrium Dominationum Vestrarum fidelitas, & omnimoda devotio; quam, & ego tot annorum ibi Præsul notam habui, & perspectam, uti dignissimarum personarum gremium hoc componentium, gnarus optimè; induci ergo non possum, ut credam quempiam in Collegio vestro reperiri, qui vel cogitare posset de minima imminutione, & læsione obsequii, fidelitatis, & obedientiæ secundùm pacta, & obligationes vestras Serenissimis Regibus, & Reipublicæ debitum. Sicut ergo jus Majestaticum semper à Capitulo Varmien. magna adoratione obseruatum est, ita Serenissimus Rex, cui prima virtus est jus suum cuique tribuere, & conservare, tota propensione intendit illud inuiolabiliter manutene, Paternâq; tueri Clementiâ. Nemo igitur diuersum ab his esse Serenissimi Regis mei animum opinetur: Amat enim Sua Regia Majestas Dominus meus Clementissimus in libero Regno liberis regnare non coactis, & priuilegia Ecclesiarum, & Capitulorum augere, non conuellere; & casu, quo aliter quispiam de Serenissimi Regis iustitia, & bonitate opinari, & sentire vellet, talem profectò honoris, & famæ Regiæ Amicum esse non censerem, Secu-

ras

ras proinde esse liceat Perillustres Dominationes Vestras circa Reuerendiss. Capituli jura, & præcipuè circa non postremum monile practicatam Electionis, cui Clementissima Regia Majestas credo, quòd nullum velit inferri præjudicium. Tandem de constanti effectu, & æstimatione mea sibi polliciantur Perillustres Dominationes Vestra plurimum desidero, & prospera quæque animitus apprecor. Perillust., & Reuerendiss. DD. VV. Dat. Louicii 12. Aprilis 1724.

Additiss. Frater, & ad quævis officia paratissimus
Theodorus Potocki Archiepisc. & Primas.
Status, & ordines huius Episcopatus in hodierno
Conuentu, de consilio Ven. Capituli indicto, non
vi laudi Mariaburgensis, Graudentinensis, aut
aliarum Prussia Terrarum &c. (de quo quàm
solemnissimè protestantur) ceu, cui nunquam
fuerunt obnoxij, sed ultrò, ad testificanda Sacra
Regia Majestati, & Inchyto Poloniarum Regno;
studia & promptam voluntatem suam, pro sub-
leuandis Regni Polonia, & communis Patrie
necessitatibus presentibus &c. exemplo aliarum
Regno Polonia incorporatarum Prouinciarum,
unanimes consensu sanciuerunt &c. Super qui-
bus omnibus &c.

Sequitur legalitas Notarij extrahentis ex actis Conuentuum Generalium in materia contributionum publicarum incipiendo ab anno 1601. sub olim Petro Tylicki Episcopo Varmien. usque ad moderna tempora successiuè seruata de casu in casum eadem protestationis formula.

K 2

Num. 24.
Status, & ordines Episcopatus Varmien. in suis Conuentibus Generalibus quoties statuerunt aliquam Quotam pro publico Regni Polonia necessitatibus, solemniter protestantur id fieri beuolagratiudine, & gratia promerenda Regia protectionis, & non in vim ullius sanctionis, vel impositionis indistincte à statibus Regiæ Prusis, cui nullum jus est decer-

Anno

uendi contributiones in Varmia.

Num. 25.
Summaria informatio Iurium Ecclesie Varmien. pro parte Capituli exhibita anno 1512. eximio olim Archiepasculi, & Primati Polonia Io: de Lasco designato Oratori ad Summum Pontificem, & Concilium Lateranense, in Causa Prussia, ut referet Pistorius Nidanus Polonicarum rerum tom. 2. pag. 317.

Vide num. 4.

Concordata Ecclesiarum Germania ab Episcopo Varmien. acceptata, cum

Anno Domini M^{CC}XLIV. Terra Prussia ab Infidelibus per Sedem Apostolicam erepta, bo. mem. Wilhelmus Episcopus Mutinensis dictae Sedis Nuncius, Terram praedictam autoritate eiusdem Sedis in tres partes divisit, & limitavit, duas Magistro, & Fratribus, Ordinis B. Mariae Theutonicorum, & tertiam partem huiusmodi Episcopo, cum omni proventu, iure, & iurisdictione deputavit; Ac mox deinde Ecclesia Varmien. in Cathedrali erecta, Episcopo Varmien. qui tunc Episcopus Prussia dicebatur, temporalia, quae Episcopo Varmien. competunt, nomine Romanae Ecclesiae concessit, & Ecclesiam Varmien. Sedi praedictae immediate subiecit; Ita tamen, ut ex tunc jus eligendi, seu postulandi Episcopum, ad Capitulum Ecclesiae Varmien., jus verò disponendi de Dignitatibus, ac Canonicatibus, & Praebendis eiusdem Ecclesiae, ad Episcopum Varmien. una cum Capitulo pertineret; Quae omnia fel. rec. Innocentius Papa IV. per suas confirmavit; Et Imperator Carolus IV. per suas literas, aureis Bullis munitas, rata, & grata habuit, prout in ipsorum Vilhelmi Episcopi, & Nuncij, ac Innocentij Papae, & Caroli Imperatoris Literis huiusmodi plenius continetur. *Vid. num. 2. 4. & n. 7. lit. A.*

Vnde a tempore foundationis huiusmodi ad infra dicendum tempus, Concordatorum inter Sedem praedictam, & Nationem Germanicam Capitulum, & Canonici Ecclesiae praedictae fuerunt in possessione, seu quasi pacifica, & quieti juris eligendi personam in Episcopum Varmien. & obtinendi confirmationem electionis a Sede praedicta; Et Episcopus una cum Capitulo fuit in possessione juris dispo-

disponendi de Dignitatibus, Canonicatibus, & praebendis dictae Ecclesiae Varmien. jure foundationis, dotationis, & approbationis dicti Papae Innocentij, ut praefertur. Deinde anno Dni M^{CCCC}XLVII. supervenientibus dd. Concordatis Germanicae Nationis, Franciscus tunc Episcopus Varmien., tanquam Germanicae, seu Alemaniae Nationis, dicta concordata acceptavit, & ab eo tempore intra usque in praesens Episcopus, & Capitulum praedicti, liberè disposuerunt in alternativis mensibus de Praebendis, & Dignitatibus, excepta praepositura. Capitulum quoque, & Canonici liberè elegerunt pro tempore personam in Episcopum Varmien., & confirmationem electionis a Sede praedicta obtinuerunt, jure Concordatorum praedictorum.

Successive autem de anno M^{CCCC}LXVIII. D. Nicolaus Tungen per Capitulum canonicè electus, atque jure Concordatorum per Sedem Apostolicam confirmatus, postquam Episcopatus sui possessione per aliquot annos pacificè continuata, per fel. rec. Casimirum Regem Poloniae ab Ecclesia, & Episcopatu suo armata vi expulsus, longum passus fuisset exilium, tandem ad Episcopatum reductus, ne totus Episcopatus extirparetur, fuit compulsus per eundem Regem, facere cum eo quandam concordiam, seu capitulationem, & inter alia submittere, & obligare se, & Successores suos cum Capitulo, quod ex tunc in futurum Capitulum, & Canonici tenerentur eligere in Episcopum personam gratam Regi Poloniae pro tempore existentem Sed quia praedicta fuerunt per praefatum D. Nicolaum Episcopum, & Capitulum facta meru, vi, & compulsione, absque licentia Sedis Apostolicae, in

subsecuta eorum observantia. Vid. sub n. 4. lit. A. B., & seq. n. 14. lit. C., & D. n. 17. lit. F. n. 19. lit. G. n. 20. lit. A., & n. 26. lit. B.

Vid. num. 5.

Vid. num. 27. sub lit. T.

illius ac privilegiorum Ecclesiæ Varmien. præjudicium, non sunt per dictam Sedem unquam confirmata, ideò per dicti Nicolai Successores Varmien. Episcopos, & per Capitulum nunquam sunt observata.

*Vid. dicto
num. lit. X. &
num. 4. & 22.*

Mortuo namque dicto Nicolao de anno MCCCCLXXXIX. Lucas tunc Canonicus Varmienensis per Capitulum in Episcopum liberè electus opponente se acriter dicto Domino Rege, tanquam ingratam sibi personam electam fuisse, non observata concordia dicti D. Nicolai, fuit per fel. rec. Innocentium Papam VIII. jure Concordatorum Germaniæ confirmatus. Et tunc de juribus, & privilegiis Ecclesiæ Varmien., & præsertim de Concordatis prædictis, ac de justitia ejusdem Ecclesiæ plenissimè cognitum fuit, consistorialiter, & specialiter, quòd dicta concordia Nicolai Episcopi, & Capituli, nulla fuit ab initio, nec aliquo modo obstet juri, liberè eligendi Capitulo competenti, clarè discussum à Procuratoribus, & Advocatis tam D. Regis, quàm Capituli per plures menses auditis, referente bo. mem. Marco Episcopo Præstinenfi, Cardinali S. Marci, prout ex litera ejusdem Cardinalis missiva ad præfatum Regem directà patet, sub Data 15. Septembris anno MCCCCLXXXIX.
Vid. num. 4. per tot.

*Vid. num. 6.
per tot. &
num. 26. lit. C.*

Quamvis igitur Ecclesia Varmien. in jure liberè eligendi Episcopum, per Serenissimos Reges Poloniae pro tempore graviter fuerit oppugnata, est tamen semper patrocinio Sedis prædictæ defensata. Nam, & fel. rec. Iulius Papa II. omnes subjectiones, & conventiones per Episcopos Varmien. Regibus Poloniae, & cum illis factas in præjudicium Sedis Apo-

Apostolicæ, & dictæ Ecclesiæ Varmien., & per quas libera electio Episcopo impeditur, cassavit, seu potius cassas, & irritas declaravit; ac privilegia dictæ Ecclesiæ de novo confirmavit de anno MDXII. ante obitum dicti Lucæ Episcopi.

Nunc ultimò, cum dicto anno MDXII. de mense Martio, vacante dicta Ecclesia, per obitum præfati Lucæ Episcopi, Capitulum liberè elegisset Fabianum modernum Episcopum Varmien., idem Fabianus Episcopus confirmatus, & consecratus, cum octo Canonicis tunc apud Ecclesiam residentibus, cæteris Canonicis octo absentibus (de quorum utiq; singulorum interesse agebatur) conclusit cum Serenissimo Rege moderno talem concordiam super futuris electionibus Episcoporum, de quatuor personis nominandis, prout Paternitati Vestræ optimè constat. *Vid. n. 5. lit. A.*

Cum autem stantibus fundationibus, donationibus, & immediata subjectione, aliisque prædictis privilegiis Ecclesiæ hujusmodi dicta concordia Nicolai Episcopi, seu subiectio per eum Regi præfato, absq; licentia Sedis prædictæ facta, ac per metum, & vim bellicam extorta, nulla existat, nec unquam sit per dictam Sedem confirmata, imò cassata, ac potius irrita, & cassa declarata, nec per Capitulum observata; Ac dicta concordia, quæ per modernum Episcopum, & octo Canonicos facta prætenditur, etiam absq; licentia Sedis prædictæ inita, non consentientibus cæteris Canonicis, imò multis, tam ex illis, qui præsentibus fuerunt, quàm ex his qui absentes ab Ecclesia erant, contradicentibus, de quorum tamen singulorum interesse agitur, sit etiam nulla, & dictæ Sedi, Ecclesiæque Varmien., ac Subditis ejusdem

*Vid. num. 5.
lit. A. & num.
27. lit. T. sub
lit. X.*

*Vid. num. 6.
lit. A.*

ejusdem præjudicialis, & damnosa; Et si concordia illa acceptaretur, timenda essent multa scandala, & incommoda Ecclesiæ, Canonicorum & aliarum personarum, quæ ad præsens, non opus est narrare; Cùm eis præfatus Casimirus Rex promiserit pro se, & Successoribus suis Regibus Ecclesiam Varmien. conservare, fovere, & manutene in suis juribus, consuetudinibus, & privilegiis, prout etiam modernus Dominus Rex Sigismundus idem promisit, & denuò confirmavit. Ideò pro parte Decani, & aliorum Canonicorum Rom. Cur. sequentium supplicatur R. D. V., ut pro bonitate sua, & benignitate, ac amore erga Ecclesiasticam Rempublicam intercedere dignetur apud Regiam Majestatem, ut illa memor suæ promissionis, & pro innata sua clementia, & pietate, ac commodo, & tranquillitate Terræ Prussiæ, & Regni sui permitat dictam Ecclesiam suis gaudere privilegiis, Quod ubi Decanus, & Canonici à Majestate Regia, & Paternitate Vestra Reverendissima impetrauerint, parati erunt ad omnia, ad quæ de jure tenebuntur, recommendantes se & Ecclesiam prædictam Majestati Regiæ, & Paternitati Vestræ Reverendissimæ humillimè in justitia sua.

Sequitur legalitas Notarii extrahentis ex vetusto Libro autentico Actorum Capituli Varmien.

anni 1512.

Christi nomine invocato &c. Nos Vincentius Laurentis Dei, & Apostolica Sedis gratiâ Episcopus Montis Regalis, ad sereniss. Principem Henricum Poloniae Regem &c. Sanctiss. D. N. Papæ cum potestate Legati de Latere Nuncius: à Reverendissimo D. Martino Cromero Coadjutore, ac dilectis Nobis

bis in Christo Canonicis, & Capitulo Varmien. Compromissarius Judex Casarum constitutus, quas ipsi coram Nobis vicissim proposuerunt, atque agitarunt in punctis, & articulis infra scriptis; controversias, & lites omnes componere, & definire volentes in vim compromissi in Nos facti, ad hunc qui sequitur modum sententiam ferimus &c. Quoniam bona Varmien. Ecclesiæ olim fuerant ab Episcopo, & Capitulo communiter possessa, illis postea divisim integra beffis Episcopo; Triens verò Capitulo assignata est portio integra sub hac verborum formula in arbitrio descripta anno Domini 1288. (ut scilicet Capitulum iisdem juribus, libertatibus, usibus, & dominio omnia Bona, & Possessiones suæ partis possideat, & teneat quibus D. Episcopus tenet, & possidet suam partem): A quo etiam tempore, subditi Capitulares causas suas coram infra scriptis Magistratibus semper proposuisse dicuntur, ut videlicet coram Sculteto in prima instantia, à sententia Sculteti ad Senatum (quem vocant) locorum appellent, & à Senatu ad Administratorem Supremum Judicem à Capitulo deputatum, & ab hoc etiam (quamvis tertio provocare non liceat) per modum supplicationis ad Capitulum, seu Visitatores recurrere queant. Ideò à præscripta consuetudine, arbitrio roborata temerè recedendum non esse definimus.

Ità tamen integram jurisdictionem Capituli obseruari volumus, ut eam alii non infringant, & ipsum suos limites non excedat. Quare Canonicorum subditos, quantumvis exemptos, ritè coram Episcopo conveniri posse declaramus, ex his causis dumtaxat, nempe ratione delicti, vel contractus,

culum Varmien. ratione divisionis Bonorum, & super exercitio jurisdictionis temporalis totius Episcopatus, atque super jure conferendi Canonicatus in mensibus alternatis.

Dictio temporalis totius Episcopatus divisiva est inter Episcopum Principem & Capitulum per Bessim, & Trientem.

A

A judicijs secularibus Opidanorum, & Terrigenarum Varmien. non datur ulla provocatio ad Tribunalia Regni Poloniae.

Num. 26.
Sententia R.
P. D. Nuncij
Apostolici Poloniae
super controversiis
inter Martinum
Cromerum Episcopum,
& Capitulum

fiuè rei, de qua contra ipsos agitur, ab ipso etiam Episcopo visitari, corrigi, & emendari posse statuimus. Qua in re si Edictis per Loci Ordinarium propositis Canonorum subditi post hac non obtemperauerint, multctis, & aliis pœnis sic compellantur, ut obediant. Si quis autem: ex Capitulo, vel nimia potentia elatus, vel quod in ipsos Subditos Magistratum gerat, contra huiusmodi Ordinarii decretum venerit, in eum (juxtà veterum Patrum Decreta) est animadvertendum &c.

B

Collatio Canonice in mensibus alternatiuis pertinet ad Episcopum simul taneè cum Capitulo à tempore immemorabili.

Deindè ibidem paucis interjectis in eodem Decreto ratione Electionis, & institutionis Canonorum prosequitur sic.

EX arbitrio à Iudicibus communiter assumptis prolato 1238. anno super diuisione Bonorum inter Episcopum, & Capitulum facta, ius Canonicos eligendi in mensibus Ordinarii Capitulo delatum est, quo ipsum Capitulum proponit, eos quos eligit simul quoque instituendi se esse in possessione, vel quasi possessione, quam crebris actibus ità continuasse affirmat, ut per veteres nonnullas scripturas in Acta Capituli referri solitas huiusmodi Iuris præscriptionem longo tempore quo hominum memoria in contrarium non extat, probare intendit (nisi aliquo fortasse actu contrario præscriptio interrupta esse à Coadiutore demonstraretur) ex quibus Actis Capituli intentio probaretur modo documenta in iudicio exhibita cum Archetypo conuenire constaret. Iis etenim perspicuum est Capitulum octoginta ab hinc annis eiusmodi institutionis actus quàm plurimos fecisse ipsis scientibus, nec contradicentibus, imò verò consentientibus Episcopis. Quapropter Nos iura Episcopi, & Capituli facta, tecta, tueri cupien. ordinamus, ut utraque

traque parte præsentè exempla Canonorum (ut præfertur) institutiones continentia cum Archetypis legitimè conferantur, quæ si ex toto in substantialibus conueniant, nec interim legitimè aliquid opponatur, quod huiusmodi præscriptionem interruptam esse ostendat, etiam nunc declaramus ex hac præscripta consuetudine continuatis actibus comprobata Capitulo Varmien. instituendi Canonicos in mensibus Ordinarii, à se legitimè electos ius quæsitum esse &c.

Et tandem concluditur.

Cæterum pacta contra Ecclesiæ libertatem facta minimè seruanda sunt, quin Principum etiam Constitutionibus inania, & irrita esse solent; faciantque contra Ecclesiæ incolumitatem Canonici, & Capitulum, si certis obstringantur pactionibus, quibus alienationi Bonorum immobilium ipsius Ecclesiæ consentiant; Huc etiam accedit, quòd ipse Episcopus citrà periurij notam huiusmodi Bona alienare nequaquam potest, nisi ex Summi Pontificis permissu certæ iuris solemnitates accedant; Quamobrem nisi iis obseruatis, perpetuum super hac re Coadiutori silentium imponimus.

Ego Vincentius Episcopus Montis Regalis Nuncius Apostolicus ità pronunciaui.

Sequitur eiusdem sententiæ Instrumentum acceptationis facta ab ipsis Partibus, & legalitas Notarij in forma &c.

S. PIVS PAPA V.

Venerabili Fratri Stanislao Episcopo Vladislauien. &c.

Certiores facti non sine magno animi dolore Ecclesiam Varmien. nonnullo in periculo amittendorum Bonorum suorum versari, quibus occupandis quidam

L 2

C

*Pacta ladan-
ria Ecclesie
libertatem
absque Sede
Apostolica
consensu cum
quocunq; in-
ita, declaran-
tur pro nullis,
& irritis ipso
iure.*

D

*S. Pius V. sol-
licitus de præ-
seruatione Iu-
rium, & Bono-*

rum Ecclesia Varmien. ejus curam impensè commendat Episcopo Vladislauen. cui tunc primariæ partes apud Regem Polonia obire incumbebat.

dam isthic prava incensi cupiditate inhiare dicuntur; valde pro ea, quæ Nobis ab Omnipotenti Deo commissæ est Ecclesiarum sollicitudine, animo commoti sumus. Itaque faciendum Nobis existimavimus, ut has ad Fratritatem Tuam literas illic daremus, quibus Te; si modò ea vera sunt, quæ accepimus; ad omnia ejus Ecclesiæ iura ac Possessiones, consilio, auctoritate, suffragationeque tua tuendas & quantum in Te est, incolumes, atque integras præstandas hortamur. Illud etiam Fratritatem Tuam curare cupimus, ut ejusdem Ecclesiæ à Serenissimo Poloniae Rege, & ab Amplissimo Regni Senatu, maior aliquantò ratio habeatur, quam quanta adhuc habita esse dicitur: Quod quamvis ipsam, pro eo quod debet, rebus Ecclesiasticis tuendis officio, diligenter facturam esse speremus, tamen eo animi nostri studio ab ea petimus, ut vel in hoc ipso, quanti Nos, Sanctamq; hanc Sedem Apostolicam faciat, eam Nobis declarare velimus: Id enim officium, præterquam erit æquitate, bonitateque Tua dignissimum, Nobis præterea gratissimum, acceptissimumque est futurum, cui Nos officio paternæ nostræ erga Te voluntatis indicijs idonea occasione oblata, semper libenterq; respondebimus. Dat. Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris &c. Ex Libris epistolarum Illustrum Virorum à Stanislaio Carnouio Episcopo Vladislauen. edit. Cracoviæ 1578. & relat. in tom. 2. Hist. Pol. 1o: Dlugoffi. Lipsiæ anno 1712.

E
Varmia sub peculiari cura est Sedis Apo- Claræ memoriæ And. Chrysof. Zaſuski Episcopus Varmien., simulque Supremus Regni Poloniae Cancellarius in Pastoralis suæ epistola ad Clerum, uniuersumque

sumque Populum Varmien. edita anno 1699. tom. 3. rerum Polonicarum fol. 770. inter ejus opera relata, sic habet: Nunquam recordationi nostra excidere potuit, quanta omnibus retro sæculis cura, & sollicitudine Sancta Sedes Varmiam tanquam singularem Vaticanæ Religionis gemmam, undique inbianibus Acatolicis obsessam tutata fuerit; tot olim suarum curarum impensis à Crucigeris Theutonibus gloriôsè vindicatum &c.

Compilatio excerptorum ex variis Historiographis præcipuè Poloniæ, qui Senatorio, aut Regij ministerij munere functi, seu juri dicendo in Regno Polonia adhibiti, testificantur luculenter Ecclesia Varmien. naturalem libertatem, jusque eligendi Episcopum de gremio Capituli, atque illius Privilegia.

Per Chronica Prussica uniuersim celebratur fundatio. & erectio Ecclesiæ, & Episcopatus Varmien. sub Innocentio IV. Papa, in ea Prussicæ oræ portione, quæ obtigit Sanctæ Sedi in divisione Terrarum Prussicæ, quæ à Summis Pontificibus conflato sacro Bello, accersitisque Militibus Inclyti Ordinis Theutonici communiter acquisitæ, & in potestatem prædicti Sacri Ordinis redactæ fuerunt, auspicante etiam Friderico II. Imperatore, & ad stipulante Conrado Masovia, & Cujaviæ Duce sub initium sæculi XIII. post profligatos, & diuturno Bello expulso ex eadem Prussia Barbaros Infideles, atque infestissimos finitimis Christianis.

Ejusmodi res gesta non solum palàm est ex Diplomatum Pontificum, Imperatorum, & Regum hoc Summario recensitis, sed insuper comprobatur monumentis Chronographorum, & inter vetustiores

Stolica, qua stipulante conquisita fuit.

Num. 27.
Ecclesia Varmien. fundata atque largiter donata est ex beneficentia Superiorum Pontificum.

ores Petrus de Dusburg Chronico Prussiae, eruditissimis notis Christoph. Hartknoch illustrato, editoque Francofurti, & Lipsia anno 1779. Par. 2. cap. 6., ibi: Cùm autem destructio Terra Polonia per clamorosam insinuationem Ducis (Conradi Masoniae, & Cujaviae Principis) ad notitiam Romane Curia deveniret, Sanctiss. P. D. Gregorius IX. Papa compatiens ei, & precauens periculis in futurum, omnem ordinationem cum Fratibus Domus Theutonica tamquam ritè, & rationabiliter factam, in nomine Domini confirmavit injungens dictis Fratibus, ut vindicarent injurias Domini, & Terrae Christianis debitas recuperarent ab Infidelibus occupatas, exhortans eos ad Bellum &c.

Idem Petrus Dusburg dicta Parte 2. cap. 5. refert Diploma Gregorii IX. Pontificis, quo conceditur Ordini Theutonico, ut à Paganis recuperata, retineat, qui Pontifex promisit se consilio, & auxilio eidem Ordini adfuturum. Refert quoque aliud Diploma Friderici II. Imperatoris pariter favore dicti Ordinis, & donationem ei factam à Conrado Duce Masoviae.

Item par. 3. cap. 33. de Legato Sedis Apostolicae, & de divisione acquisite Terra Prussia, ac fundatione Episcopatus Varmien., & latius in Animadversione ad idem cap. Christoph. Hartknoch. Eadem recenset Masb. Michovius Doctor Canonicus Cracovien. suo Chronico rerum Poloniae relat. à Nicolao Zalasowski lib. 1. de Iure Regni Poloniae tit. 26. edit. Posnania anno 1699. Io. Dlugossus designatus Archiepiscopus Leopoliensis. tom. 1. lib. 6. Annal. Polon. Mart. Cromer. de rebus gestis Polonorum lib. 7., & 8. circa fin. Stanislaus Sarnicius lib. 6. Annal. fol. 272. Gaspar Schazius lib. 1. Chronico. Prussiae fol. 17. Simon Grunovius Hist. Prussiae tract. 6. loc. plastvich

plastvich in ipso initio sui Chronici Varmien., aliisque quorum testimonio uniformi Varmia dicitur acquisita, & ibi fundata Ecclesia summorum Pontificum operâ.

Ex Odorico Raynaldo Annal. Ecclesiast. tom. 13. ad ann. 1236. n. 16.

Non in Meridionalibus modò Regionibus, verùm in Septentrionalibus etiam amplificata est religio: tot enim in Prussia Populi illatum Evangelii lumen admisere, ut plures jam in ea admitti Episcopatus possent, quo accepto Gregorius (IX.) Guillelmo Episcopo quondam Mutinensi Apostolicæ Sedis Legato in mandatis dedit, ut de aliquorum consilio limites, cuique Episcopatu præscriberet, ac definiret &c. - Cum exultatione spiritus intellecto, quod Divina faciente potentia tantum de Prussia partibus sit Christiano dominio subjugatum, ut ibidem possent limitari Diœceses, & Episcopi institui, ac eisdem congruis de Bonis temporalibus provideri, presentium tibi auctoritate concedimus, ut Deum habendo præ oculis de consilio, & assensu dilecti Filii Preceptoris, & Fratrum Sanctæ Mariæ Theutonicorum in partibus illis morantium, in eisdem partibus limitare Diœceses, & tres de Fratibus Ordinis Predicatorum dumtaxat ibidem instituire valeas, ac eosdem etiam adsciso Canonico Episcoporum numero consecrare. Dat. Interamne 3. Kal. Iunii Pontificatus anno 10.

ÆNEAS SYLVIVS S. R. E. Cardinalis Piccolomineus Episcopus Senensis, & Varmienensis, qui celebres in Germania, & Prussia Legationes obivit, postea assumptus ad Papatum, dictusq; Pius II. in suo tract. de Europa cap. Prussia - sic habet: Prussia, quam longa est percurrit Vistula fluvius Gedanium

A
Litere Pontificie ad Guillelmu Episcopum Mutinensem. Sanctæ Sedis Legatū in Prussia, cū facultate limitandi Terras de Barbaris recuperatas, pro fundatione Episcopatus &c. lib. 10. ep. 88.

B
Æneas Sylv. Card. Piccolomineus Episcopus Varmien.

num usque, vulgò *Danzig*, quo in loco Baltheum Mare influit, quod ultra hunc fluvium est, Sarmatici juris fuit, quod citra, Germanici. Ad Merididem *Masovita*, *Polonique* rura colunt; Occidentem *Saxones* occupant. Aquilonem *Baltici* Maris excipit littus. *Vlmigeros* olim hanc Terram incoluisse *Iordanes* tradidit, quo tempore *Gosbi* ab Insula *Scandavia* in continentem descenderunt, qui *Vlmigerorum* Terras invaserunt. *Barbara* hæc Gens, & Idolorum cultrix usq; ad *Fridericum* Imperatorem hujus nominis secundum fuit. Sub ejus verò Imperio *Fratres Theutonici* Viri Nobiles sumptis armis quicquid Pruthenici juris citrà *Vistulam* fuit, occupavêre &c. Bellum pluribus annis productum est, ad extremum fortuna dictorum Fratrum imperio arridens, omnem eis *Prussiam* subjecit. Ex illo tempore *lingva Theutonica* introducta est, & cultus Christi gentibus illis imperatus: Ecclesiæ quoque Pontificales erectæ, trans *Vistulam Pomejanensis, Culmensis, Sambiensis, & Varmiensis*, ad quam defuncto *Francisco* Episcopo, parvitatem nostram postulaverunt Canonici, *Calixtus* Pontifex Maximus eam Nobis, annuente Senatu Apostolico commendavit: *Quæ una est in illis partibus jure suo utens, nec uspiam subiecta Fratribus Theutonicis &c.*

Idem Æneas Sylvius in Commentariis rerum memorabilium sui temporis, publicatis post adeptum Papatum lib. 1. circa initium, pag. 28. in recentiori editione Francofurti anni 1614. tradit, ut sequitur - In Prussia, quæ olim Vlmigeria dicta est, & ad Mare Baltheum jacet Ecclesia nobilis, ac prædives, quam Varmiensem vocant, multis Arcibus, & Oppidis. ac latissimo imperio potens; sed orto inter Beatæ Mariæ

Theuto-

Theutonicos, qui Prussiæ dominabantur, & Regem Poloniæ (ad quem Prutheni defecerant) crudeli, & asperrimo Bello, Ecclesia ipsa admodum defecit, partem Theutonibus, partem Polonis ad se trahentibus, & Villas, atque Oppida diripientibus. Obiit interea *Franciscus* ejus Ecclesiæ Episcopus; Canoniorum pars magna Æneam sibi Episcopum postulavit, pars altera bifariam diuisa est, & quidam Luticonem Regis Poloniæ Consiliarium elegerunt, quidam alium Theutonibus adhaerentem: Possessio Ecclesiæ à principio Laticoni data est, sed cum *Calixtus* Papa Canoniorum postulationi annuens administrationem Ecclesiæ Æneæ (Cardinali Senensi) commendasset, possessio quoque ad ejus Procuratorem delata est ejus partis, quam Luticonus obtinuerat, qui minimè ausus est Cardinali adversari; Æneas exindè Pontificatum Max. assecutus. *Paulum Legendorfum* ei Ecclesiæ præfecit, qui absq; Aduersario, ad hunc usque diem illam gubernat.

Idem Æneas Sylvius in epistolis de tempore sui Cardinalatus editis videlicet epist. 291. ad Imperatorem scribens gratias refert Majestati Suæ pro Literis ad Sanctissimum Dominum Nostrum, & Sacrum Collegium super facto Varmiensis Ecclesie in ejus favorem, missis, & petit, ut dignetur quoque scribere ad Regem Poloniæ, quatenus possessionem illius Ecclesiæ expeditius assequi possit.

Aliis ibidem epistolis, idem petit à Rege Poloniæ, Hungariæ, & pluribus aliis subsequenter in eadem materia ad Ministros Aulæ Cæsareæ datis, urget eorum officia pro opportuniore effectu adificandæ possessionis ejusdem Ecclesiæ Varmien.

Idem Card. Piccolomineg. implorat favorem Imperatoris, & Regis Poloniæ pro assequenda expeditius possessione Ecclesie Varmien.

M

Idem

C
Prussiam totam subjungavit Ordo Militaris Theutonicus.

D
Episcopatus Varmiensis in Prussia est sui liberi juris, & dominij.

Honorifica mentio Ecclesie Varmien. in Commentariis Pii II. Pape.

E
Ecclesia Varmien. gaudet iure Concordatorum Germania.

Idem Æneas Sylvius Cardinalis in sua epistola Apologetica ad Martinum Mayr Cancellarium Moguntinum de usu concordatorum Germaniæ fol. 676., lato calamo recenset Ecclesias Cathedrales, in quibus Sedes Apostolica defert electionibus, seu postulationibus Capitularibus, adnumeratque inter eas Ecclesiam Varmien. enarrando suimet ipsius eo modo per Canonicos Varmieneses factam postulationem ad dictam Ecclesiam vacantem per obitum Francisci Episcopi.

Stanislaus Cardinalis Hosius in Concilio Tridentino Præfidentis Sanctæ Sedis Legatus S. R. E. Pœnitentiarius Maior, & ex Natione Polonica primus Varmienensis Episcopus, in suis Tractatibus Polemico-Dogmaticis Gregorio XIII. Pontifici dicatis, editisque Venetijs anno 1573., inque eiusdem sui Libri Præfatione ad Henricum Poloniæ Regem narrat Ecclesiam Varmienensem soli Pontifici Maximo esse subiectam, & hanc rationem sui, suæque Ecclesiæ exemptionis, & independentiæ sese allegasse, cum euocatus fuisset ad Synodum generalem Episcoporum Poloniæ, quam congregaverat Archiepiscopus Gnesnen. Metropolitanus, & Primas in uniuerso Poloniæ Regno.

Soli Summo Pontifici subiecta.

F
Metropolitani Gnesnen. (uti Sedis Apostol. Legati perpetui) auctoritati subordinantur omnes Ecclesie etiam Archi-Episcopales Regni

Huiusmodi exemptionis quoad Varmiam auget speciem, quòd ad Prouinciam, & iurisdictionem Archi-Episcopi Gnesnen. ex speciali prærogatiua (quia est Legatus perpetuus, seu ut vulgò dicitur, Legatus natus Sedis Apostolicæ) pertinent omnes Episcopi vniuersi Regni Poloniæ, & quamvis alter eiusdem Regni Archi-Episcopus Leopoliensis suam habeat Prouinciam à Gnesnensi distinctam, tamen & ipse, atque eius Suffraganei Episcopi auctoritatem

tem agnoscunt Archi-Episcopi Gnesnen. tam in prouocationibus, & iudicijs, quàm in Synodis ad quas ab illo euocantur, uti testatur *Marr. Cromerus lib. de Reb., & Magistratibus Pol. relas. in corpore Hist. Pol. Pistorij pag. 108., & 113.*

Polonia, inter quas non comprehenditur Ecclesia Varmien., qua illis nullo titulo adijci potuit, nam diuersi iuris censetur.

Hinc cum Varmienensis Episcopus nullius subiectionis nomine teneatur, visum fuit, ut coalescere deberet Poloniæ alia ratione; Et eapropter in Synodo Gnesnensi sub Archi-Episcopo Laurentio Gembicki anno 1621. Petricouia celebrata cap. 4. sic habetur: *Quoniam Sacri Concilij Tridentini sessio 24. de reformat. cap. 2. de Episcopis*, qui nulli Archi-Episcopo sub sunt disponit, quòd ipsi debeant sibi eligere vicinorem Metropolitanum, à quo ad Synodum Prouincialem vocati, *quamuis non iure subiectionis, sed iure electionis venire, & omnia in Synodo Statuta obseruari facere debeant, supplicandum Sanctissimo Domino Nostro esse censuit, ut Sua Sanctitas mandet Reuerendissimo D. Episcopo Varmien. ipsiusque Capitulo, qui iam pridem ad Sacrosanctam huiusmodi Concilii decreta obseruanda sese iuramento obstrinxerunt, in legem Concilij hoc ipso committant, dum Metropolitanum Gnesnen. quo vicinorem neminem alium habent, ad Synodales actiones, ipsam etiam Varmien. Ecclesiam concernentes, eligere negligunt refert *Nicolaus Zalasowski de iure Polonico tom. 1. tit. 26.**

Huiusmodi autem petitio utpotè incongrua Varmienensis Ecclesiæ naturæ, & libertati non fuit admissa. Martinus Cromerus Regni Poloniæ Senator, & Religiosiss. Antistes, qui obtinet Principem locum in Historia Polonica, quam scripsit mandante Sigifmundo Augusto Poloniæ Rege in eius ministerio

existens, ut profitetur in *Præfatione operis distributis in duos lib. de situ, Populis, & Magistrat. Reipub. Pol. relat. in corp. Historia Polonica supra recensito.* De Varmia utpotè parte Prussiae, sparsim habet, quæ sequuntur.

G

Varmia Populus ex progenie Germanica. Dicitur Ermlandia Idiomate suo vernaculo. Cingitur Prussia Ducali seu Brandeburgica, & soli suo pareat Episcopo atq; Capitulo. Præcipua Oppida Varmiensia partim Episcopalis, partimq; Capitularis iurisdictionis.

Lib. 1. circa initium pag. 77. Deletis penè prisca Prussia à Germanici sanguinis hominibus habitatur, & regitur. Eodem lib. pag. 79. Olim Prussia priusquam sub jugum Christi missa esset, alios fines habuit, fuit autem decem Regionibus, siue tractibus descripta videlicet Pomeaniensi &c. Erminio, siue Varmienensi, qui retinet etiam nunc in lingua Germanica vetus nomen, & Ermland vocatur &c., & superius aliquot lineis Varmia, & ipsa pars est Prussiae Regia ferè cincta undique Prussia Ducali &c., nec in ulla satrapia censetur, subiecta Episcopo suo, & Ecclesia eius Collegio Regis Poloniae Maiestatem agnoscentibus.

Pag. 87. Oppida præclara memorat = „ Heilsberga Episcopi Varmien. domicilium; Cathedra enim supra Fraumburgum est, initio autem fuerat collocata Brunsbergæ; quod ipsum quoque Oppidum geminum, permunitum, & frequens, copiosumq; est, ita ut inter primarias Vrbes Prussiae numerari queat, quam nuper Vir amplissimus Stanislaus Hofius S. R. E. Cardinalis, & Varmienensis Episcopus, unà cum Sacro ejus ipsius Ecclesiae Collegio, studiis literarum, atque doctrinae nobiliorem reddidit: iis Oppidis non multum cedunt Gutstada, Allenstenium, Resla, Vormditta, Melsacum, Vartenberga, Seburgum in eodem Tractu, ac Ditione Varmien.

Pag. 115., Præmissa juxta recentiore Geographiam, divisione Prussiae in Regalem, & Ducalem, seu Brande-

Brandeburgicam, subjungit: Ea pars Prussiae, quæ nunc Ducalis dicitur, ex eo tempore quo devictis Barbaris Populis sub jugum Christi missa est, simul cum Episcopis suis Sambienfi, & Pomesaniensi ad nostra usque tempora Ordini Theutonico-
corum Crucigerorum Militiæ Hierosolymitanæ paruit, cujus Ordinis Præses Magister Generalis, Socii verò, & Præfecti Territoriorum Præceptores, & Commendatores appellati sunt. Qui cum pro Amicis, & Sociis, Polonorum hostes facti essent, atque armis eorum adacti &c. unà cum Episcopis in verba Regis Poloni jurarunt, & aliquamdiu Majestatem ejus comiter conservarunt; sed cum id aliquoties, ad extremum, nostra memoria Alberto Marchione Brandeburgensi Magistro, Viro Excelsi animi, & rei Militaris perito, detractassent; Sigismundus Rex Senior, ut se, & posteros suos illa perpetua defectionum, bellorumque molestia liberaret & Poloniae tranquillitatem majorem præstaret, eis bello ad necessitatem deditio-
nis redactis, & partim decedentibus è Prussia, partim habitu, & religione abjecta manentibus, illum ipsum Albertum sororis suæ filium, pro Magistro, Ducem in Prussia iussit esse &c. Ex eo igitur tempore pars illa Prussiae ampla, & copiosa, duorumque præfatorum Episcopatum suppressione auctior, sub Duce esse cœpit &c. Vtinam is Sacra intacta reliquisset &c. Regia verò Prussia, ex quo à Crucigerorum imperio ad Polonum nomen, ante centum annos sese recepit, recepta ea est à Polonis in Societatem iuris, & Reipublicæ &c. Regiam autem appellamus, quæ Regi Polonorum subiecta est; Cuius partes primariæ sunt Culmen-

H
Prussia olim
Theutonica.

I
Marchio Albertus ultimus in Prussia Magister Grænia Theutonici, & primus Dux secularis in eadem Prussia à Sigismundo Rege Poloniae creatus anno 1526.

Prussia Regia, seu Polonica. Cui Varmia consentit, coheretq; aqua unione, & suo libera iure utent.

Nec antea agnouerat dominium Theutonici Ordinis ut porè soli Romano Pontifici subiacens in spiritalibus, & Temporalibus.

K

Episcopi Varmien. superiori tempore, ut plurimum Germanica Nationis fuerunt.

Posterius autem Poloniae sese addixerunt peculiaribus dumtaxat partibus, quibus Ecclesia proprium ius, & libertas tolli non poterat.

L

Varmien. Episcopus ad

sis, Mariæburgensis, & Pomerania citerior. His adnumeratur etiam Varmienfis Episcopus, qui licet Episcopo, & Collegio, siue Capitulo prorsus immediate subiectus sit, nec omnia cum Superioribus eius (Prussiae) partibus habeat communia; quemadmodum paulò explicabimus; non segregatamen sese à Regia, Priuilegijs suis utens, & fruens &c. In eo Episcopatu Pius V. Pontifex Maximus ultrò petente D. Sigismundo Augusto Rege, Amplissimo Cardinali Hosio, Coadiutorem mē dedit, Successoremque designauit, & Collegium accepit. Est Princeps Senatus Prussici Varmienfis Episcopus &c., qui nunc in nulla Prouincia censetur, & soli subest in rebus Ecclesiasticis Romano Pontifici, Magistri, & Ordinis (Theutonici) dominatum nunquam agnuit, amicitiam, & societatem, cum & ipse, plerumque Germanici esset sanguinis, libenter coluit, nec sine malo ac detrimento suo, & suae Ecclesiae; ad Regnum verò Poloniae post reliquam Prussiam, peculiaribus pactis cum Rege Casimiro initis sese adiunxit.

Pag. 118. Post recensitas Prussiae Primarias Satrapias, seu Regionum Praefecturas transit ad Varmien: Hæc quidem, ait, in nulla censetur Satrapia; Vno autem, & non interpolato ambitu, in modum principatus, Bona certis finibus peculiariter circumscripta, & arcibus, atq; Oppidis exulta habet: eaq; sic diuisa, ut duas partes Episcopus, tertiam Collegium, siue Capitulum obtineat; in iis utriq; subiectam nobilitatem habent, & liberam jurisdictionem ab omni Regionum Magistratum jurisdictione exemptam, & paulò infra: Bartena quoq; Terra, & Natangia antea ejusdem Episcopatus jurisdictioni subiecta fuisse, & suprà sex millia Mansorum Episcopo

scopo Varmien. per iniuriam, Crucigerorum detracta esse nullam Regia Prussiae Praefecturam pertinet in temporalis, nam Varmien. Ditionis omnis potestas est penes Episcopum Principem, & Collegium Canonicorum bipartita.

scopo Varmien. per iniuriam, Crucigerorum detracta esse nullam Regia Prussiae Praefecturam pertinet in temporalis, nam Varmien. Ditionis omnis potestas est penes Episcopum Principem, & Collegium Canonicorum bipartita.

M

Capitulum Varmien. vacantes sua Ecclesiae Canonicatus simulatè cū Episcopo alternis mensibus

Episcopo Varmien. iuxta recentiori patet ex quatuor Candidatu eligitur à Capitulo, & à Pontifice confirmatur.

O

Varmiensem Regionem incolunt Germanica stirpe.

vetus Varmiaë Metropolis). Quòd in ea Ciuitate pars Consulum, loco Scabinorum iudicia exercet.

Pag. 119. Recenset, quòd à iudiciis Terrarum Prussie Pro-uocatio est ad totius Prussie Consilium, seu Comitiam, inde verò ad Regem; De Varmia autem prorsus aliter sentendum esse, nam ibidem ait: *Varmiensis Episcopi subditi nihil habent negotii cum Comitibus Prussie: Solus iis interest, & praeest Episcopus, nempe ut Regni Poloniae Senator. Ipsi vero Episcopatus Varmiensis Incola & Subditi in eorum generali Conuentu, arbitrato suo, praesente auctoritate Episcopi, & Capituli, peculiares leges, & ordinationes sibi condunt, & tributa imperant, aliaque onera in usus publicos Urbium suarum, adhibitis Capitibus, & quasi Tribunis Plebis.*

Circa iudicia Urbana, & Terrestria, quae exercent Magistratus Sæculares, iam præcedenter exposuit, quòd non datur legitima prouocatio, nisi seruatis appellationum gradibus, ad Episcopum Principem, qui cum suo Collegio Cathedrali habet utramque jurisdictionem, & summam potestatem in suis. Ceterum nobilitas omnis, Civitates, & Advocatus generalis (qui Iudex perpetuus est in causis Terrestribus, & Sanguinariis) iurejurando partim Episcopo, & partim Collegio fidem suam obstringunt. Ibidem lib. 2. de Magistratibus.

Thomas à Lubimierz Polonus Familiaris intimus olim Cardinalis Stanislai Hosii, & Canonicus Basilicæ Sanctæ Mariæ Transtyberim, atq; Regens Sacræ Pœnitentiariæ sub eodem Cardinali Hosio, à quo communicatis sibi antiquis Codicibus ex Tabulariis Regni Poloniae, & ipsius Varmiaë, hausit Historiam, quam de Episcopatu, & Episcopis Varmiensibus edidit Cracouiaë in Regia Typo-graphia

graphia anno 1685, quantumuis rebus Polonicis se prodat esse fauentiorem, non diffitetur ipso initio sui Libri *tit. Fundatio Ecclesie Varmiensis*, quòd eadem Ecclesia erecta sit, atque dotata à Summo Pontifice in Ditione Prussiaë, quæ fuit Sacro Bello Sedi Apostolicæ per Theutonicum Militarem Ordinem acquisita, ut latius dicto Libro.

Idem per 101. Recenset longâ serie Antistites, qui ad eam Cathedralam assumpti fuerunt de gremio Capituli habentis jus eligendi suum Episcopum.

Pag. 18. Post vitam Joannis in ordine Varmien. Episcoporum VIII. refert, quòd Episcopatus Varmien. incorporatus fuerit à Carolo IV. Sacro Romano Imperio, ut illius protectione tutior permaneret, Idem confirmat in *vita Nicolai Episcopi pag. 57.*

Pag. 32., & 33. Et alibi passim recenset Episcopos Varmienses, qui recursus suos ad Imperatores instituendo, in eorum tutelam suscepti fuerunt.

Pag. 48. De Paulo XIV. Episcopo Varmien. ait illum se, & Ecclesiam Varmien. tradidisse Regi Poloniae tanquam Defensori, & Protectori, prout latius exactis, & literis Casimiri Poloniae Regis anni 1464. inibi indicatis.

Pag. 67. In vita Nicolai Tungeni Episcopi refert, quòd exortis gravibus controversiis cum præfato Casimiro Rege circa liberam electionem Capituli, istius jus Sanctæ Sedis auctoritate tutatum, firmatumque fuit; quamquam postea sub Sigismundo Jagellonide Rege Poloniae restrictum, redactumque fuerit ad quatuor Candidatos de eisdem Capituli gremio à Serenis. Poloniae Regibus designandos, eaque praxis deinceps in hunc usque diem seruata est, nullo exemplo uspiam in contrarium admissa,

N

Q
Varmia est
Ditio Ponti-
ficia.

Capitulares
electiones
semper ser-
uatae sunt.

Episcopus
Princeps Sa-
cri Romani
Imperii.

Ab Imperato-
ribus olim in
tutelam fuit
susceptus.
Demum in
fidem & Pro-
tectionem Re-
gem Poloniae
se se dedit.

R
Pactioes in-
ter Sigismun-
dum Regem
& Capitulum
de anno 1512.

nisi

nisi sola ratione Regii Principis, & Cardinalis Joannis Alberti filii Sigismundi III. Poloniæ & Sveciæ Regis, cujus condigno intuitu intervenerat Gregorius XV. Pontificis mandatum, quo tantus Princeps absolutus fuit à lege Statutorum Ecclesiæ Varmien. de non eligendo Episcopo, nisi aliquo è medio ejusdem Capituli, cujus tamen jus electionis de cetero integrum mansit, Regiæque recommendationi vota, & suffragia sua Capitulum detulit, uti comprobat Diploma præfati Pontificis superius recensitum num. II., & ibi etiam adjecta cautio Regia de non læso jure Capituli. Singularem hunc casum refert idem Tresterus pag. 140. & commemorat Paulus Piascius eximie famæ, & doctrinæ Senator Poloniæ in Historia rerum singularium sui temporis ad annum 1589. edita in folio Cracoviæ, & Amstelodami 1646. pag. 91.

Nicolaus Zalazowski accuratissimus modernus Scriptor quatuor Libris complexus univèrsam Jus Regni Poloniæ in fol. edit. Posnanie 1701. lib. 1. tit. 26. recenset ex veteri Chronico Polonorum Matthei Miechovii lib. 3. cap. 35., & lib. 4. cap. 62. & seqq. atque ex aliis Chronographis Polonicis Prussiam, adeoque Varmiam, quæ ejusdem Prussiæ pars est, acquisitam fuisse armis Theutonicorum annitente primùm Gregorio IX. Summo Pontifice, & ab Innocentio IV. successivè fundatam fuisse Ecclesiam Episcopalem Varmien. concessio pleno dominio temporali, & facultate liberæ electionis Episcopi, quam ex pacto recentiori fieri asserit ab ejusdem Ecclesiæ Capitulo ex quatuor personis Capitularibus nominandis à Rege Poloniæ pro tempore, & ea de re indicat Regium Diploma.

Datum

Datum in Conventu generali statuum Poloniæ anno 1512.

Item eodem suprâ citato loco dicit: *Præpositum Ecclesiæ Varmien. (quæ prima Dignitas est post Pontificalem) Rex Poloniæ præsentat: Ceteros Canonicos Capitulum simul cum Episcopo, alternis mensibus eligunt. Et paulò post addit: Episcopatus Varmien. nobilitatem habet ab omni Regionum Magistratum jurisdictione exemptam.*

Eandem Varmienensis Episcopatus libertatem contestatur eruditissimus Simon Starowolski in *descript. Poloniæ sit. Prussia.* Et pleniùs testificatur Joannes Plastwig in Chronico Episcoporum Varmien. deducto usque ad exitum sæculi XVI. scilicet ad obitum Cardinalis Andreæ Bathorei Episcopi Varmien. & Stephani Bathorei Poloniæ Regis ex fratre Nepotis. Vbi in Episcoporum serie recensetur eorum electionem à Capitulo de casu in casum semper fuisse peractam, Liberum verò, & independens dominium cum utraque jurisdictione Episcopi, & respectivè Capituli Varmien. luculenter enunciatur passim in toto tenore ejusdem Historiæ, & signanter in vitis Pauli XIV., & Nicolai XV. Episcoporum Varmien., qui omnimodò conati sunt defendere illius Ecclesiæ libertatem, eamque etiam armis tutari; quorum fortia gesta loquuntur monumenta historica etiam celebriorum Scriptorum Polonicorum, quantumvis isti Regibus suis aliqua honorificè tribuendo, propensiores sint rebus suæ Patriæ ampliandis; at tamen fidei historiciæ, & veritatis ratio non finit eos prorsus reticere Varmienensium Antistitem curam, & studium, animiq; robur in tuenda suæ Ecclesiæ libertate, proût necessitas tulit, tum pacis artibus, tum etiam bellica

*Et libertatem
Ditionis Varmien.*

*Eorundem pa-
storum recen-
sem observan-
tiam recen-
sent Trahan-
tes de jure
Regni Polo-
nia.*

Episcopi Varmienfes iura sua Ecclefia strenuè tutati funt,

*Nicolaus de Tungen ritè à Capitulo e-
lectus Epifcopus Varmien,
& à Summo Pontifice confirmatus, fortis animo re-
ftitit alteri intruso in Epifcopatum.*

fortitudine, ut videre est in Annalibus Polonicis Ioannis Dlugoffi, seu Longini iterùm impressis Lipsia anno 1711. lib. 13. ad annum 1474., ibi- Sub idem tempus Nicolaus Tungen (Episcopus Varmien.) faventibus sibi militariibus, & Civitatibus Prussia &c. Castra Heilsberg, & Seburg &c. in suam redegit potestatem, totumque Episcopatum Varmien. sibi adeptum, & ejus Civitates extunc occupavit.

Martinus Cromerus peritior ejusmodi Episcopalis Belli suo aëo in Varmia gesti, de eo narrat in sua Chronographia de orig., & rebus gestis Polonorum lib. 27. circa finem- Indè (Rex Casimirus) contendit in Prussiam ad res spectantem novas; Etenim Nicolaus Tungenus &c. Episcopatum Varmien. invaserat partim expugnatis, partim per deditionem acceptis munitionibus, in Heilsbergæ oppugnatione hasti &c. hinc factum est, ut Bellum illud facilius à Regis Legatis interciperetur ea lege, ut de controverso Episcopatu Varmien. staretur sententia Pontificis Maximi.

Et lib. 28. circa initium prolequitur- Nicolaus Tungenus faventibus, & clam incitantibus Prussis &c. (quibus permolestum erat Polonum Varmia præfici Episcopatum) cum plerasque alias Episcopales munitiones obtineret, reliquas quoque nempe Heilsbergam, & Seburgum in potestatem suam per dolum redegerat, nihil moratus promissa sua de expectando judicio Pontificis Maximi &c., neque dimittebat exercitum.

Eodem lib. 28. circa finem: Ad res deinde Prussicas Rex animum intendit ægreferens Nicolaum Tungenum, invito se, Varmiensem Episcopatum invasisse, & cum Hungaro ex professo sentire &c. Magister verò Crucigerorum cum eo, fœdus inierat, Interea venit ad Regem Magistri Legatus, suspicione

cione Magistrum purgans- Et ipse deinde Magister Henricus Richtenbergius &c. contra Tungenum consilio, & auxilio se Regi non defuturum, esse promisit. Rex Elbingæ Conuentum Prussorum contra Nicolaum Tungenum instituit: Sed, infecere consilia ejus Gedanenses, & res Valachicæ &c.

Lib. 27. ultra medium- Ad Comitata Petricoviensia Rex profectus &c. Legationibus audiendis vacavit. Legati à Pontifice Maximo reversi, expectationi non responderunt; nam neque pacem Prussicam, Pontifex confirmavit, neque Vincentium Kelbasam esse Varmien. Episcopum jussit, quin etiam, questus est de Casimiro, quòd Hæreticis favere videretur.

Lib. 29. sub initium anni 1479: Rex (Casimirus) Petricouiam rursus ad Comitata profectus est: illuc venit ad eum Legatus Matthiæ Regis (Hungariæ) petens, ut Conuentum de pace reintegranda &c. conditum &c. differret ad Maium &c., & Bellum Prussicum interim intermitteret: quod quidem identidem repetitis Legationibus Matthias urgebat, jam enim receptis munitionibus, Heilsbergam primariam Episcopi (Varmienfis) Arcem permunitam Poloni obsidebant: Grata hæc fuit Legatio Casimiro; itaque licet Tungenum propè diem debellatum iri speraret &c. jussit tamen exercitum suum ab Heilsbergæ obsidione discedere, & omni Bello abstinere. Ad Matthiam verò Legatos &c. cum summa potestate misit, ut de Conuentu cum illo constituerent, & spem ipsi facerent, facile, & Magistrum (Theutonicum) veniam, & Tungenum alium Episcopatum, duosvè pro uno impetraturum esse, si pax coiret. Eodem

T
Pax cum
Casimiro Rege
inita à Pontifice
improbata
utpote læsiva
libertatis Ec-
clesiæ.

V
Legationes
Hungariæ
pro pacifica-
tione Regis
cum Nicolao
Episcopo.

W
Concordatum
de quatuor
Canonicis à
Rege nomi-
nandis pro
electione Ep-
iscopi.

Eodem loco altera pagina sequitur Rex Petricoui-
am rediit, ubi Magister quoque Crucigerorum, &
Tungenus, & Regiæ Prussia: Consiliarii affuere
&c, ac Tungenus quidem ad Regis pedes pro-
stratus veniam impetrauit. Permissusque habere
Varmiensem Episcopatum constitutis pactis &c.
inter quæ illud: Vt Collegium Sacrum (Varmi-
ense) nonnisi gratum Regi Episcopum sibi deli-
gat. Quòd tamen ita postea mutatum est, ut Rex
quatuor de Collegio illo indigenas Prussos ido-
neos ederet, de quibus, Collegium quem vellet,
Episcopum eligeret. Cætera verò pacta (quibus
ex arbitrio Regis imponebantur Ecclesiæ incon-
grua subjectionis onera) non iuvat jam meminisse,
etenim uti nullo jure tunc expressa sic nullam
deinceps obseruantiam obtinuerunt, ut patet ex
pluribus documentis hoc Summario passim recen-
sitis.

Christophorus Hartknoch sagacissimus rerum Prus-
siæ Inuestigator in suo tract. de Repub. Poloniæ
edit. Lipsiæ 1698. lib. 2. cap. 2. de pactis conuentis,
& iuribus Regum Poloniæ num. 10. recensendo
motus armorum suprâ indicatos, ait: „ Sub Ca-
simiro Jagellonide auctoritas Capitulorum (Ca-
thedralium) decreuisse memoratur. Hic enim
Rex Sacerdotibus iniquior visus est, adeò ut tum
primum liberæ electioni Episcoporum vim fuisse
illatam recentiores Historici referant, ut narrat
Neugebauerus lib. 6. Hist. Polon., pag. 368. iam
vix umbra electionis penes Capitula conspicit-
ur. Quæ turba in Prussia propter electionem
Episcopi olim fuerint sub Casimiro prædicto ex-
ortæ, testari potest Bellum Sacerdotale Nicolai
de

de Tungen Episcopi Varmien., de quo fusè Gasp.
Schuzius lib. 8. Chron. Prussia: Thom. Tret-
terus, vel Io: Crezmerus in vitis Episcoporum
Varmien. &c. Et paulò post subiungit.

Finitum tandem est illud certamen certa transactio-
ne inter Sigismundum I. Regem Poloniæ, & Ca-
pitulum Varmien. anno 1512. ut habetur in IVRI-
BVS MVNICIPAL' BVS PRVSSIAE Cod. Thor.
impresso fol. 40. Vigore cuius Rex Capitulo qua-
tuor Canonicos Varmienses præsentaturum se
promisit, ex quibus Capitulares uni Dignitatem
Episcopalem conferrent: d. cap. 2. de iurib. &
potest. Regum Pol. pag. 395.

Idem Christoph. Hartknoch, in selectis dissertat. de
rebus Prussia: impressis post suprâ citatum Chroni-
con. Petri de Dusburg. dissert. 14. n. 10. tit.
Schisma in Episcopatu Varmien. Extincto Paulo
de Legendaf. Episcopo Varmien. Vincentius Kel-
bassa Episcopus Culmen. à Rege Casimiro in ad-
ministracione Episcopatus Varmien. successus est;
Sed à Canonicis interea temporis legitime eligitur
Nicolaus à Tungen Canonicus Varmien. &c., isq;
à Pontifice in Episcopum confirmatur &c. Rex
aduertens Kelbassam odiosum esse Varmiensibus,
sei substituit Oporouium Consiliarium suum, sed
& huic adhærentes Nicolai vehementer restite-
runt; Controuersia diu agitata &c. postremò ad
Aulam Pontificis defertur. Inter hæc Oporouius
armata manu Episcopatum occupare nititur, sed
repulsus &c. destitit: Nicolaus societatem cum
Magistro Ord. Mart. Truchio init., Bellumque
Polonis infert, sed varijs cladibus utrinque acce-
ptis, tandem Nicolaus anno 1479. Petricouiam
cum

Alia testifica-
tio de eodem
Concordato
cum Sigis-
mundo Rege.

X
Controuersia
inter Casimi-
rum Regem,
& Capitulum
Varmien. su-
per libera ele-
ctione Episco-
pi ad summum
Pontificem
delata.

Capitulum
permansit in
possessione li-
bera electionis
sui Episcopi.

cum Mag. Ord. venit, ubi post paucos tractatus, jurejurando præstito à Rege in gratiam receptus, Excessit tandem è viuis Nicolaus, & Lucas Veisfelrade à Canonicis electus Episcopus, à Pontifice confirmatus fuit, ægrè id ferente Rege, quòd in scio ipso fuerit ad eam Dignitatem euectus.

De eodem perindè tradit „ Treterus cap. 16. in ejus vita, *ibi* Lucas Veisfelrad I. V. D. Canonicus Varmien. à Capitulo ritè electus Romæ confirmatus, & consecratus Episcopus in Prussiam veniens possessionem Episcopatus assecutus est; Rex tamen Casimirus illi infensus &c., & quia absque scitu Regis ad Episcopatum promotus fuerat, de eo amouendo valdè cogitabat. Sed quoniam vir doctus &c., & Senatus Prussiae ejus defensionem susceperat, Rex acquieuit.

Item in animadversionibus ad Chronicon Prussiae supra citatus *Hartknobius par. 3. cap. 35.*, recensendo ex *Crom. lib. 26. ad annum 1466.* quòd = *Paulus Episcopus Varmien. cum animaduerteter res Theutonicorum (in Prussia) declinatæ esse, in partes Regis Casimiri concesserit, & Arcium Oppidorumque suorum aduendorum potestatem fecerit Regiis Militiis, ut non solum ea tuerentur, sed etiam communem hostem infestarent, quæ res Magistro Ordinis peracerba accidit: subjungit: Id primam occasionem præbuit Regi Polonia parandi sibi iuris in Ecclesiam Varmiensem &c. Cum verò eodem anno 1466. inter eundem Regem Casimirum, & Crucigeros Theutonicos pax constitisset, cesserunt Crucigeri iuri suo in Ecclesiam Varmien, qui est secundus prætextus in dictum Episcopatum. Prosequitur fusiùs narrationem controuersiarum, quæ exortæ deinceps fuerunt ob turbatam liberam electionem Capitularem Episcopi Varmien. Pro-*

fectò ità est, quòd suprafatus Magister Ordinis Theutonicici infensus prædicto Paulo Episcopo, quia in partes Regis concesserat; Eidem Regi cessit quòque prætersum ius suum in Varmiam, uti in stipulatione pacis præmemoratæ inter Diplomata, & Statuta Regni Polon:, relata à Iacobo Przulski, seu Prilusio in Corp. Hist. Polon. cap. 3 tit. Conditiones pacis in Terris Prussiae, habetur: Item concordauimus, quòd Varmiensis Ecclesia, & ejus Pontifex pro tempore cum suo Ven. Capitulo ex nunc, & de cætero cum omnibus suis Castris, Ciuitatibus, Oppidis, & munitiõibus videlicet Heilsberg, Brunsberg, Vormedit, Seburg, Vartenburg, Ressel, Bischoffstein, Allestein, Gutstat, Mel sac, Fraumburg Bisburg, cum omnibus Districibus, & Nobilibus, & Vasallis, Villis, Pertinentiis, & Attinentiis suis in præfati D. Casimiri Regis, & Successorum suorum Regum, & Regni Poloniae Ditione, subjectione, & protectione consistent. Et nos Ludouicus Magister, nostrique Successores, Commendatores, & Ordo, ejus ditioni, subjectioni, & protectioni expressè renunciamus, & omne jus, quod Nobis in prædicta Ecclesia, Episcopatu, & Capitulo quomodolibet hæcenus competeat, in præfatum Serenissimum Regem, Successores suos hæredes Reges, & Regnum plenariè transfundimus, & transferimus præsentibus.

Veruntamen ejusmodi cessio inanis, & vacua fuerat, & in speciem vanam ingesta, non solum ob defectum facultatis, sed magis etiam ex defectu rei cessæ, & ex falsa hypothesi; Etenim Magistris Theutonicis nullum jus uspiam acquisitum fuit

Y
Paulus Episcopus Varmien. ad partes Casimiri Poloniae Regis primus concessit, & exinde capit Rex jus sibi parare in Varmiam.

in Varmiensem Episcopatum, qui ex lege fundationis tam in capite quam in suis membris Clero Sæculari concessus, nulli dispositioni, seu authoritati Regularis Ordinis Theutonici obnoxius erat, uti è conuerso alii Prussiæ Episcopatus à sua origine tam in capite, quam in membris Regulares effecti pro solis Theutonici Ordinis Fratribus erecti, eorumque Patronatui addicti fuerunt, uti in ante recensitis documentis enunciatum est sub num. 19. § Nondum. Varmiæ autem independentiam, plenamque libertatem claris verbis hoc Summario sub num. 27. lit. D. declarat Pius II. qui ante Papatum fuit ejusdem Varmienfis Ecclesiæ Episcopus uti ipse testatur dicto num. 17. & Cromerus ibidem lit. K.

Comprobant quoque eandem Varmienfis Ecclesiæ libertatem tot alia gravissimorum Historicorum monumenta supra citatâ, & ipsemet *Hariknoebius non difficitur in suis dissertationibus de rebus Prussia post Chronicon Disburgi impressis, & signanser disert. 19. de Republ. prussorum II. ibi - Hi Episcopi (Prussia) auctâ Magistrorum Theutonicorum potentia, fuerunt sub iugum acti, excepto solo Episcopo Varmien.; qui semper conatibus Magistrorum resisti.* Et in eiusdem dissertationis progressu eam Ecclesiæ Varmien. independentiam aliorum Historicorum testimonio firmando ait. *Episcopos Varmienfes non eligebat Magister Ordinis, sed hac potestas penes Capitulum Canonicorum eiusdem Ecclesia semper fuit, ita ut etiam non denunciata Magistro prioris Episcopi morte potuerint Canonici alium in defuncti locum sufficere.* Et paulò infra addit: *Nec mirum, quòd ad electionem Episcopi Varmien. non concurrerunt Magistri, cum Egiscopatus ille planè fuerit ab imperio Magistri, atque Ordinis immunis.*

Quin

Quin etiam omnimoda ejusdem Episcopatus independentia, separatique dominij ratio potiori argumentis elicitur ex contextu & forma. *Perpertui sæderis, & iurisiurandi solemniter sanciti, totiusque Polonia Senatus, & Ordinum approbatione, atque omnium, & singulorum subscriptione firmati in Constitutione pacis Brestensis anno 1436. inter Vladislaum Polonia (& postea Hungariæ) Regem totumque Polonia Regnum est una, & Paulum de Rusdorf Provincialem Magistrum Prussie, suumque Ordinem Theutonicorum parte ex altera. ut habetur in Annalibus Polonia 10: Dlugoski, seu Longini supra memoratis lib. 12. circa initium ad annos 1435. & 1436. § Conuentio generalis pro pace in Brescia. Et Instrumentum ejusdem pacis relatum est inter Iura municipalia Prussie, & inter Constitutiones Regni Polonia Iani Januszonii lib. 7. par. 3. tit. 1. pag. 842. Et habetur pariter per extensum in Relatione de Apostasia Prutenica, seu Prussia edit. Moguntia anno 1627. quæ extat in Bibliotheca Vaticana Cod. num. 1695.*

Porrò in toto tenore prædicti actus expressè enunciat Prussia, ut Provincia tunc subiecta dominio Theutonicorum, ac proinde de Corpore Imperij Germanici, siquidem quisque Ordinis Theutonici, qui Magistratum Provincialem Prussiæ gessit pro Principe Germaniæ agnitus semper fuit, atque sessionem in Comitij Imperij, ac Conuentibus statuum habuit, & habet, ut in dicta Relatione latè deducitur.

Ibidem ad extingvendum omnes diffentionum, & bellicorum causas inter finitima Poloniæ & Prussiæ eo de tempore Theutonice domnia, fiunt conventiones ratione finium regendorum, & accuratè describuntur ubique confinia Ditionum utriusq; Partis, ex qua dislimitatione ab utrinque concordata

O 2

AA

Prussia Theutonica censetur inter Terras Imperij Germanici.

BB

Ditio Varmien. extrâ fines Polonia posita habetur in descriptione finium sub Regno Vladislai Jagellonide.

appa-

Z
Ecclesie Varmien. antiqua libertas multipliciter deducitur.

Ante Casimirum IV. Polonie Regem nuppiam reperitur Varmienensis Episcopus recensens in numero Episcoporum Polonie.

apparet Varmiam non fuisse comprehensam intra limites Poloniæ, ut demonstrat ea finium descriptio dicto Cod. cap. 28. pag. 234.

Notandum quoque quod cum præfata stipulatio pacis subsignata reperitur tam Regis, quam omnium Senatorum, & Episcoporum Poloniæ nominibus, inter istos nulla est Episcopi Varmien. subscriptio, qui tunc diversæ Analogiæ erat, & uti neutrius Partis subjectioni obnoxius, fuit adhibitus dumtaxat tanquam mediator illius tractatus, qui etiam pro uno inter arbitros litigiosorum confinium electus fuit, sicut narratur dicto cap. 28.

Aliàs quoque exorto iterum bello inter Polonos, & Theutonicos Episcopus Varmien. uti neutralis fungebatur munere Mediatoris inter contendentes, ut habet Cromerus de rebus gestis Polon. lib. 26. ad annum 1465. pag. 767., & seq., ibi: Interea convenit rursus à nostris in Neringa cum Crucigeris, & de pace Paulo Legendorsio Varmien. Episcopo, qui neutrum erat partium electo Arbitro tractatum est.

Thom. Treterer in supradicto tract. de Episc. Varmien. pag. 67. recensendo, undè primùm Regibus Poloniæ jus quæsitum fuit in Varmiam ita tradit: *Per vulgatum est Casimirum Jagellonidem Regem Polonie liberam Episcoporum electionem se. usurpata sibi nominatione sustulisse. Indè de Episcopatu Varmien. disserendo prosequitur sic: Jus hoc Regium Ecclesiam Varmien. (quæ liberam retinebat electionem) complesse rebus, dum Prussiae recenter Crucigerorum (Theutonicorum) dominium, & jugum excutiendo, in ditionem, ditionemque ejusdem Regis Casimiri concesserat: Eoq; juris quæsitii colore, Nicolaus Tungenus electus à Collegio Canonicorum, & à Sede Romana confirmatus,*
ad

ad aliam Cathedralam, transferebatur promovente Rege, atque ei Successorem Albertum Operovium designante. Nihilominus Tungen Summi Pontificis fultus patrocinio, tum & favore Prutbena nobilitatis, quæ agreferebat Polonos pasci pane Prutbeno, possessionem Varmienensis Episcopatus retinuit. Hinc ille lachryma, quod Regi fueris obliquus, quod cum Rege Hungaria Matbia, consilia, & armorum colligationem contra Casimirum foverit. Tandem pacis tractatu inter Casimirum, & Matbiam concluso, Tungenus vigore ejusdem, reconciliationem, & redintegrationem gratia Regis Casimiri obtinuit. Recenset eodem contextu conditiones prædictæ pacis, quas ex Regis Casimiri arbitrio idem Nicolaus Episcopus acceperat: Et pro prima erat, quod Episcopus Varmien. cum suo Capitulo Regem Polonie pro Domino, & Protectore perpetuè temporibus agnosceret. Secunda, quod quilibet Episcopus Varmien. post obtentam confirmationem à Sede Apostolica, teneretur Regi fidem, & Homagium jurejurando præstare. Item, quod Fœdera, & Societatem cum nullo alio, absque scitu, & voluntate Regia quovis prætextu uspiam inire possent, quod Vassallis ab Episcopo in judiciis gravatis, liberum esse deberet ad Regem provocare, & appellare. Et demùm, quod in Episcopum is eligatur, qui Regiæ Majestati gratus sit futurus &c. His sub Articulis confecta pace, seu fœdere, Sacerdotals bello finis tandem fuit impositus. Hæc Tretereri ipsa verba sunt d. tract. pag. 67. & seq. Congestis iam tot documentis non solum eorum auctoritate, sed etiam vigenti observantia roboratis, non videtur esse opportunum plura cumulare, ne excrecant in molem nimij tædij legentium, tantò magis quod ea, quæ desumpta sunt ex præcipuis

Polonicis Scriptoribus (quibus innatum studium est augendi suæ Patriæ, suorumque Regum decora, & iura) mereantur de condigno fidem non suspectam ipsismet Connationalibus Polonis.

DD
Ex multiplici
ratione com-
probatur, le-
gitima com-
prehensio Ec-
clesiæ Varmi-
en. sub Con-
cordatis Ger-
mania.

Veruntamen si ex re fuerit præsentis causæ, altius deducere, quòd Varmia non incongruè, sed imò competentissimè sit comprehensa sub Concordatis Ecclesiarum Nationis Germanica, non solum quia totius Varmienfis Regionis Populus genere, lingua, habitu, institutus, & legibus Germanicus est, ut ex testimoniis præcitatis irrefragabiliter constat, & concordata prædicta respiciunt Regiones Nationis dumtaxat, non subiectionis seu dominij Germanici.

Sed etiam quia de tempore, quo dicta concordata publicata fuerunt à san. mem. Nicolao V. sub anno 1447., & exinde acceptata à Francisco XII. Episcopo Varmien., & usque ad initia sæculi XVI. Prussia (antequam cessisset in ius Supremum Regni Poloniæ) adhuc fuerat sub actuali dominio Sacri Ordinis Theutonici, ac proinde de Corpore Imperij; pro hujus veritatis uberiori, & luculentiori comprobatione remissivè nos habemus ad contestationes judiciales cum interuentu Oratorum Poloniæ, & Magistrorum Theutonici Ordinis, in pluribus Comitij Imperialibus agitata, quorum acta nè prolixius extendamus, tantummodò strictim indicare sufficiet relata in suprâ memorato Codice Vaticano de Apostasia Prutenica, seu Prussia num. 6495. & in altero Libro inter Codices Bibliot. Alexandrinae Archigymnasis Romani sub lit. MM. num. 132., ubi primus titulus est Libellus supplicatorius in causa Prussia Sacra Cesarea, ac Regia Majestatibus, Sacrique Romani Imperij Ordinibus Augusta in Comitij Imperialibus

anno

anno Domini 1548. exhibitus à Stanislao in Lasko Palatino Siradiæ Sereniff. Regis Poloniæ Legato. Ibidem num. 4. Sequitur responsio ad objecta præcedentis libelli.

Num. 6. Habetur alia informatio præcedenter pro parte Serenissimi Regis Poloniæ in eodem negotio Prussiæ præsentata in Comitij Ratisbonæ anno 1532. & sequitur num. 7. Responsio Valterij de Cronberg Magistri Generalis Ordinis Theutonicorum. In eis referuntur jura domini Prussici, quod antea obtinebat Ordo Theutonicorum, cujus Magistri recensentur inter actuales Sacri Romani Imperij Principes.

Ibidem leguntur insertæ Literæ plures Pontificiæ, & Imperiales in eadem materia, de qua plenius in dictis Codicibus Vaticano, & Alexandrino.

Spectant ad res Prussiæ, & perindè Varmia: uti partis Prussiæ, Relatio de eiusdem Prouincie statu tam antiquo, quàm presenti, transmissa ad Pontificiam Secretariam Status ab Eminentissimo De Via anno 1701. tunc Nuncio Apostolico in Poloniæ Regno: Et Breuia Apostolica, quæ exindè san. mem. Clemens XI. Pastoralis suæ vigilantia: instinctu ad Orthodoxos Principes dedit signandum ad F. Ludovicum Comitem Palatinum Rheni Ordinis Theutonici Magistrum eodem anno 1701. die 14. Maji.

Quòd verò apud veteres Geographos Prussia habeatur inter Germania oras disertè probant Erasmus Stella de Borussia, seu Prussia antiquit., inter Scriptores Polonicos Pistorii tom. 1. pag. 8. in præfatione Operis dicati Friderico Saxonie Duci Theutonici Ordinis Proto-Magistro, ibi: Facile demùm Princeps

libu-

EE

Relatio R. P. D. Nuncij Apostolici Poloniæ super Statu Prussia. Et Breuia Apostolica glori. mem. Clementis XI.

FF

In ratione veteris Geographia Varmia inter oras Germania recensentur.

Illustrissime deprehendes, quàm iusto Dei iudicio Borussia ad Germanorum redierit incolatum, cum Germania, & pars sit, & Germanis à rerum exercidio debita, inhabitataque luculentissimorum Scriptorum testimonio.

Præter Æneam Syluium, qui omnem Prussiam asserit fuisse Theutonicam, ut retulimus hoc Summario sub num. 27. lit. C. Philippus Cluuerius Geographorum facillè Princeps in *Germania antiqua lib. 1. cap. 11. pag. 77. secunda edit.*, ubi Prussiam in Germania veteri pluribus probat.

Christoph. Hartknochius Historia Professor in Regia Polonia Urbe, Thorunij dissert. 3. num. 15. pag. 66., & dissert. 14. in serie Episcoporum Varmien. Prussos origine Germanos esse affirmat.

Et hos insignioris nominis Authores sat sit adduxisse in oppositum *Lexici Geograph., & Dictionar. Moreri* ex aduersò allegatorum, quibus non immoramur, non enim novum est in pluribus hallucinatum esse *Morerium*, ut *Bayl. in suo Dictionar. Critico* latè euincit, & nos eundem *Morerium* bis errare deprehendimus in ipsa Varmiensis Regionis descriptione, dum *Brunsb. bergam*, quæ Varmiensis Ditionis Metropolis est sub dominio temporali ejusdem Episcopi, ipse falsò asserit illam in Ditione *Brandenburgica* existere, ibi sub verbis: *Brunsb. berga & Brandenburgum.*

At quidquid recentiores de præsentì Prussiarum statu, mutatoque ejus dominio proferunt, neutiquam inficiamur ad nostrumnamque propositum sufficit docuisse de antecedenti Statu Varmiensis Ecclesiæ non incompatibili cum illius comprehensione sub Concordatis Germaniarum acceptatis de tempore, quo Prussia fuerat juris Theutonici; Si autem ex sub-

secuta

secuta mutatione Status Prussiarum præsumatur, immutatus quoque prædictæ Varmien. Ecclesiæ status, id alleganti incumbit onus probandi. Nos iuvat inhærere Sacrorum Canonum præscripto, & uniuersim receptæ Regulæ, quod mutatio temporalis, Civilisque Regiminis, non valeat perindè mutare Ecclesiarum statum, earumque iura Ecclesiastica dissoluere, ut suo loco plenius, & perpetuis aliarum Ecclesiarum exemplis deducimus.

Cæterum nos, dum antiquiora memoramus, recentia colimus, & præsentem sequimur sortem, sub fide venerataque tutela Serenissimorum Poloniæ Regum semper permansuri; in id fert animorum constans fidelitas, rationabili dumtaxat obsequio, & non per calcata Ecclesiæ iura.

Pro Corollario, & cumulatori probatione, quòd Germani usque in tempus præsens incolunt Varmiam, faciunt Libri Collegii Germanici S. Apollinaris de Vrbe, in quibus reperiuntur descripti Alumni ex Varmia aduenientes, qui in dicto Collegio inter alios Nationis Germanicæ acceptati fuere, & signanter inter recentiores adsunt in eisdem Libris. qui hic subnotantur, videlicet:

Die 11. Nouembris 1701, D. Florianus Bialkowscius ex Prussia D. Varmienfi Patricius venit ad Collegium Germanicum, & Hungaricum jam Sacerdos annum agens 29. postquam studuerat Philosophia, & per duos annos Theologiae Brunsb. bergæ. Discessit ex Collegio die 20. Augusti 1703. post susceptam Lauream Doctoratus.

De altero Alumno ex Varmia acceptato in dicto Collegio Germanico constat ex eisdem Libris sub die 9. Decembris. 1710.

P

VAR.

GG

Morerij falsa de Varmia assertio.

HH

Alumni ex Varmia accepti prout in Collegio Germanico inter ceteros Nationis Germanicæ.

Num. 28.

*Decretum
Sac. Congreg.
Consistorialis
4. Decemb.
1698.*

VARMIIEN. PROVISIONIS.

Cum Capitulum, & Canonici Cathedralis Ecclesiæ Varmien. eueniente casu vacationis jus eligendi Episcopum sibi competere deduxerint, & alias in Decretis provisionum ejusdem Ecclesiæ in Consistorio factis, dicti Capituli electio, seu postulatio confirmata, & admissa respectivè fuerit; ab aliquo autem tempore supplicationis tantum Regum Poloniae mentio facta sit, ideoque Capitulum, & Canonici præfati, nè illorum jus detrimentum patiantur, supplicauerint, ut deinceps in hujusmodi Decretis, electionis, seu postulationis Capituli mentio fieri debeat, Sacra Congregatio rebus Consistorialibus præposita supplicationi Capituli annuendum censuit, & in posterum hujusmodi electionis, seu postulationis unà cum supplicatione Regis Poloniae in Decreto, ac Scheda Consistorii quoties dictam Ecclesiam vacare contigerit, mentionem respectivè faciendam esse mandavit, & facta relatione, Sanctitas Sua, *Sacra Congregationis sententiam benignè probavit.* Datum Romæ die 4. Decembris 1698.

VARMIIEN. POSTULATIONIS.

Perpensa postulatione Capituli vacantis Ecclesiæ Varmien. in eorum Episcopum de persona R. P. D. Theodori Potocki Episcopi Culmen., Sacra Congregatio rebus Consistorialibus præposita, censuit, si Sanctissimo Domino Nostro placuerit, *eam esse admittendam,* & juxta Decretum Sacrae Congregationis diei 4. Decembris 1698. tam in Decreto, & Scheda Consistorii, quàm in expeditione Bullarum, admittendæ postulationis Capituli, unà cum supplicatione Serenissimi Poloniae Regis, mentionem esse

Num. 29.
*Aliud Decretum eiu-
dem
Sac. Congreg.
die 17. De-
cemb. 1711.*

esse faciendam. Et facta per me infra scriptum Secretarium relatione, Sanctitas Sua, *Sacra Congregationis sententiam benignè probavit.* Dat Romæ die 17. Decembris 1711.

In nomine Domini, Amen. Ad perpetuam rei memoriam Nos Sigismundus Dei gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lithuaniae; nec non Terrarum Cracoviae, Sandomiriae, Siradiae, Cujaviae, Russiae, Prussiae, ac Culmen., Elbingen., Pomeraniaeque &c. Dominus, & Haeres. Significamus tenore praesentium, quibus expedit, Vniuersis, & singulis, praesentibus, & futuris harum notitiam habituris. Quod cum defuncto bo. mem. olim Reuerendissimo in Christo Patre Domino Luca Episcopo Varmien. ejusdem Ecclesiæ Praelati, & Canonici, ad electionem novi Episcopi, & Pastoris, processissent, fuissetque orta aliqualis controuersia, super eadem electione, quæ videbatur nobis facta non observato tenore, cujusdam Articuli, inter olim Serenissimum Principem, D. Casimirum Regem Poloniae Genitorem nostrum Charissimum, & Reuerendissimum Patrem D. Nicolaum Episcopum Varmiensem, ac ejus Capitulum, per quamdam inscriptionem facti, in quo cauetur: *Quod iidem Praelati, & Canonici Ecclesiae Varmien., defuncto eorum Episcopo, personam gratam Regibus Poloniae eligere teneantur.* Cumque ejusdem Articuli de eligenda Regibus Poloniae grata persona, interpretatio in dubium hinc inde traheretur; Nos prospicere cupientes, nè qua posthac controuersia occasio, inter Nos vel Successores nostros Reges, & Episcopum, & ejus Capitulum dictae Ecclesiæ Varmien. super electione Episcoporum, & gratitudine personae eligendae

Num. 30.
Sanctio Sigismundi I. super quatuor Candidatis de gremio Capituli à Serenissimis Poloniae Regibus nominandis ad Episcopatum Varmien.

A

B

C
exoriri possit. Ad tollendam omnem ejusdem Articuli in posterum ambiguitatem, matura deliberatione, & consultatione, cum Consiliariis nostris spiritualibus, & sæcularibus habitis; Cum Reverendissimo Patre D. Fabiano Episcopo Varmien. moderno, ac ejus Ecclesiæ Capitulo, in hunc, qui sequitur modum devenimus. *Quodd cum contigerit vacare Ecclesiam Varmiensem, Prælati, & Canonici ejusdem Ecclesiæ tempestivè, & ante electionem novi Episcopi, mittere tenebuntur de gremio sui, Nuncios ad Nos, & Successores nostros, legitimos Reges Poloniae, si fuerimus, aut iidem Successores nostri fuerint in Polonia, non tamen in Terris Ruffiæ, aut Magno Ducatu Lithuaniae, usque Vilnam, & non ulterius. Et significare per eosdem Nuncios suos, obitum sui Episcopi, & diem electioni novi Pastoris præfinitum; Et præterea dicere tenebuntur, nomina omnium Prælatorum, & Canonicorum Ecclesiæ suæ præsentium, & absentium ab Ecclesia, & declarare pro eorum judicio fideliter, & veraciter, vitam, mores, dignitatem, genus, & omnem conditionem status uniuscuiusque. Quodsi forsitan pro eo tempore; Nos, aut nostri Successores, non essemus, seu non essent in Polonia, sed in Terris Ruffiæ, aut ultra essemus, seu Successores nostri essent, in Magno Ducatu Lithuaniae ultra Vilnam. Tunc iidem Prælati, & Canonici, nè forte electio nimis tardetur, & Ecclesia præfata alicui periculo, aut incommodo subjiciatur; Obligati erunt per suos Nuncios omnia superius descripta, Reverendissimo D. Archi-Episcopo Gnesnen. pro tempore existentis, aut ejus Paternitate extra suam Prouinciã existente, Vladislavien., aut Plocen. Episcopo significare,*

D
care. Qui quidem D. Archi-Episcopus, sive alter ex supradictis Episcopis, illo absente, sine omni mora per suum Tabærium, sive Nuncium, de illis omnibus, quæ sic significabuntur, Nos, & Successores nostros curabit reddere certiores. *Ex quibus quidem Prælati, & Canonici ejusdem Ecclesiæ, quatuor pro arbitrio nostro nominabimus, non alios tamen, quam qui sint veri Terrarum Prussia indigenæ, ac per specialem Nuncium nostrum, & literas clausas significabimus ipsi Capitulo, quos judicaverimus ad illum cultum dignitatis, & locum in Consilio nostro magis idoneos, & Nobis gratos. Ipsi verò Prælati, & Canonici prædicti, nullo ex illis quatuor, quem voluerint, aut judicaverint meliorem, & utiliorem deligere in Episcopum tenebuntur, & erunt adstricti. Et quia ex longa mora electionis, aliqua difficultas, vel impedimentum evenire posset, itaque post acceptum de morte Episcopi, à Capitulo Nuncium, supradictos quatuor, octo dierum ad summum spatium nominare debemus. Et hoc amplius adiciendum, ipsi D. Fabiano Episcopo, ejusque Ecclesiæ Varmien. Capitulo assentientibus voluimus, quod si quando Nos, vel Successores nostri filium, sive fratrem germanum inter quatuor supradictos nominare vellemus, qui prius esset de gremio Capituli Ecclesiæ prædictæ, id in nostro, & Successorum nostrorum Regum Poloniae arbitrio, & potestate erit, ac si iidem filius, vel frater, Terrarum Prussia indigena esset; Cum autem dicti Prælati & Canonici, sicut præfertur, unum ex eisdem quatuor nominatis elegerint, intimare debebunt, Nobis, & Successoribus nostris, novum electum, & cum eo supplicare, ut illum nostris Literis Sedi Apostolica, & Sanctissimo Domino*

mino commendamus, ut electionem de eo factam cum gratia confirmare dignetur. Qua quidem confirmatione, & provisione secuta, idem electus juxta tenorem, & inscriptionem cum superius nominato, olim D. Nicolao Episcopo Varmien., & ejus Capitulo factam, præstabit framentum Nobis, & Successoribus nostris, pro in eadem inscriptione latius continetur. Reliqua verò, quæ in eisdem Articulis, cum suprascripto D. Nicolao Episcopo Varmien. habita continentur, salva, & integra permanere debent in perpetuum, & inviolabiliter observanda. Ea verò quæ his literis continentur, ipse D. Fabianus prædictus Episcopus Varmien. cum Capitulo Ecclesiæ suæ firmiter, illæsè, & inconcusè, tenere, exequi, & inviolabiliter perpetuò observare debebit, & Episcopi Successores debebunt. In quorum omnium, & singulorum fidem, & testimonium præsentibus literas scribi fecimus, & sigillo nostro communiri. Act. in Conventione generali Piotrkoviensi, die Martis septima mensis Decembris, aliàs in Vigilia Conceptionis Beatissimæ Virginis Mariæ, anno Domini 1512. Regni verò nostri sexto Præsentibus Reverendissimo, & Reverendis in Christo Patribus, Dominis, Ioanne Archi-Episcopo Gnesnen., Primare Regni Poloniæ. Sequuntur alia nomina, & Cognomina omnium ex Ordine Senatorum tam Ecclesiasticorum quàm Secularium, categorumque Regni Officialium, & Consiliariorum, qui in generali eo Conventu interfuerunt ad fidem præmissi Actus Testes omni exceptione majores.

In Calce adest subscriptio Matthiæ Episcopi Præmisl. en., & Regni Poloniæ Supremi Cancellarii, & ejusdem Relatio &c. cum alligato pensili sigillo Regio.

Sequitur Legalitas &c.   AVGV-

AVGVSTVS SECVNDVS Dei gratiâ Rex Poloniæ,
Magnus Dux Lithuanie, Russiæ, Prussie, Maso-
viæ, Samogitiæ, Volhyniæ, Podoliæ, Podlachia,
Liuoniæ, Smolensciæ, Seueriæ, Ciernicho-
uiæque, necnon Hereditarius Dux
Saxonie, & Princeps Elector.

Venerabiles fideliter Nobis dilecti.

Post Translationem ad Archi-Episcopatum Gnesnensem, Primatialeque Dignitatem Reverendissimi in Christo Patris, Domini Theodori Potocki, Præfulis vestri immediati, de substituendo in locum ipsius Successore condigno solliciti, mittimus ad Fidelitates Vestras Nuncium nostrum Venerabilem Franciscum Kobielski Præpositum Cathedralium Cracovien.; Cui commissimus, ut præmissis Gratia nostræ Regiæ testimoniis Fidelitatibus Vestris Candidatos ad eandem Cathedram quatuor, juxta usitatam praxim, videlicet: Reverendum in Christo Patrem Christophorum Ioannem in Słupow Szembek Episcopum Præmisl. Ven. Abertum Grzymala Florianum Bialkowski, Ioannem Burchert Canonicos Varmien. proponat, ac Fidelitates Vestras Regiis nostris respectibus obliget, ut vota, & suffragia sua in personam dicti Reverendi in Christo Patris Christophori Szembek, usibus Ecclesiæ, & Reipublicæ magis opportunam exigentibus id eximiiis virtutibus, & præstantissimis ipsius meritis, conferant, eundemque postulent. Quòd fufius Felicitatibus Vestris idem Nuncius noster exponet, cui ut plenam in omnibus fidem adhibeant commendamus, ac bonam iisdem à Domino Deo vovemus valetudinem. Dat. Varsaviae

Num. 31.

Litera Regiæ nominationis quatuor Candidatorum ad Episcopatum novissime date ad Capitulum Varmien.

ſavia die 19. menſis Decembris, anno Domini 1722.,
Regni noſtri 26. anno.
AVGVSTVS REX.

Sequitur legalitas &c.

SANCTISSIME, ET BEATISSIME PATER,
Domine Domine Colendiſſime.

Num. 32.
*Litera ad
Sanctiſſimum
D. N. data à
Capitulo Var-
mien. pro no-
tificatione po-
ſtulationis,
cuius Inſtru-
mentum tranſ-
miſſum fuit
ad Sereniſſimū
Regem iuxta
formam con-
ventionis in
concordia in-
ita inter Se-
reniſſ. Reges
Polonia, &
Capitulum.*

Post oscula Beatiffimorum pedum SANCTITATIS
VESTRÆ, & obsequiorum noſtrorum humillimam commendationem. Vacante Sede hujus Episcopatus Varmienſis, SANCTITATI VESTRÆ ſemper devotiſſimi, per Translationem Ceſſiſſimi Principis, & Reverendiſſimi Theodori Potocki ad Archi-Episcopatum Gneſnenſem, primæ in hoc curæ noſtræ inſudabant, quatenus juxta receptum uſum, & morem, electionem futuri Episcopi indiceremus, diemque illi designaremus. Citatiſſimæque in diem hodiernum, & terminum per prævium publicum Ediſtum omnibus, & ſingulis, qui huic electionis actui intereſſe tenentur, convenimus in locum conſuetum Conſultationibus Capitularibus deſtinatum, de electione, ſive poſtulatione futuri Episcopi tractaturi, ac in eo loco Congregati omnes & ſinguli, invocata prius intra Sacra Miſſarum ſolemnia, Spiritus Sancti gratiâ, nullo alio tractu præcedente, Divina inſpiratione, Reverendiſſimum in Chriſto Patrem, Chriſtophorum Ioannem in Słupow Szembek Episcopum Præmiſienſem, actu Canonicum hujus Eccleſiæ noſtræ Cathedralis, præter ſplendorem Natalium, ampliſſimis virtutibus, cultusque Divini promovendi zelo conſpicuum in Episcopum, & Paſtorem Animarum noſtrarum, ſecretis, & concordibus ſuffragiis elegimus, ſeu

ſeu poſtulavimus, factamque taliter electionem, ſeu poſtulationem, per Reverendiſſimum Ioannem Franciſcum Kurdwanowski, Suffraganeum, & Præpoſitum, ac Præſidem Capituli, in noſtrum omnium præſentia, tum Cleri, & Populi frequentia, juxta Ritum hujus Eccleſiæ ab antiquo obſervatum, pulſatis omnibus campanis, Pontificaliter publicari fecimus, ac in gratiarum actionem Divinæ Majeſtati perſolvendam Hymnum Ambroſianum decantavimus. Beatiffimis igitur SANCTITATIS VESTRÆ pedibus advoluti, humillimè ſupplicamus, quatenus SANCTITAS VESTRA electionem, ſive poſtulationem hæc noſtram canonicè abſolutam confirmare, & ratihabere, ac huic Diceceſi de præfato Paſtore provideri mandare dignetur. Ut verò SANCTITATI VESTRÆ vota & ſuffragia noſtra unanimiter in antediſtum electum, ſeu poſtulatam noſtrum derivata conſent, Canonicum hocce electionis Decretum, Beatiffimis SANCTITATIS VESTRÆ pedibus ſubſternimus, manibus noſtris propriis ſubſcriptum, & ſigillo noſtro Capitulari ſignatum. Dat. ad Eccleſiam noſtram Cathedralẽ Varmienſem, die 14. Februarii anno 1724. ex Capitulo ad hunc Actum ſolemniter celebrato.

SANCTITATIS VESTRÆ

Devotiſſimi, & Subiectiſſimi Servi

Ioannes Kurdwanowski Episcopus Marocen. Suffraganeus Præpoſitus Varmien. Præſes Capituli.
Bernardus Theodorus Baro de Schenck Decanus, & Canonicus Varmien.

Michael Remigius Łaszewski Cuſtos Canonicus, & Sede vacante Adminiſtr. Gen. Episcop. Varmien.

Sequuntur ſubſcriptiones cæterorū Canonicorum ſuo ordine &c

PROPOSITIONIS ECCLESIE VARMEN.

Num. 33.
Decretum
ultimarium
ejuudem Sac.
Congregat.
die 31. Aug.
Anno 1724.

Post lexpensum modum proponendi Ecclesiam Varmien. in Consistorio, prius in Sac. Congregatione Consistoriali Generali, & deinde in Partiali, ut res citius expediretur, à Sanctitate Sua deputata, Eadem Partialis Congregatio censuit præfatam Ecclesiam Varmiensem proponendam esse, si Sanctissimo Domino Nostro placuerit, cum sequenti expressione, videlicet: Ad supplicationem Serenissimi Regis Poloniæ, præviò Actu Capitulari Canonicorum dictæ Ecclesiæ factò, ad formam Concordiæ initæ anno 1512. die septima Decembr: inter Sigismundum Regem & Fabianum Episcopum à Sede Apostolica confirmatæ, & hætenus observatæ; Factaque relatione Sanctitas Sua Congregationis Sententiam benignè probavit. Dat. Romæ die 31. Augusti Anno 1724.

Fr. Card. Paulutius (L. S.)

Dominicus Rivera dictæ Congr: Secretarius.

